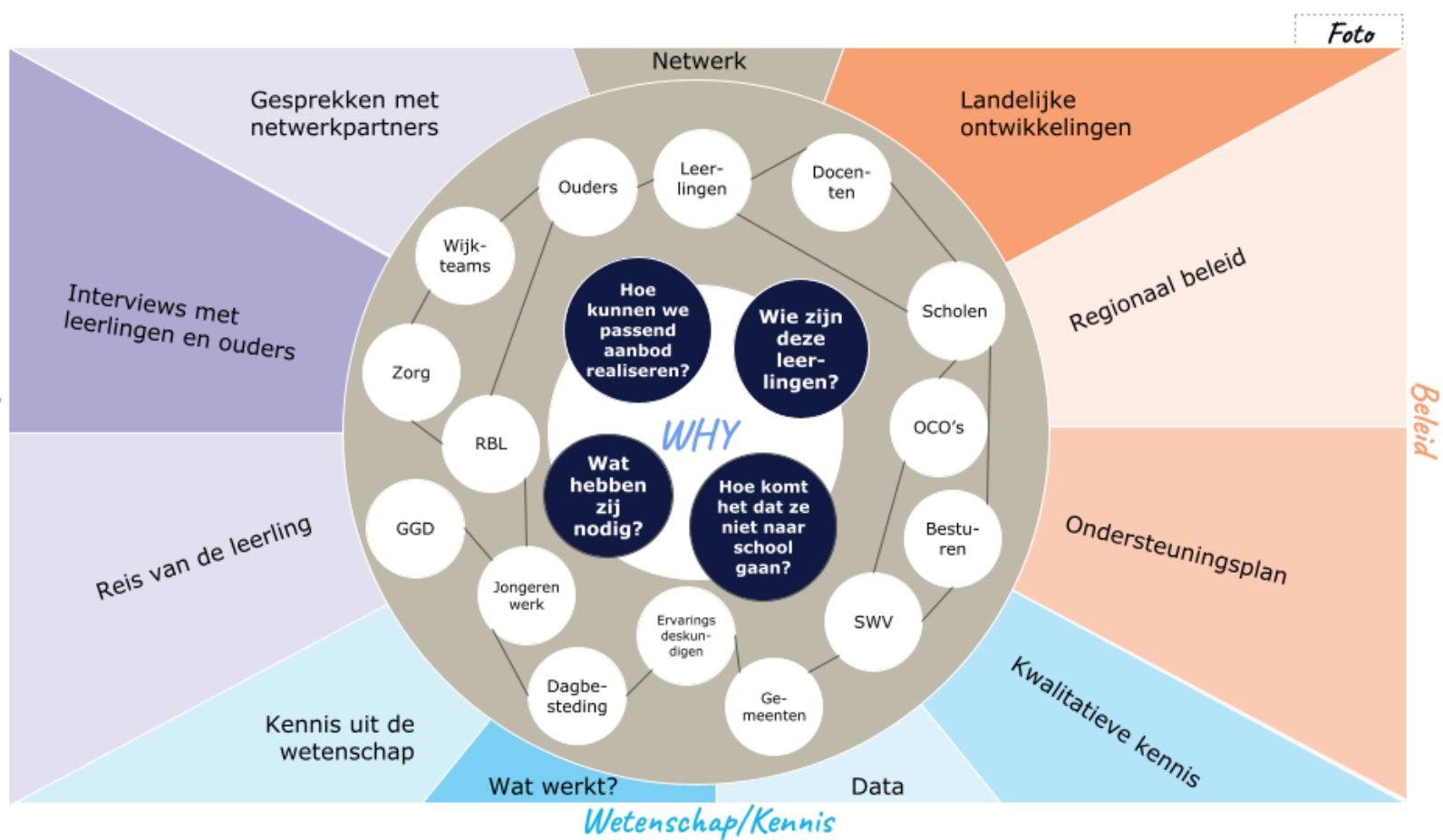

Thuiszitters in beeld

Zicht op problematiek en passend aanbod binnen het SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek

Thuiszitters in beeld

Zicht op problematiek en passend aanbod binnen het SWV
V(S)O Duin- en Bollenstreek

Rapport
SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
De aanbevelingen in dit rapport	3
H1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Probleemstelling	4
1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen	5
1.4 Leeswijzer	6
H2 Wetenschappelijke achtergrond	7
2.1 Onderwijssector	7
2.2 Soort(en) problematiek bij thuiszittende leerlingen (leerlingfactoren)	8
2.3 Oorzaken/omstandigheden thuiszitten bij ouders en school	8
2.4 Oorzaken/omstandigheden thuiszitten buiten ouders en school	9
2.5 Interventies bij schoolweigering	9
H3 Regionale context	12
3.1 Scholen binnen Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek	12
3.2 Betrokken stakeholders	13
3.3 Samenwerking onderwijs - jeugdhulp in de regio	15
H4 Doelgroepleerlingen onderzoek binnen het SWV	18
4.1 Toelichting doelgroep	18
4.2 Analyse kwantitatieve leerlinggegevens uit OnderwijsTransparant	19
4.3 Analyse kwalitatieve leerlinggegevens uit OnderwijsTransparant	25
4.4 Reflecties, aanbevelingen en conclusies	27
H5 Thuiszittende leerlingen in beeld	30
5.1 Jongeren uit de oorspronkelijke doelgroep (op basis van registratiesysteem OnderwijsTransparant)	30
5.2 Leerlingen van School zonder Muren en Docent op de Fiets	42
5.3 Conclusies op basis van de wegwijzers	45
H6 Inventarisatie ondersteuningsaanbod SWV	48
6.1 Het ondersteuningsaanbod in beeld	48
6.2 Conclusies, reflecties en aanbevelingen	50
H7 Geleerde lessen in dit onderzoek	51
7.1 Landelijke ontwikkelingen	51
7.2 Geleerde lessen in dit onderzoek	55
7.3 Aanbod	59
7.4 Beperkingen onderzoek	60
7.5 Tot slot	61
Literatuur	62
Bijlage 1 Beschrijving project- en onderzoeksopzet	64
Procedure kwalitatief onderzoek	66

Bijlage 2 Toelichting onderzoek risicoleerlingen voor besturen, scholen en partners	69
Bijlage 3 Uitnodigingen voor deelname leerlingen en ouders	72
Leerling	72
Ouders	73
Bijlage 4 Topiclijst interviews	75
Bijlage 5 Reis van de thuiszittende leerling	79
Bijlage 6 Ondersteuningsaanbod	80
Colofon	96

Dit document (inclusief eventuele bijlagen) is opgesteld door BMC en de (auteurs)rechten met betrekking tot de inhoud en het format van dit document berusten bij BMC. Dit document is uitsluitend bedoeld voor gebruik door de opdrachtgever en mag niet worden gepubliceerd of aan anderen ter beschikking worden gesteld zonder uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van BMC en opdrachtgever.

Samenvatting

Binnen het Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek lijkt een groep van zo'n zeventig risicoleerlingen ondanks verschillende ontwikkelingen en initiatieven thuis te zitten. Tegelijkertijd ontbreekt een duidelijk beeld van deze groep leerlingen: het lijkt onvoldoende bekend wat de reden is dat deze leerlingen niet naar school gaan en welke ondersteuning, hulpverlening en vorm van contact er is met deze leerling.

Met dit onderzoek wordt in co-creatie met verschillende betrokken organisaties verhelderd wie deze thuiszittende leerlingen zijn en welke vorm van ondersteuning nodig is om een passend en gestart aanbod voor hen te kunnen realiseren. Hierbij is gebruikgemaakt van verschillende informatiebronnen, zoals recente wetenschappelijke kennis, het registratiesysteem OnderwijsTransparant (OT), deskresearch en interviews met thuiszittende leerlingen en hun ouders zelf.

Bij de analyse van OT en in gesprek met collega's binnen het Samenwerkingsverband (SWV) blijkt dat de registratie een aantal tekortkomingen kent: de inhoud van registraties is verschillend, er lijken meer leerlingen in beeld dan in de registratie zijn opgenomen, er is soms sprake van geen of onderregistratie en voor een aantal leerlingen ontbreekt een koppeling met een contactpersoon SWV. Deze limitaties in acht nemend, lijkt inhoudelijk zichtbaar dat de risicoleerlingen en thuiszittende leerlingen veelal tussen de 14 en 16 jaar oud zijn. De meerderheid van hen is een meisje. De leerlingen wonen voornamelijk in de gemeente Katwijk of Noordwijk. Voor de meerderheid van deze leerlingen (67 - 78%) is er overwegend sprake van internaliserende problematiek. Hierbij lijken angst- en depressieklachten het meest voorkomend. Voor de helft van alle doelgroepleerlingen geldt dat er een zorgorganisatie betrokken is.

Daarnaast is op basis van deskresearch het ondersteuningsaanbod in de regio Duin- en Bollenstreek in kaart gebracht. Hieruit blijkt dat er vrijwel geen openbare informatie beschikbaar is over de interventiemethoden van elk aanbod en behaalde resultaten. Binnen het aanbod is er momenteel geen bijzondere voorziening beschikbaar voor havo-vwo-leerlingen.

Om de verhalen van de thuiszittende leerling in beeld te brengen zijn interviews met doelgroepleerlingen uitgevoerd. Dit gebeurde aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst die werd gebaseerd op de wegwijzers ter ondersteuning van de ontwikkeling en uitvoering van interventies bij schoolweigering. Uit de interviews komt naar voren dat de ondersteuning van thuiszittende leerlingen in de Duin- en Bollenstreek wordt gekenmerkt door een aanpak die de wegwijzers voor interventies bij schoolweigering al in grote lijnen integreert. Hierbij wordt duidelijk dat deze leerlingen allen een vorm van maatwerk vragen. In sommige gevallen lijkt het integreren van de wegwijzers deels onbewust (op basis van logisch denken, maar niet vanuit een gestructureerde aanpak) te worden gehanteerd. Scholen (en hulpverlening) lijken in hun aanpak in die gevallen onbewust bekwaam te zijn. Om door te groeien naar bewuste bekwaamheid verdient het de aanbeveling om de al aanwezige kennis en inzet van de verschillende scholen actief door te ontwikkelen en te zorgen voor een gezamenlijke en gedragen aanpak. Het SWV kan hier een stimulerende rol bij vervullen vanuit zijn speerpunten over het werken aan een dekkend onderwijsaanbod en de kennisintensieve netwerkorganisatie. Het totaal aantal respondenten is relatief laag (zes

jongeren en een ouder), waardoor de resultaten mogelijk niet generaliseerbaar zijn voor de gehele doelgroep binnen het SWV.

Tot slot zijn enkele recente landelijke ontwikkelingen gekoppeld aan de opbrengsten van het onderzoek: de verschuiving van focus op verzuim naar aanwezigheid, het wetsvoorstel Terugdringen verzuim, digitaal afstandsonderwijs en de beweging naar leer- of ontwikkelrecht (i.p.v. schoolplicht).

De geleerde lessen van dit onderzoek in co-creatie leiden tot verschillende aanbevelingen per hoofdpogave van de HollandRijnlandMethode (dHRM) die geldt als de bestaande methodiek in de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp.

Hoofdpogave 1: Een nieuw fundament. Stappen om ervoor te zorgen dat professionals passende individuele arrangementen kunnen realiseren

- Evalueer gezamenlijk de afspraken rondom registratie en opvolging bij afwezigheid en voer regie op uitvoering.
- (Her)formuleer fase 1 vanuit leerrecht en zorg voor borging in het handelen en in afspraken.
- Bevraag en faciliteer professionals om het contact met de jongere en ouder in stand te houden.
- Verbind de uitkomsten van dit onderzoek aan dHRM en de thuiszittersaanpak hierin.

Hoofdpogave 2: De realisatie van groepsaanbod. Stappenplan voor totstandkoming van nieuw groepsaanbod

- Ontwikkel de al aanwezige kennis en inzet actief door, ten behoeve van een gezamenlijke en gedragen aanpak.
- Onderzoek een bijzondere voorziening gericht op havo-vwo-leerlingen.
- Maak de gehanteerde interventiemethoden en behaalde resultaten per voorziening zichtbaar.
- Breng laag 1 van het ondersteuningsaanbod samen met Regionaal Bureau Leerrecht (RBL), scholen en besturen in beeld.
- Onderzoek en ontwikkel de mogelijkheden van digitaal (afstands)onderwijs.

Tot slot geven we graag mee: continueer de dialoog over en samenwerking bij het stimuleren van schoolaanwezigheid. Behoud de aangenomen onderzoekende houding om samen met alle stakeholders de conclusies en aanbevelingen te toetsen, wijzigen en aan te scherpen. Zoals dit onderzoek laat zien, biedt de koppeling met de 14 wegwijzers ter ondersteuning van de ontwikkeling en uitvoering van interventies bij schoolweigering daarbij waardevolle aanwijzingen.

De aanbevelingen in dit rapport

H1 | Inleiding

1.1 Aanleiding

In Nederland zijn er duizenden jongeren die langdurig thuiszitten¹. Thuiszitters zijn volgens de officiële definitie kinderen die leerplichtig zijn, maar niet op een school zijn ingeschreven (absoluut verzuim) en kinderen die wel op een school zijn ingeschreven, maar langdurig – meer dan vier weken – niet aanwezig zijn bij de lessen (langdurig relatief verzuim) (Ministerie van OCW, 2018).

De Evaluatie Passend Onderwijs (Ledoux & Waslander, 2020) laat zien dat het aantal (geregistreerde) thuiszitters de afgelopen jaren toenam, ondanks veel maatregelen om thuiszitten te voorkomen en verminderen, zoals de Wet passend onderwijs in 2014, het Thuiszitterspact in 2016 en het regeerakkoord Vertrouwen in de toekomst in 2017.

Ook in de Duin- en Bollenstreek is het aantal leerlingen dat thuiszit in de afgelopen jaren toegenomen. In deze regio vormen acht schoolbesturen samen het Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek. Zij werken binnen dit verband aan gelijke onderwijskansen en onderwijsontwikkeling voor elke leerling. De scholen bieden in het Samenwerkingsverband (SWV) een gezamenlijk antwoord op de onderwijs- en ondersteuningsvragen voor leerlingen in de regio. Binnen het SWV is er voor alle leerlingen in de regio die extra ondersteuning nodig hebben een passende onderwijsplek beschikbaar. Het SWV helpt de scholen om dit te realiseren.

1.2 Probleemstelling

In de afgelopen periode lijkt een groep van zo'n zeventig risicoleerlingen ondanks verschillende ontwikkelingen en initiatieven als de maatwerkclasses en Docent op de Fiets thuis te zitten. Voor deze jongeren lijkt het aanbod geen passende ondersteuning te kunnen bieden. Vanuit de bijeenkomsten met ondersteuningscoördinatoren is het beeld ontstaan dat er sprake is van angstproblematiek bij deze leerlingen. Ook komt naar voren dat er bij scholen sprake is van handelingsverlegenheid bij de begeleiding van deze leerlingen. Tegelijkertijd is er geen duidelijk beeld van deze groep leerlingen: het lijkt onvoldoende bekend wat de reden is dat deze leerlingen niet naar school gaan en welke ondersteuning, hulpverlening en vorm van contact er is met deze leerling.

Op dit moment ontbreekt het binnen het SWV aan kennis over deze groep leerlingen die thuiszit. Dit kan zijn ontstaan door een gebrek aan registratie door de betreffende scholen of het ontbreken van een analyse van deze registratie. Ook het gebrek aan contact met de leerling kan een belangrijke reden zijn. Het is dan ook van groot belang het contact met leerlingen (en hun ouders) tot stand te brengen en te luisteren naar hun verhaal om een beeld te vormen van hun ondersteuningsbehoeften.

¹ Bron: <https://www.nji.nl/cijfers/schoolverzuim#aantal-langdurig-thuiszitters>

1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Met dit onderzoek wordt duidelijk wie de leerlingen zijn die binnen het SWV Duin- en Bollenstreek thuiszitten en welke vorm van ondersteuning nodig is om een passend en gestart aanbod voor hen te kunnen realiseren. Hierbij is het opstarten van een ambulante team een van de mogelijkheden die wordt onderzocht. Op basis van bovenstaande probleem- en doelstelling zijn de volgende onderzoeksvragen gesteld:

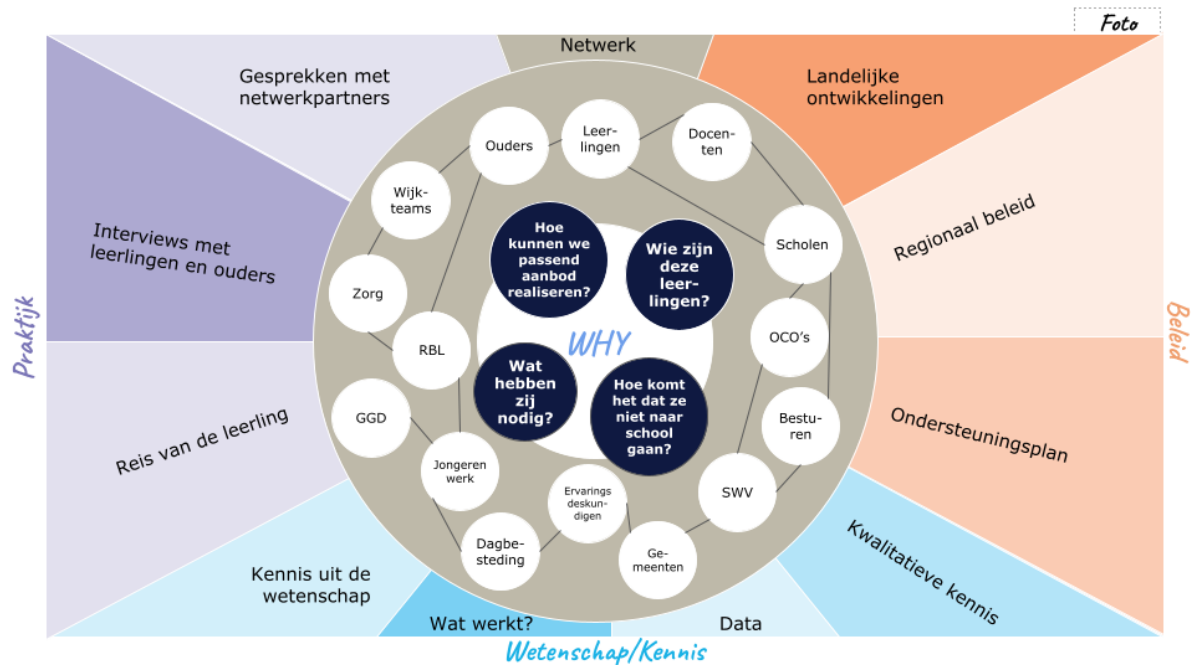
Centrale vraag

Op welke manier kunnen scholen en hun samenwerkingspartners binnen SWV Duin- en Bollenstreek een passend en gestart aanbod organiseren dat de ontwikkeling van alle jongeren ondersteunt?

Deelvragen

- Wie zijn de leerlingen die thuiszitten en waardoor zijn zij vastgelopen in hun ontwikkeling?
- Wat is het huidige ondersteuningsaanbod binnen het SWV?
- Wat is de vorm van ondersteuning waar de leerlingen die thuiszitten baat bij hebben?
- Hoe kan dit aanbod worden gerealiseerd?

Door deze vragen te beantwoorden wordt als het ware een foto gemaakt. We brengen vanuit diverse invalshoeken informatie samen: kennis uit de wetenschap en de regionale beleidscontext, verzamelde kwantitatieve en kwalitatieve data en verhalen uit de leefwerelden van jongeren zelf. Dit onderzoek kenmerkt zich daarbij door het werken in co-creatie: samen met betrokken scholen, besturen, Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) en andere sociale samenwerkingspartners werd vorm gegeven aan de inhoud en vorm van het onderzoek.

Gebaseerd op: *Aanpakken met Impact: opgavegericht werken*, BMC.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport worden de verschillende bevindingen bij de uitvoering van het onderzoek uiteengezet. Hoofdstuk 2 bevat een beknopte weergave van de relevante bevindingen uit recent onderzoek. In hoofdstuk 3 wordt de regionale context van scholen, samenwerkende partners en de afspraken rondom de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp geschetst. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 een analyse gegeven van de opgehaalde informatie uit de leerlingadministratie in het registratiesysteem OnderwijsTransparant (OT). Hoofdstuk 5 beschrijft de resultaten van het kwalitatieve onderzoek onder leerlingen die ten tijde van het onderzoek minder of niet naar school gingen. In hoofdstuk 6 volgt het resultaat van de deskresearch naar het bestaande ondersteuningsaanbod in de regio. Ten slotte volgt in hoofdstuk 7 een overzicht van de geleerde lessen uit dit onderzoek door middel van conclusies en aanbevelingen.

H2 | Wetenschappelijke achtergrond

In dit hoofdstuk worden op basis van verschillende publicaties zowel verschillende factoren die een rol spelen bij het ontstaan en/of in stand houden van (dreigende) thuiszittende leerlingen beschreven, als interventies om thuiszitten te voorkomen. Dit gebeurt aan de hand van de verschillende niveaus van interventie bij schoolweigerings volgens het Multi-Dimensional Multi-Tiered System of Support (MD-MTSS).

In een meervoudige casestudy stellen Van Binsbergen en collega's (2019) op basis van literatuuronderzoek dat er geen eenvoudige verklaringsmodellen bestaan voor schooluitval. Er is niet één oorzakelijke factor of enkelvoudig verband dat leerlingen thuis doet blijven. Tot nu toe is het op basis van grotere longitudinale studies volgens hen niet mogelijk te stellen dat gedragsproblemen en thuiszitten een directe causale relatie hebben. Onderzoeken naar kleinere groepen of specifieke omstandigheden ontberen wetenschappelijke verklaringskracht. Ook studies die zijn gebaseerd op directe input van de voortijdig schoolverlaters zelf, zijn vaak niet toereikend voor statistische analyse of te zeer gefocust op één of een select aantal factoren, afhankelijk van het type test, de beschikbare data of de voorkeur van de onderzoeker.

Vervolgens maken Krijnen en collega's (2021) in hun literatuurstudie onder andere onderscheid in de onderwijssector waar het thuiszitten zich voordoet, de soort problematiek waarmee leerlingen te maken hebben, de oorzaken/omstandigheden die een rol spelen rond de school en/of ouders, en de oorzaken/omstandigheden die een rol spelen buiten de school en/of ouders. Deze worden hieronder per categorie beknopt toegelicht.

2.1 Onderwijssector

Thuiszitten treft bepaalde groepen leerlingen in het bijzonder. Uit onderzoek blijkt dat verzuim vaker voorkomt in het voortgezet onderwijs (vo) dan in het primair onderwijs (po) (Batenburg, Dokter & Mulder, 2006; Ledoux & Waslander, 2020). De problematiek speelt doorgaans echter al langer (al op het basisonderwijs of zelfs eerder). Een verklaring is dat in het vo minder ruimte voor steun, positieve aandacht en maatwerk wordt ervaren. In het po bestaat in zekere zin een buffer voor thuiszitten, dankzij de overzichtelijkheid en sociale cohesie tussen leerlingen onderling, alertheid op verzuim, een veilige sfeer en zich welkom voelen, een goede relatie tussen school en ouders, kleine klassen en minder lesuitval. Binnen het vo komt verzuim meer voor in het vmbo dan in havo/vwo, zowel in de vorm van kortdurend als langdurig verzuim (Batenburg e.a., 2006; Ingrado, 2018). Wat betreft de leeftijd van de leerlingen blijkt uit onderzoek dat kortdurend thuiszitten vaker voorkomt bij relatief jonge leerlingen (13-15 jaar), terwijl langdurig thuiszitten vaker voorkomt bij oudere leerlingen (14-17 jaar) (Ingrado, 2018; Lectoraat PMO, 2016). Van Binsbergen en collega's (2019) zien dat wanneer leerlingen, door welke omstandigheden dan ook, gebruikmaken van een bovenschoolse voorziening of het speciaal onderwijs, een plaatsing op het speciaal onderwijs voor bijna de helft van hen bepalend is voor de verdere onderwijsloopbaan, die eerder is gericht op afstroom (naar lagere onderwijsniveaus) of ongediplomeerd het vo verlaten, dan herstel van eerdere onderwijssituaties/niveaus.

2.2 Soort(en) problematiek bij thuiszittende leerlingen (leerlingfactoren)

Bij thuiszittende leerlingen komen vaak meerdere soorten problematiek tegelijkertijd voor (Lectoraat PMO, 2016; Ledoux & Waslander, 2020). Deze leerlingen hebben vaak te maken met internaliserende gedragsproblemen, zoals angst of depressie, externaliserende gedragsproblemen, zoals verbale of fysieke agressie, en somatische klachten, zoals buikpijn en hoofdpijn. Daarnaast spelen problemen in de thuissituatie vaak een rol, zoals financiële problemen of een gebrek aan structuur.

In hun onderzoek onder leerlingen in het speciaal voortgezet onderwijs (vso) en bovenschoolse onderwijs-zorgprogramma's beschrijven Van Binsbergen et al. (2019) dat de kans op langdurig verzuim en thuiszitten groter is bij:

- overwegend internaliserend probleemgedrag (intrapsychische problematiek), in verband met lijdensdruk in samenhang met identiteitsproblemen, stemmingsstoornissen, automutilatie, overgewicht of overmatige stress;
- een intensieve school- en hulpgeschiedenis met bemoeienis van verschillende instanties zoals in verband met 'ggz-hulp' of 'besloten of gesloten gezeten' en 'justitiële instanties' – in beschermende zin – of 'problemen van jeugdige met hulpverleners of vertegenwoordigers van instanties'. Deze problemen met hulpverleners of vertegenwoordigers van instanties betreffen zowel problemen met hulpinstanties als scholen;
- ernstige problemen in de thuissituatie, waaronder gebroken gezinnen, loyaliteitsproblemen, en problemen in de huisvesting en/of financiën (vgl. armoedeproblematiek);
- overgewicht;
- problematisch cannabisgebruik;
- overmatige stress op diverse levensterreinen.

Voor de groep leerlingen met 'zuivere gedragsproblematiek' (oppositieel, opstandig of antisociaal gedrag) vinden Van Binsbergen et al. (2019) juist geen verhoogde kans op langdurig verzuim en thuiszitten. Als externaliserend probleemgedrag speelt, is de kans op periodiek kort verzuim door schorsingen of van school gestuurd worden groter dan langdurig verzuim of thuiszitten in verband met lijdensdruk of schoolmijdend gedrag. Het aantal schoolwisselingen is (waarschijnlijk) wel bovengemiddeld, maar de kans op langdurig verzuim en thuiszitten bleek zelfs kleiner.

2.3 Oorzaken/omstandigheden thuiszitten bij ouders en school

Er zijn ook omstandigheden die te maken hebben met de rol van ouders en/of ouders die een rol spelen bij het ontstaan of in stand houden van thuiszitten. Ten eerste kan er sprake zijn van het gebrekkig bijhouden van verzuimregistratie op scholen, waardoor afwezigheid laat wordt opgemerkt (Dullaert, 2019). Daarnaast kan het misgaan in de communicatie en/of samenwerking tussen school en ouders of het kind (Dullaert, 2019). Soms kiezen ouders er bewust voor om hun kind niet naar school te laten gaan, bijvoorbeeld vanwege ervaren onveiligheid op school of het ontbreken van passend onderwijsaanbod. Ook een

gebreekte samenwerking tussen ouders en de school om de leerling weer naar school te krijgen kan een negatief effect hebben op de schoolgang van de leerling (Ingul et al., 2019). Daarnaast worden wachttijden bij toelating tot speciaal (basis)onderwijs, onduidelijkheid over wie verantwoordelijkheid draagt, handelingsverlegenheid bij leraren en problemen met betrekking tot de zorgplicht genoemd als omstandigheden die een rol kunnen spelen bij thuiszitten (Krijnen et al., 2021).

2.4 Oorzaken/omstandigheden thuiszitten buiten ouders en school

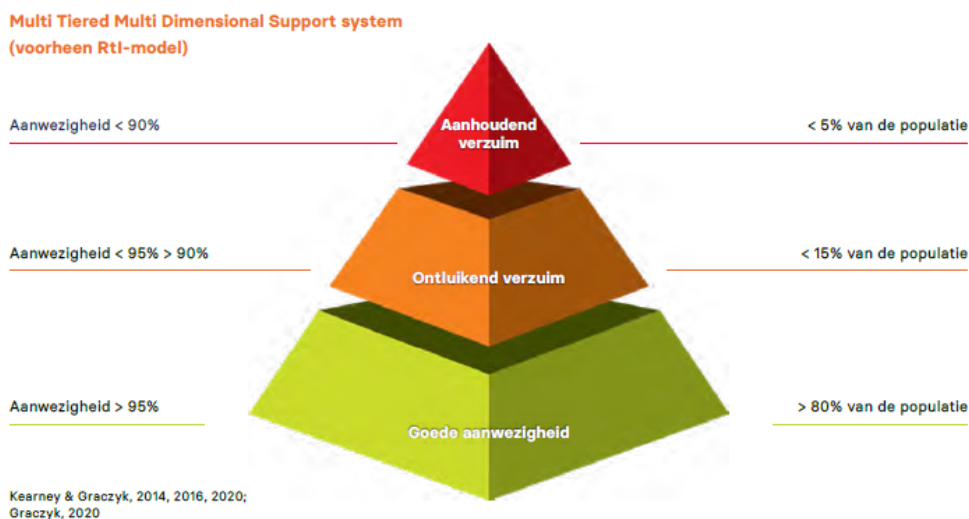
Een moeizame samenwerking tussen scholen en jeugdhulpverlening is een voorbeeld van een oorzaak of omstandigheid van thuiszitten buiten de school en ouders die in de literatuur naar voren komt. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen wanneer scholen en jeugdhulpverlening tegenstrijdige benaderingen hanteren of wanneer er vertraging optreedt in de juridische afhandeling, waardoor er geen tijdige oplossing kan worden gevonden (Ingrado, 2018).

2.5 Interventies bij schoolweigering

Naast bovengenoemde factoren blijkt uit onderzoek dat preventieve en vroegtijdige interventies belangrijk zijn om thuiszitten te voorkomen en de leerling terug naar school te begeleiden.

Een veelgebruikt model is het zogenaamde MD-MTSS, dat onlangs ook werd gebruikt door de ontwikkelgroep 'Van verzuim naar aanwezigheid' (2023). Dit model omvat het hele continuüm aan ondersteuning: van preventie, screening, (groepsgerichte) interventies en individueel maatwerk. Hierbij richt het model zich op alle schoolgaande leerlingen, niet alleen risicoleerlingen of thuiszitters. De verschillende lagen van de piramide representeren de goede basisondersteuning als fundament op laag 1, met daarboven intensievere en meer individueel gerichte interventies in laag 2. In laag 3 bevinden zich de maatwerkinterventies en onderwijszorgarrangementen.

Figuur 1: Multi-Dimensional Multi-Tiered System of Support (MD-MTSS)

Bron: Van verzuim naar aanwezigheid, Ontwikkelgroep Werken aan aanwezigheid, 2023, Steunpunt Passend Onderwijs.

Het onderzoek 'Weten wat werkt' (Heyne & Brouwer-Borghuis, 2022) richt zich op leerlingen in laag 3, bespreekt de ervaringen en inzichten van betrokkenen, jongeren, ouders en professionals bij schoolweigering en biedt handvatten voor interventies om dit probleem aan te pakken. Deze interventies op laag 3 zijn niet alleen gericht op de school, maar ook op het gezin en de individuele behoeften van de leerling. Hierbij is integraliteit van de aanpak van groot belang. Er wordt dan ook benadrukt dat het belangrijk is om vroegtijdig in te grijpen en preventieve maatregelen te nemen om schoolweigering te voorkomen. Het onderzoek heeft geresulteerd in een routekaart met 14 wegwijzers die essentiële voorwaarden voor een effectieve interventie bij schoolweigering beschrijven (zie figuur 2).

Figuur 2: De 14 wegwijzers ter ondersteuning van de ontwikkeling en uitvoering van interventies bij schoolweigering

14 WEGWIJZERS

Bron: Brochure Een routekaart voor interventies bij schoolweigering, vanuit de visie van betrokkenen, Heyne, D. & Brouwer-Borghuis, M., 2022.

H3 | Regionale context

3.1 Scholen binnen Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek

SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek is een stichting die bestaat uit zeven schoolbesturen met vestigingen in de Duin- en Bollenstreek en één schoolbestuur van buiten de regio (opting-in schoolbestuur). Tabel 1 en bijbehorende figuur geven een overzicht van deze besturen en hun scholen.

Tabel 1: Besturen en scholen binnen het SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek

Bestuur	School
Stg. Andreas College voor CVO te Katwijk e.o.	Vakcollege Rijnmond Pieter Groen Limes Praktijkonderwijs
Stichting Fioretti Teylingen	Fioretti College Lisse Fioretti College Hillegom Teylingen College KTS Teylingen College Leeuwenhorst ISK Duin- en Bollenstreek
Stichting Het Rijnlands Lyceum	Het Rijnlands Sassenheim
Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden	Visser 't Hooft Lyceum Rijnsburg
Stichting Openbaar Voortgezet Onderwijs Noordwijk	Northgo College Noordwijk
Stichting Yuverta	Yuverta Rijnsburg
Stichting Resonans	VSO Het Duin/Oeverpieper Praktijkcollege Het Metrum VSO Leystede Mytyschool De Thermiek
Leo Kanner Onderwijsgroep (opting-in)	P.C. Hooftcollege Leo Kannercollege Leo Kannerschool

3.2 Betrokken stakeholders

Dit onderzoek kenmerkt zich door het werken in co-creatie: samen met betrokken scholen, besturen, RBL en andere sociale samenwerkingspartners werd vorm gegeven aan de inhoud en vorm van het onderzoek. Onderstaande stakeholders zijn betrokken bij het vormgeven van het onderzoek.

Regionaal Bureau Leerrecht Holland Rijnland

De medewerkers van RBL zetten zich in om schoolverzuim tegen te gaan, schooluitval te voorkomen en jongeren te begeleiden naar een positieve, zelfstandige toekomst. Dit doen zij altijd samen met de jongeren zelf, hun ouders, het onderwijs, de jeugdhulp en andere relevante partijen.

De kerntaak van het RBL is het uitvoeren van de Leerplichtwet. Daarnaast voert het RBL de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) uit voor voortijdig schoolverlaten voor elf

gemeenten in de regio Holland Rijnland: Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk, Leiden, Leiderdorp, Lisse, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude. Hierbij is veel nadruk op preventie en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten door te praten met scholen, ouders en kinderen.

Wanneer het RBL een verzuimmelding ontvangt van een school, zoekt het eerst uit of het verzuim geoorloofd is of niet. RBL gaat in gesprek met de leerling en de ouder(s)/verzorger(s) van de leerling op school of op kantoor. Als dat nodig is, gaat RBL thuis bij de leerling langs. RBL levert altijd maatwerk en doet wat nodig is. De ene keer is dat een doorverwijzing naar professionele hulpverlening, de andere keer wordt er gehandhaafd door middel van een waarschuwing, een Halt-verwijzing of uiteindelijk een proces-verbaal. Bij langdurig verzuim neemt RBL zo nodig de regie en wordt erop toegezien dat scholen, hulpverleners en anderen de gemaakte afspraken nakomen.

Bij (dreigend) schooluitval zoeken medewerkers van RBL in trajectbegeleiding samen met de jongere, school en eventueel ouders naar een passende opleiding. Wanneer school echt geen optie meer is, wordt er geprobeerd – samen met netwerkpartners – de jongere op een andere manier een goede start te geven op de arbeidsmarkt.

Voor ieder 1 (Hillegom, Lisse, Teylingen, Noordwijk)

Voor ieder 1 verzorgt de integrale toegang tot het sociale domein (jeugdhulp, Wmo, werk en inkomen, en welzijn) in Hillegom, Lisse, Teylingen en Noordwijk. Alle vier de gemeenten kunnen voor hulp en advies terecht bij de zes lokale teams. Samen met de cliënt wordt gekeken naar de hulpvraag en gezocht naar een passend antwoord hierop. Hierbij wordt altijd gekeken wat cliënten met hun netwerk zelf kunnen en waar aanvullende hulp nodig is via een persoonsgebonden budget, een maatwerkvoorziening of specialistische jeugdhulp. De teams zijn nauw verbonden met bijvoorbeeld onderwijs, kinderopvang en huisartsen.

Wijkteams Katwijk

Het Wijkteam 18- van de gemeente Katwijk bestaat uit SKJ-geregistreerde jeugdhulpverleners en jeugdconsulenten. Jeugdconsulenten onderzoeken de hulpbehoefte, verwijzen naar passende zorg, regisseren de zorg en monitoren de veiligheid in het gezin. Jeugdhulpverleners geven gezinsbegeleiding, opvoedondersteuning, coaching en groepstrainingen. Zowel de jeugdconsulenten als de jeugdhulpverleners proberen zo veel mogelijk met de gezinnen samen te werken. De informatie, afspraken en doelen worden vastgelegd in een ondersteuningsplan. Het ondersteuningsplan is van het gezin en voor het gezin. Dit plan wordt niet aan andere hulpverleners of organisaties gegeven, tenzij daar toestemming voor wordt gegeven. De hulp aan gezinnen wordt geboden volgens het uitgangspunt 'één huishouden, één plan, één regisseur'. Via de algemene jeugdhulp kunnen veel hulpvragen van kinderen, jongeren en gezinnen worden beantwoord. Soms lukt dit niet en is deze algemene jeugdhulp niet voldoende. Het Wijkteam 18- kijkt dan samen met het gezin of een verwijzing naar specialistische jeugdhulp passend is. In overleg met de specialistische jeugdhulp wordt besloten of het Wijkteam 18- nog betrokken blijft.

Welzijnskwartier Katwijk

Welzijnskwartier is een sociaalwerk-organisatie die staat voor een inclusieve samenleving. De sociaal werkers werken samen in diverse wijkteams en houden zich onder andere bezig met preventie, advies en ondersteuning, gezonde leefstijl (Sport en Bewegen), cultuur en participatie en integratie.

Cardea Specialistische Jeugdhulp

Cardea helpt gezinnen met kinderen en jongeren van 0 tot 23 jaar met ontwikkelings-, gedrags- en gezinsproblemen. Het uitgangspunt hiervoor zijn de elementen: dicht bij huis, op maat en resultaat. De professionals van Cardea bieden hulp thuis en op school in de vorm van ambulante dag- en 24-uurshulp of een combinatie van beide. Cardea heeft vestigingen in de regio Zuid-Holland Noord, participeert in jeugd- en gezinsteams en werkt onder andere nauw samen met gemeenten, kinderopvang, kinder- en jeugdpsychiatrie en (speciaal) onderwijs.

Adviesraad Eigenwijsheid (LAKS)

Adviesraad Eigenwijsheid vertegenwoordigt thuiszitters die vastlopen in het onderwijs en geeft hierover gevraagd en ongevraagd advies. Dat doet de raad niet over, maar met de jongeren zelf. De raad is ontstaan uit het gebrek aan inspraak van jongeren en thuiszitters bij gesprekken en besluitvorming over het onderwijs.

3.3 Samenwerking onderwijs - jeugdhulp in de regio

De afgelopen jaren hebben zowel gemeenten als onderwijsinstellingen in de regio Holland Rijnland geïnvesteerd in het creëren van een goede verbinding tussen onderwijs en jeugdhulp. De regio Holland Rijnland bestaat uit drie samenwerkende subregio's:

- Leidse regio (Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest en Zoeterwoude);
- Duin- en Bollenstreek (Hillegom, Katwijk, Lisse, Noordwijk en Teylingen);
- Rijnstreek (Alphen aan den Rijn, Kaag en Braassem en Nieuwkoop).

In maart 2019 hebben gemeenten, SWV's en mbo-instellingen een gezamenlijke notitie opgesteld, waarin leidende principes en vijf gedeelde ambities worden benoemd. De gezamenlijke ambities luiden:

- Met preventie voorkomen dat specialistische ondersteuning nodig is;
- Effectiever organiseren van jeugdhulp in relatie tot het onderwijs;
- Arrangementen voor jeugdigen met complexe problematiek;
- Verbeteren aanpak verzuim en voortijdig schoolverlaten;
- Een heldere route en werkproces.

Sindsdien is er op regionaal, subregionaal en lokaal niveau gezamenlijk gewerkt aan het realiseren van deze ambities. Dit heeft onder andere geleid tot een duidelijke samenwerkingsaanpak door middel van de aanpak integraal arrangeren, de implementatie van diverse lokale maatwerktrajecten, de ontwikkeling van de HollandRijnlandMethode (dHRM), verbeteringen in de aanpak van verzuim en de inzet van jeugdhulp op school in het

gespecialiseerd onderwijs als resultaat van het inkooptraject in de Leidse regio en Duin- en Bollenstreek.

De vijf leidende principes (2.0) zijn:

1. De ononderbroken ontwikkeling van de jeugdige staat centraal.
2. Inclusief, passend en zo nabij mogelijk.
3. Samenwerken aan een integraal aanbod voor jeugdigen in zorg en binnen een onderwijszorgarrangement
4. Partnerschap en regievoering.
5. Samen steeds beter worden.

De leidende principes zijn in het tweede kwartaal van 2022 uitgewerkt in een handreiking met werkafspraken voor professionals, zodat zij handvatten hebben tijdens het integraal arrangeren en kunnen komen tot inzet van passend onderwijs en ondersteuning voor een jeugdige. Ten slotte is een overlegstructuur onderwijs-jeugdhulp op regionaal niveau ingericht met een bestuurlijke regiegroep en een ambtelijke regionale werkgroep onderwijs-jeugd. Voor de toekomst beoogt men een regiegroep waarin wordt gefocust op twee ambities te starten.

De acht schoolbesturen binnen het SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek en de vijf betrokken gemeenten werken nauw samen om ondersteuning op maat te kunnen bieden aan leerlingen die dit nodig hebben. Samen zetten zij zich in om initiatieven te organiseren waarbij jongeren kunnen doorgroeien naar het volgen van onderwijs op school of educatie op een zorglocatie. Hierbij staat het principe van leerrecht voorop. In de samenwerking met de gemeenten wordt dan ook gezorgd voor vloeiende overgangen tussen dagbesteding/dagbehandeling, onderwijszorgarrangementen en school. Hierbij wordt gewerkt vanuit het integraal arrangeren volgens de benoemde dHRM. Dit betekent dat het jeugd- en gezinsteam benaderd wordt voor consultatie en advies in casuïstiek. Elke school binnen het SWV heeft dan ook een contactpersoon binnen het jeugd- en gezinsteam.

De partners binnen het SWV hebben de ambitie om de samenwerking zo optimaal mogelijk te laten functioneren, waarbij het doel is om de ondersteuning zo veel mogelijk op de scholen te laten plaatsvinden. Op deze manier kan er snel en preventief gehandeld

worden om schooluitval en schoolverzuim te voorkomen. Het gezamenlijke streven is hierbij dat geen jeugdige langer dan drie maanden thuiszit zonder passend en gestart aanbod van onderwijs en/of zorg. In de afgelopen twee jaar zijn maatwerkklassen en gebundelde jeugdhulp op scholen opgezet. Hierdoor zijn er meer mogelijkheden ter overbrugging ontstaan waarmee thuiszitten van leerlingen wordt voorkomen totdat voor hen de meest geschikte plek gevonden is en beschikbaar is.

Uitgelicht: Thuiszittersaanpak zoals beschreven in de leidende principes binnen de samenwerking onderwijs – jeugdhulp Holland Rijnland

Om het thuiszitterspact te kunnen halen, doen we onder andere het volgende:

- We hebben afspraken over hoe we omgaan met alle vormen van verzuim en hebben dit vastgelegd in een afsprakenkaart.
- Leerplicht¹ houdt een registratie bij zodat alle thuiszitters in de regio in beeld zijn en we trends rondom oorzaken, dagbestedingen etc. kunnen monitoren.
- We hebben afspraken welke partij wanneer regievoerder is. Belangrijk is dat altijd expliciet is bij alle partijen wie de procesregie heeft – en wat dit betekent. Wanneer een kind een schoolinschrijving heeft, ligt de procesregie over het terugwerken naar school bij de school. Wanneer het passend is, kan een andere partij deze rol nemen. Leerplicht kan de procesregie pakken wanneer het proces stagneert. Wanneer een kind geen schoolinschrijving heeft, ligt de procesregie bij leerplicht indien het kind GEEN vrijstelling heeft en bij de gemeentelijke toegang indien het kind WEL een vrijstelling heeft. Zowel de samenwerkingsverbanden als leerplicht treden op als ‘critical friend’ richting scholen als het gaat om het opstellen van OPPs, het tijdig inschakelen van externe partners (meldingsbereidheid) en het naleven van de zorgplicht in bredere zin.
- Een onafhankelijk arts geeft bij een verzoek tot leerplichtvrijstelling advies. Bij een negatief advies geeft leerplicht geen vrijstelling af. De onafhankelijk arts neemt in principe altijd de visie mee van het betreffende samenwerkingsverband over het onderwijsperspectief van de leerling. Bij enig onderwijsperspectief volgens het SWV, volgt in principe een negatief advies². Daarnaast geeft de onafhankelijk arts in principe een negatief advies, wanneer:
 - een po-leerling binnen een jaar kan toegroeien naar onderwijs;
 - een vo-leerling binnen een jaar kan toegroeien naar onderwijs, minimaal in een klein groepje (vier à vijf leerlingen) in een onderwijs of onderwijs-zorg-gecombineerde setting.

¹ Het Regionaal Bureau Leerrecht (RBL) voert de leerplichttaken en de RMC-functie uit voor de Leidse regio, de Duin en Bollenstreek en Kaag en Braassem; de gemeente Alphen aan den Rijn voert leerplichttaken uit voor zowel de gemeente Alphen aan den Rijn als de gemeente Nieuwkoop. De RMC-functie wordt voor beide gemeenten uitgevoerd door de gemeente Gouda.

² De arts is volgens de wet onafhankelijk. Het is nog niet wettelijk vastgelegd dat het advies van het SWV wordt meegenomen. Ouders mogen dit weigeren.

H4 | Doelgroepleerlingen onderzoek binnen het SWV

In dit hoofdstuk wordt de in dit onderzoek gehanteerde doelgroep beschreven, waarna een analyse van de opgehaalde leerlinggegevens van deze doelgroep uit OT volgt. Op basis hiervan worden enkele conclusies, reflecties en aanbevelingen gegeven.

4.1 Toelichting doelgroep

Bij de voorbereiding en uitvoering van dit onderzoek zijn we uitgegaan van de doelgroep van leerlingen met langdurig relatief verzuim en verschillende gradaties van zogenaamde risicoleerlingen. Binnen Holland Rijnland en in samenspraak tussen het RBL en de SWV's po en vo uit de drie SWV-regio's (Duin- en Bollenstreek, Leiden en Midden Holland Rijnstreek) is namelijk besloten om de thuiszittersregistratie te voeren als het gaat om leerlingen die vallen onder de categorie:

- thuiszitters volgens art. 25 (langdurig relatief verzuim);
- risicoleerling.

Er is sprake van een risicoleerling wanneer een leerling gedurende vier weken structureel minder dan 50% onderwijs volgt wegens medische of psychische omstandigheden. Binnen de thuiszitters wordt onderscheid in duur gemaakt: van vier weken tot drie maanden en langer dan drie maanden. Tabel 2 toont een overzicht van de verschillende classificaties en de doelgroep van dit onderzoek.

Tabel 2: Classificaties soorten verzuim en doelgroep onderzoek

Classificatie	Toelichting	Opgenomen in onderzoek
Geen school	Combinatie van absoluut verzuim, vrijstelling onder 5a en risicoleerling - helemaal geen onderwijs.	Nee
Absoluut verzuim	Ongeoorloofd thuis zonder schoolinschrijving.	Nee
Langdurig relatief verzuim	Ongeoorloofd thuis met schoolinschrijving.	Ja
Vrijstelling 5 onder a	Vrijstelling van de leerplicht op basis van psychische of lichamelijke gronden. Geoorloofd thuis zonder schoolinschrijving.	Nee
Risicoleerling - Totaal	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving.	Ja
Risicoleerling - Helemaal geen onderwijs	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Volgt geen onderwijs.	Ja
Risicoleerling - Meer dan 50% onderwijs	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Volgt meer dan 50% onderwijs.	Ja
Risicoleerling - Minder dan 50% onderwijs	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Volgt minder dan 50% onderwijs.	Ja

Risicoleerling - Onbekend	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Hoeveelheid onderwijs niet bevroegd.	Ja
------------------------------	---	----

Binnen het SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek verstrekken de scholen (vo en vso) minimaal vier keer per jaar expliciet een geactualiseerd overzicht van thuiszitters en risicoleerlingen op de school aan het SWV. Op basis van een actueel beeld via OT en deze overzichten zijn de activiteiten van het Loket Passend Onderwijs van het SWV ten aanzien van thuiszitters vervolgens tweeledig:

- het adviseren over de aanpak bij dreigend voortijdig schoolverlaten en/of adviseren met betrekking tot risicoleerlingen met als doel een school, alternatief traject of hulpverlening te realiseren, zodat de mogelijkheid tot het behalen van een startkwalificatie blijft bestaan;
- het ontwikkelen en uitvoeren van preventieve activiteiten om voortijdig schoolverlaten/thuiszitten te voorkomen.

Uit het ondersteuningsplan van het SWV volgt nog een derde activiteit van het Loket Passend Onderwijs:

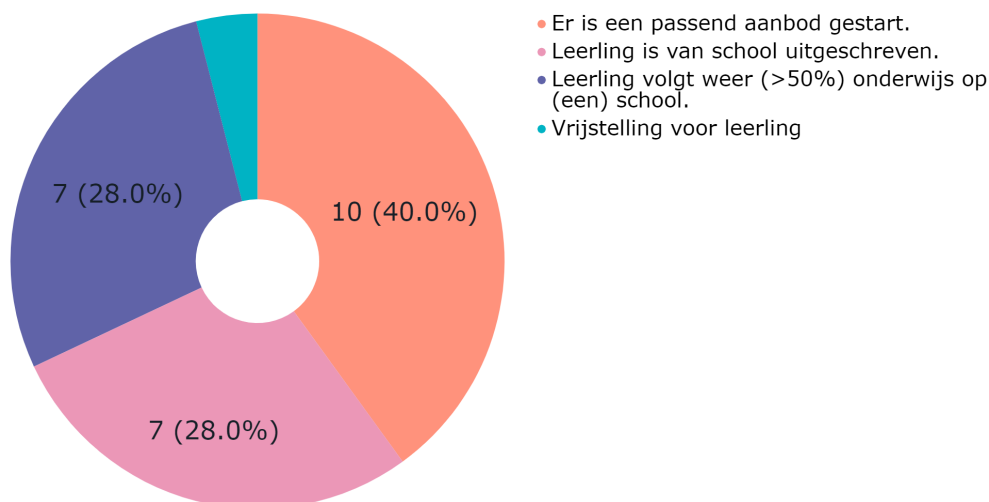
- naast de registratie van soort en duur van thuiszitten, volgen wie er procesregie heeft, of er een aanbod is en of er planmatig gewerkt wordt aan het vinden van een oplossing om het thuiszitten te verminderen of te beëindigen.

Binnen het SWV wordt het digitale platform van OT gebruikt om informatie over leerlingen uit te wisselen. Hierin wordt ook de afwezigheid geregistreerd door middel van de functie 'Zorgwekkend verzuim'. De afspraken rondom deze registratie zijn opgenomen in de memo Thuiszitters en risicoleerlingen, van september 2018.

4.2 Analyse kwantitatieve leerlinggegevens uit OnderwijsTransparant

Op basis van bovenstaande doelgroepinformatie zijn ten eerste de leerlingen in beeld gebracht die in OT zijn gemarkeerd als 'Zorgwekkend verzuim traject' ($n = 110$). Vervolgens zijn de leerlingen met de status 'Zorgwekkend verzuim afgerond' verwijderd. Dit betrof 25 leerlingen voor wie verschillende redenen waren aangegeven van deze afronding (zie figuur 3).

Figuur 3: Redenen afronding zorgwekkend verzuim in OT

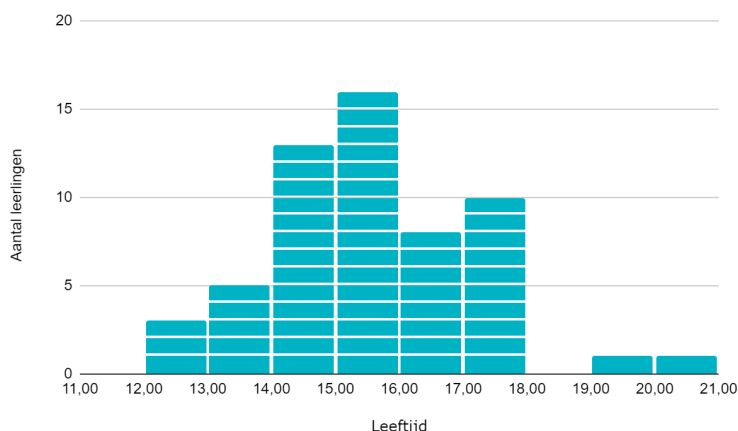

Na uitsluiting van de genoemde classificaties en 3 leerlingen van wie het dossier was gearchiveerd in OT, resteerden 83 leerlingen die tot de doelgroep van dit onderzoek behoorden.

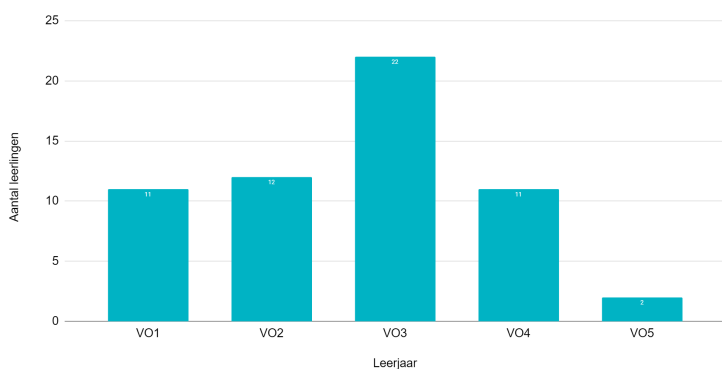
Leerlingen voor wie er geen betrokken collega bij het SWV was geregistreerd zijn vervolgens uitgesloten ($n= 11$). Dit gebeurde omdat deze collega's volgens de onderzoeksprocedure als eerste werden gevraagd naar hun zienswijze over het benaderen van de individuele leerling voor het onderzoek (zie [Bijlage 1](#)). Ook leerlingen die onderwijs volgen in bijzondere voorzieningen als een maatwerkklas, VO+ en School zonder Muren ($n= 14$) zijn in eerste instantie uitgesloten van deelname. Voor deze leerlingen is immers al een beschikbaar aanbod gevonden en gestart.

De resterende 58 doelgroepleerlingen waarop we ons in dit onderzoek richten, laten zich op basis van de registratie in OT als volgt kenmerken. De gemiddelde leeftijd van de doelgroepleerlingen is 15,6 jaar. Figuur 4 geeft de verdeling over de leeftijden aan. In figuur 5 is te zien dat deze leerlingen voornamelijk in leerjaar 3 zitten.

Figuur 4: Verdeling doelgroep leerlingen uit OT in leeftijdscategorieën

Figuur 5: Verdeling doelgroep leerlingen uit OT naar leerjaar

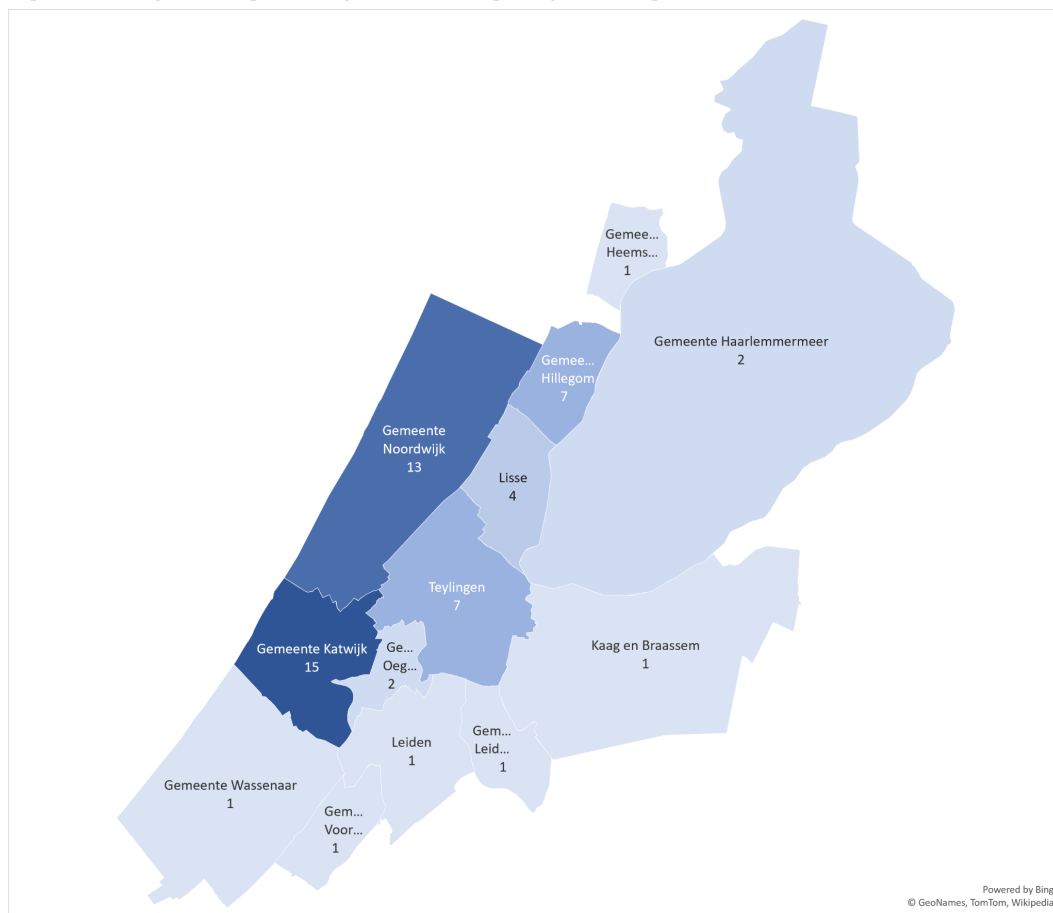
Van deze leerlingen is 63,8% een meisje en 36,2% een jongen. De leerlingen zijn voornamelijk woonachtig in de gemeenten Katwijk (25,9%), Noordwijk (22,4%), Hillegom (12,1%) en Teylingen (12,1%). Zie figuur 6 voor uitgebreidere informatie. Afgezet tegen het totaal aantal vo-leerlingen per gemeente (zie tabel 3), komen Noordwijk en Hillegom naar voren als de gemeenten waar relatief de meeste doelgroep leerlingen wonen.

Tabel 3: Aantal vo-leerlingen per gemeente

Gemeente	Totaal aantal vo-leerlingen ²
Katwijk	4.021
Noordwijk	2.317
Hillegom	1.161
Teylingen	2.209
Lisse	1.240

² Bron: <http://www.waarstaatjegemeente.nl>, 2021

Figuur 6: Spreiding woonplaats doelgroep leerlingen uit OT

De leerlingen uit de doelgroep uit OT staan voornamelijk ingeschreven bij het Fioretti College Lisse (20,7%) en het Northgo College (13,8%). Een aantal scholen komt niet voor in de registratie van doelgroep leerlingen in OT: Limes Praktijkonderwijs, ISK Duin- en Bollenstreek, Yuverta Rijnsburg, VSO Het Duin/Oeverpieper, Praktijkcollege Het Metrum, VSO Leystede, Mytyschool De Thermiek en de Leo Kannerschool.

De onderwijsrichting is voor 34 leerlingen niet ingevuld in OT. Voor de resterende leerlingen geldt dat zij voornamelijk onderwijs volgen in de richting van vmbo-kl, vmbo-tl en havo. Tabel 4 geeft de detailinformatie per school weer.

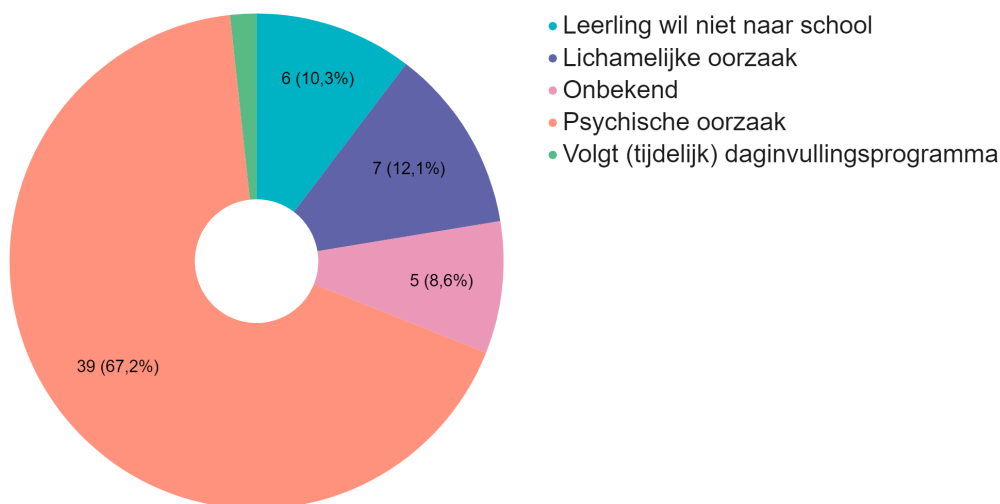
Tabel 4: Aantal doelgroep leerlingen uit OT per school en onderwijsrichting (indien bekend)

Huidige school	Totaal aantal leerlingen ³	Aantal leerlingen	Onderwijsrichting leerlingen	Aantal leerlingen
Fioretti College; Lisse	1505	12	onbekend	7
			havo	4
			vmbo-tl	1
Northgo College	1038	8	onbekend	4
			havo	1
			vmbo-tl	2
			vwo	1
Teylingen College Leeuwenhorst	1305	6	onbekend	6
Sgm Het Rynlands Sassenh	1166	6	onbekend	4
			vmbo-tl	1
			vwo	1
Pieter Groen	1359	6	onbekend	3
			havo	1
			vmbo-tl	2
Vakcollege Rijnmond	691	5	onbekend	2
			vmbo-gl	1
			vmbo-kl	2
Fioretti College; Hillegom	847	5	vmbo-kl	4
			vmbo-kl - PIE	1
Teylingen College KTS; KTS	782	4	onbekend	4
Visser 't Hooft Lyceum; Rijnsburg	386	3	onbekend	2
			vmbo-tl	1
P.C. Hooftcollege	130	2	onbekend	2
Leo Kannercollege	309	1	havo	1
Eindtotaal		58		

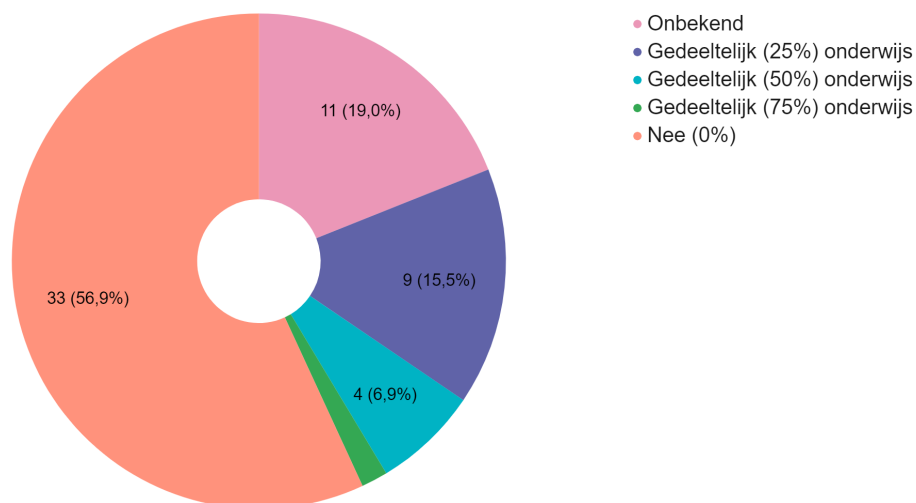
Gemiddeld duurt het verzuim van deze leerlingen 12 maanden, met een minimum van 2 en een maximum van 38 maanden. De oorzaak die in OT wordt aangegeven voor het verzuim is voor het grootste deel psychisch (67,2%). Zie figuur 7 voor een weergave van alle oorzaken. Ruim de helft van deze leerlingen volgt geen onderwijs meer (56,9%), zie figuur 8.

³ Bron: www.scholenopdekaart.nl

Figuur 7: Oorzaak verzuim in OT

Figuur 8: Volgt de leerling nog onderwijs?

Bij deze 58 leerlingen is bij 43 van hen (74%) ook het RBL betrokken. Voor 15 leerlingen (26%) is dat op basis van OT niet het geval.

Voor 28 leerlingen (48,3%) is aangegeven dat er een zorgorganisatie betrokken is. Dit betreft bij 5 leerlingen LUMC Curium. Bij 4 leerlingen is GGZ Rivierduinen betrokken en bij 3 leerlingen betreft dit Cardea Specialistische Jeugdhulp.

4.3 Analyse kwalitatieve leerlinggegevens uit OnderwijsTransparant

Uit de aanvullende kwalitatieve informatie in OT kan worden opgemaakt dat er sprake is van een fysieke oorzaak (5 leerlingen; 8,6%) of psychische problematiek (45 leerlingen; 77,6%) bij schoolafwezigheid. Voor 8 leerlingen was er te weinig informatie in OT ingevuld om de problematiek te classificeren.

Bij nadere analyse van de psychische problematiek op basis van aanvullende informatie over diagnostiek en/of behandeling blijkt dat het bij 41 van de 45 leerlingen (91,1%) overwegend internaliserende problematiek betreft. Internaliserende problematiek verwijst naar psychische problemen die worden ervaren door interne of persoonlijke ervaringen, zoals angst, depressie, eetstoornissen, en sommige persoonlijkheidsstoornissen. Meer specifiek betreft het 9 leerlingen (22%) voor wie een vermelding van angstklachten wordt gemaakt en 8 leerlingen (20%) bij wie sprake is van depressieve gevoelens. In mindere mate worden stoornissen in het autismespectrum (bij 4 leerlingen) en spanningsklachten (bij 3 leerlingen) benoemd.

Bij de overige 4 leerlingen is er sprake van overwegend externaliserende psychische problematiek. Externaliserende problematiek verwijst naar psychische problemen die zich manifesteren in het gedrag of in de buitenwereld, zoals agressie, impulsiviteit, en verslavingen.

Indeling in fasenmodel Onderwijszorgarrangementen

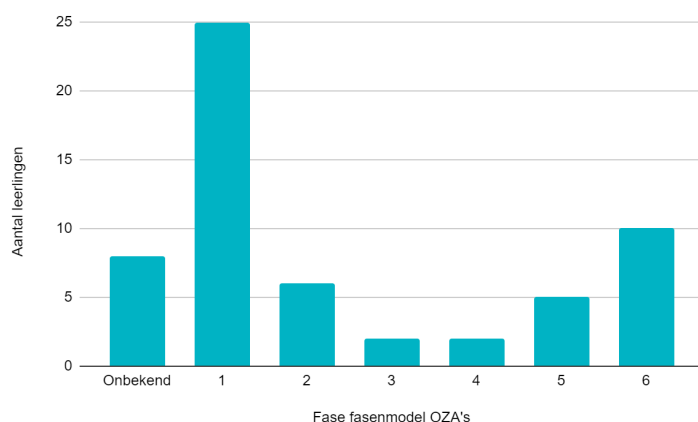
In het ondersteuningsplan van het SWV wordt een fasenmodel van onderwijszorgarrangementen gehanteerd. Zie figuur 9 voor een toelichting van deze verschillende fasen. Voor 50 van de 58 leerlingen is een (zeer indicatieve) indeling gemaakt van waartoe zij in staat zouden zijn volgens dit fasenmodel. Hieruit blijkt dat het enerzijds met name lijkt te gaan om leerlingen die fysiek of psychisch volledig niet in staat zouden zijn tot leren, of niet belastbaar zijn. Anderzijds lijkt ook de groep van leerlingen die in staat zijn om in grotere groepen te leren aanwezig te zijn in de doelgroep (zie figuur 10).

Figuur 9: Fasenmodel Onderwijszorgarrangementen

	Jongere is in staat tot	Vorm van educatie/ onderwijs	Perspectief jeugdige	Verantwoordelijk voor het leeraanbod	Waar te organiseren
1	Jongere is fysiek of psychisch (momenteel) niet in staat tot leren/ is niet belastbaar	Geen educatie/onderwijs; zorg is voorliggend	Veelal in startfase bij dagbesteding/ dagbehandeling	N.v.t.	Op alle dagbestedings- en dagbehandelingslocaties (vanuit jeugdhulp of WLZ)
2	Jongere is in staat tot leren in 1-op-1-situatie	1-op-1 educatie; werken aan: a. Emotieregulatie b. Zelfredzaamheid c. Schoolse vaardigheden d. Sociale vaardigheden e. Leerstof	OPP: opbouw naar fase 3 of hoger binnen een jaar? Ja: optie opbouw naar school, Nee: leerrecht.	Dagbesteding voor a t/m d School voor e	Op alle dagbestedingslocaties door dagbesteding, met desgewenst aanleveren leerstof door school
3	Jongere is in staat tot leren in kleine groep (tot circa 5 personen)	Onderwijs in kleine groep; werken aan: a. Emotieregulatie b. Zelfredzaamheid c. Schoolse vaardigheden d. Sociale vaardigheden e. Leerstof	OPP: opbouw naar fase 4 of hoger binnen een jaar? Ja: optie opbouw naar school, Nee: leerrecht.	Dagbesteding voor a Dagbesteding en school voor b, c en d School voor e	Op een beperkt aantal dagbestedingsvoorzieningen vanuit het (v)so
4	Jongere is in staat tot leren in middelgrote groep (circa 5 tot 12 personen)	Onderwijs in kleine groep; werken aan: a. Emotieregulatie b. Zelfredzaamheid c. Schoolse vaardigheden d. Sociale vaardigheden e. Leerstof	OPP: opbouw naar school (fase 5 of 6) of blijven leren in middelgrote groep	School en begeleiding jeugdhulp voor a t/m d School voor e	Het betreft een onderwijszorgarrangement, bij voorkeur op de schoollocatie zelf. Is dit aanbod voldoende beschikbaar vanuit het onderwijs en vanuit de jeugdhulp?
5	Jongere is in staat tot leren in grotere groep (vanaf 12 personen)	Onderwijs op school (speciaal onderwijs)	School	School en zo nodig inzet van jeugdhulp (op school)	School (voor speciaal onderwijs)
6	Jongere is in staat tot leren in grote groep (vanaf 20 personen)	Onderwijs op school (regulier onderwijs)	School	School en zo nodig inzet van jeugdhulp (op school)	School

Bron: Ondersteuningsplan 2022-2026, SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek.

Figuur 10: Indicatie van indeling doelgroepleerlingen uit OT naar fasenmodel Onderwijszorgarrangementen

4.4 Reflecties, aanbevelingen en conclusies

Bij het in beeld brengen van de leerlingen uit de doelgroep van dit onderzoek in OT valt een aantal zaken op.

Registraties verschillend

Ten eerste is zichtbaar dat de ingevulde gegevens zoals afgesproken in de memo Thuiszitters en risicoleerlingen sterk van elkaar verschillen. Zo zijn interventies en het logboek niet altijd ingevuld, ontbreekt regelmatig recente informatie en is onduidelijk of er een ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) is opgesteld. In het ondersteuningsplan 2022-2026 is afgesproken dat extra ondersteuning wordt vastgelegd in een OPP, zodat betrokkenen de begeleiding in onderlinge samenhang kunnen evalueren. Gezien de doelgroep van risicoleerlingen en thuiszitters is de verwachting dat er voor hen wel een OPP wordt opgesteld. De vraag is dan ook: zijn deze OPP's wel opgesteld, maar niet ingevoerd in OT, of zijn deze inderdaad niet aanwezig?

Meer leerlingen in beeld dan in registratie opgenomen

Verder meldden een aantal ondersteuningscoördinatoren van de scholen bij het doorspreken van de geselecteerde leerlingen dat zij andere thuiszittende leerlingen of risicoleerlingen mogelijk geschikt vinden voor deelname aan het onderzoek. Bij navraag naar de identiteit van deze leerlingen bleek dat een aantal van deze leerlingen niet voorkwam in de primair opgehaalde lijst van leerlingen voor wie zorgwekkend verzuim was gemeld in OT. Het beeld van deze groep leerlingen van de betrokken ondersteuningscoördinatoren lijkt dus niet geheel overeen te komen met de registratie in OT. Ter vergelijking is het overzicht van risicoleerlingen dat RBL in januari '23 met het SWV heeft gedeeld geanalyseerd: van de 104 leerlingen op deze lijst bleken 51 leerlingen niet voor te komen onder de registratie 'Zorgwekkend verzuim traject' ($n= 110$) in OT. Zie tabel 5 voor meer informatie over het aantal leerlingen per school dat niet in OT stond. Hierbij dient in acht te worden genomen dat er tussen het moment van ophalen in OT (2 en 9 februari) en de lijst van RBL (16 januari) enkele weken verschil zit. Tegelijkertijd is aan de vermelde datum in de lijst van RBL te zien dat deze verzuimtrajecten veelal maanden (of zelfs jaren) eerder zijn gestart.

Geen of onderregistratie

Ten slotte valt op dat een aantal scholen niet voorkomt in de beschrijving van de doelgroep op basis van OT. Ook wanneer de selectie van doelgroepleerlingen wordt losgelaten en alle leerlingen met de vermelding 'Zorgwekkend verzuim traject' ($n= 110$) worden geanalyseerd, blijkt dat Limes Praktijkonderwijs, ISK Duin- en Bollenstreek, Yuverta Rijnsburg, Praktijkcollege Het Metrum, VSO De Leystede en Mytylschool De Thermiek geen lopende zorgwekkend verzuimtrajecten in OT hebben geregistreerd. Uit het overzicht van risicoleerlingen dat RBL in januari '23 met het SWV heeft gedeeld, blijken een viertal scholen van de genoemde scholen wel degelijk zorgwekkend verzuim te signaleren (zie tabel 5).

Tabel 5: Aantal leerlingen uit de registratie van RBL (januari 2023) dat niet in OT (februari 2023) voorkomt

Huidige school	Aantal leerlingen	Bijzonderheden
Teylingen College KTS	11	
Leo Kannerschool VSO	9	
Limes Praktijkonderwijs	6	<i>School heeft geen zorgwekkend verzuimtrajecten in OT</i>
Pieter Groen	4	
Leo Kannercollege VSO	4	
Northgo College	3	
P.C. Hoofthoofcollege VSO	3	
Teylingen College Leeuwenhorst	2	
Het Rijnlands Sassenheim	2	
ESB Curium - LUMC	2	
Vakcollege Rijnmond	1	
Fioretti College; Hillegom	1	
Visser 't Hooft Lyceum	1	
ISK Duin- en Bollenstreek	1	<i>School heeft geen zorgwekkend verzuimtrajecten in OT</i>
Mytyschool De Thermiek	1	<i>School heeft geen zorgwekkend verzuimtrajecten in OT</i>
Eindtotaal	51	

Ontbreken koppeling leerling en contactpersoon SWV

Verder was op het moment van het ophalen van de data een deel van de leerlingen nog niet toegewezen aan een contactpersoon binnen het SWV. Dit is gezien de activiteiten van het Loket Passend Onderwijs ten aanzien van thuiszitters (het adviseren over de aanpak, het ontwikkelen en uitvoeren van preventieve activiteiten en het inhoudelijk volgen van de leerling) opvallend. Ook binnen dHRM is afgesproken dat het SWV wordt betrokken in het overleg met ouders en de leerling als er sprake is van complexe problemen.

De benoemde onvolledigheden van de registraties in OT maken dat de weergegeven resultaten en hieruit volgende analyses met grote voorzichtigheid dienen te worden geïnterpreteerd. Uit bovenstaande volgt de aanbeveling om gezamenlijk met de ondersteuningscoördinatoren en RBL de gemaakte afspraken rondom registratie en opvolging bij afwezigheid te evalueren:

- Hoe komt het dat OT niet altijd actueel en volledig is?
- Op welke manier vormt OT een aanvulling op de overzichten van thuiszitters en risicoleerlingen die de scholen minimaal vier keer per jaar aan het SWV verstrekken?
- In hoeverre lukt het het Loket Passend Onderwijs van het SWV om te adviseren in casuïstiek en om preventieve activiteiten om voortijdig schoolverlaten dan wel thuiszitten te voorkomen, in te zetten? Welke informatie is er nodig om dit beleid uit te voeren en te toetsen of het beleid succesvol is?

Aanbeveling

Evalueer gezamenlijk de afspraken rondom registratie en opvolging bij afwezigheid en voer regie op uitvoering

Het verdient de aanbeveling om vervolgens actief regie te voeren op de uitvoering van deze al dan niet bijgestelde afspraken. De scholen die vooralsnog niet voorkomen in de registratie in OT verdienen hierbij extra aandacht.

De hiervoor benoemde limitatie in acht nemend, lijkt inhoudelijk zichtbaar dat de risicoleerlingen en thuiszittende leerlingen veelal tussen de 14 en 16 jaar oud zijn. De meerderheid van hen is een meisje. De leerlingen wonen voornamelijk in de gemeente Katwijk of Noordwijk. Fioretti College Lisse en het Northgo College lijken de meeste doelgroepleerlingen in OT te registreren. Voor de meerderheid van deze leerlingen (67 - 78%) is er overwegend sprake van internaliserende problematiek. Hierbij lijken angst- en depressieklachten het meest voorkomend. Voor de helft van alle doelgroepleerlingen geldt dat er een zorgorganisatie betrokken is. Dit komt overeen met de eerdergenoemde bevindingen van Van Binsbergen et al. (2019) over langdurig verzuim en thuiszitten bij leerlingen in het vso en bovenschoolse onderwijs-zorgprogramma's.

H5 | Thuiszittende leerlingen in beeld

Om de verhalen van de jongeren uit de Duin- en Bollenstreek die minder of niet naar school gaan in beeld te brengen is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst. In dit hoofdstuk worden de resultaten hiervan beschreven. Hierbij worden regelmatig relevante citaten uit interviews met jongeren en ouders weergegeven. De selectie van deze citaten is gebaseerd op inhoudelijke relevantie, volledigheid en duidelijkheid. Daarnaast zijn onderdelen van citaten die de identiteit van respondenten mogelijk kunnen onthullen, weggelaten.

Om de leesbaarheid te vergroten is de beschrijving van de opzet van het onderzoek opgenomen in [Bijlagen 1 t/m 4](#). Op deze plek dient wel vast te worden vermeld dat het totaal aantal respondenten relatief laag is (zes jongeren en een ouder), waardoor de resultaten mogelijk niet generaliseerbaar zijn voor de gehele doelgroep binnen het SWV.

5.1 Jongeren uit de oorspronkelijke doelgroep (op basis van registratiesysteem OnderwijsTransparant)

We spraken vier jongeren in de leeftijd van 15 tot 17 jaar (dit betrof zowel jongens als meisjes), en een ouder. De laatst bekende onderwijsrichting varieerde van vmbo tot vwo.

De beschrijving van de resultaten uit onze gesprekken met hen vindt plaats aan de hand van de eerste tien wegwijzers ter ondersteuning van de ontwikkeling en uitvoering van interventies bij schoolweigering. Deze wegwijzers vormden namelijk de basis voor de gehanteerde topiclijst. Elke wegwijzer wordt hieronder afzonderlijk geanalyseerd om te zien of deze voorkwam in één of meer interviews met jongeren (en hun ouders), hoewel ze soms inhoudelijk door elkaar heen lopen. De schuingedrukte tekst ter introductie van elke wegwijzer komt rechtstreeks uit het artikel van Heyne en Brouwer-Borghuis (2022).

1. Bied een integrale aanpak met jongere, ouders en school

Wegwijzer 1 berust op de behoefte aan een omvattende en integrale interventie. Professionals werken met de jongere en ouders, hebben aandacht voor factoren die met school te maken hebben, en zorgen dat het werk met de jongere, ouders en school een samenhangend geheel vormt. Ze werken niet alleen met de jongere en de ouders apart, maar ook met de jongere en de ouders samen. Dit is met name om iets te doen aan de communicatie in het gezin en aan probleemoplossende vaardigheden. Naar behoefte regelen professionals extra ondersteuning voor de ouders om oudergerelateerde problemen en bredere gezinsproblematiek aan te pakken (bijvoorbeeld een beperkt sociaal netwerk). Professionals bieden intensieve ondersteuning aan schoolpersoneel in hun rol in de interventie [...]

Uit de gesprekken komt naar voren dat alle jongeren op verschillende gebieden ondersteuning of hulp ontvangen. Denk bijvoorbeeld aan een aangepast onderwijsaanbod gecombineerd met psychische hulp, behandeling door een orthopedagoog, medicatie, therapie, dagbesteding, of ondersteuning van sociaal werk: *'XX volgt elke week therapie bij een psycholoog. Op drie werkdagen volgt XX daarnaast digitaal de les die de klas op dat moment heeft. Er is één keer per week contact met de orthopedagoog van school. Daarnaast is sinds een tijd een [hulpverlener] betrokken die samen met XX toewerkt naar school. Deze*

[hulpverlener] bezoekt XX thuis om bijvoorbeeld samen naar buiten te gaan. Ook is deze [hulpverlener] eenmaal ingezet om [thuis, red.] toezicht te houden bij het maken van een toets.'

Hieruit kan worden opgemaakt dat de interventies niet alleen gefocust zijn op het bevorderen van de schoolgang en het stimuleren van aanwezigheid, maar ook aandacht hebben voor factoren of probleemgebieden die niet direct met school te maken hebben, zoals psychisch, fysiek, of sociaal welzijn, evenals de thuissituatie, ouders, en het gezin: *'Ik praat veel met verschillende hulpverleners. Momenteel krijg ik ondersteuning vanuit een therapeut. Daarnaast ga ik naar dagbesteding, en spreek ik regelmatig af met vrienden. Ook is er nog een andere therapie. Hier maak ik niet meer wekelijks gebruik van, maar is beschikbaar indien nodig. [...] De ondersteuning buiten school heb ik zelf kunnen kiezen. De instelling die mij heeft geholpen heeft ook de [diagnose] geconstateerd en behandelt deze. Ook mijn ouders krijgen steun vanuit deze instelling.'* Daarnaast beschrijft deze respondent hoe de huidige ondersteuning wordt afgestemd op de toekomstige opleiding, en ondersteuning paraat wordt gehouden indien nodig: *'De ondersteuning zal worden voortgezet in dat komende schooljaar en er wordt nog gekeken of er vrijstelling kan komen zodat de nieuwe opleiding en de ondersteuning goed samen gaan. Daarnaast werk ik bij een [bedrijf] wat tevens de dagbesteding is. Dit zal stoppen wanneer de volgende opleiding begint. Ook is er therapie voor [diagnose]. Hier wordt niet meer wekelijks gebruik van gemaakt, maar is beschikbaar indien nodig.'*

Alle respondenten gaven ook aan dat de ouders actief betrokken zijn in het proces. Zo fungeert de ouder van een respondent als een spilfiguur in de onderlinge afstemming tussen de ondersteunende partijen en interventies op verschillende gebieden: *'Ik zorg wanneer ik dat wenselijk vind voor de afstemming tussen de verschillende ondersteunende partijen. Dit doe ik steeds in afstemming met mijn kind. Zo zie ik dat de hulpverlener soms een stap verder probeert te zetten dan het plan van aanpak van de psycholoog aangeeft. Dan stimuleer ik mijn kind om duidelijk grenzen aan te geven.'* Ook vertelt een respondent: *'Momenteel [hebben mijn ouders, red.] denk ik iets meer [contact met hulpverlening, red.] dan ikzelf. Mijn ouders gaan vaak mee naar de afspraak en zo nodig naar het gesprek als ik dat wil en ze maken vaak de afspraken omdat die vaak door de hulpverlening worden verzet.'*

Regievoering is echter niet voor iedere ouder vanzelfsprekend of passend binnen de context, wat voor vervelende situaties kan zorgen. Zo vertelt een ouder over het gebrek aan samenwerking tussen de verschillende instanties en samenhang tussen interventies, waardoor zij een lange en moeizame route naar passende ondersteuning hebben moeten afleggen: *'Wij werden van het kastje naar de muur gestuurd. Ik heb echt heel Nederland aan de telefoon gehad om iets voor elkaar te krijgen. Uiteindelijk zijn wij op eigen initiatief bij de juiste hulp terechtgekomen. [...] Daarnaast heb ik geen enkele vorm van hulp vanuit het samenwerkingsverband ervaren. Hier hebben zij de plank misgeslagen. Veel trekken en duwen en een gesloten houding met betrekking tot het plan van aanpak. [...] Zo jammer hoe alles is gelopen, maar dit moeten we loslaten. Het is jammer dat een kind drie jaar stilstaat.'* Een andere ouder heeft ook zelf actie ondernomen om een passende zorgaanbieder te vinden en heeft deze ook zelf bekostigd, in een poging om de lange wachtlijsten te omzeilen. Voor de

overige respondenten is het onduidelijk in hoeverre er sprake is van een centrale aansturing en samenhang tussen de verschillende interventies.

Naast een eventuele regievoerende rol zijn ouders ook op andere manieren actief betrokken bij de hulpverlening. Zo geeft een ouder van een respondent aan dat er voor verschillende onderdelen van de hulpverlening ook een expliciete rol voor de ouders is opgenomen: *'[De hulpverlener] gaat eerst met leerling aan de slag. Het zijn online opdrachten. Hier zit ook een oudergedeelte aan vast. Dit doorlopen de ouders ook. Ik doorloop ook het gedeelte van mijn kind om te zien welke opdrachten mijn kind heeft gehad. Dit gaan we vervolgens evalueren en dan bekijken we wat de volgende stap is.'* Daarnaast ontvangen de ouders van twee respondenten ook zelf ondersteuning als onderdeel van het traject. Voor één respondent was dit zelfs voor het hele gezin: *'Wij krijgen ook therapiesessies voor het gehele gezin. Eigenlijk is alles mogelijk. Alle expertises zijn aanwezig.'* Voor één respondent is de ondersteuning voor ouders inmiddels afgerond: *'Mijn moeder heeft dat wel gehad, maar nu niet meer. [...] Ze liep bij een psycholoog, daar ben ik ook een keertje mee naartoe geweest.'*

Eén ouder geeft aan behoefte te hebben aan meer ondersteuning, en de situatie als vrij eenzaam te ervaren: *'Het zou daarom goed zijn als er direct vanaf de start van schoolafwezigheid hulp aan ouders wordt geboden. Deze hulp kan zich dan richten op het meedenken in de veelal complexe situaties, maar kan ook ruimte bieden voor ouders om stoom af te blazen. Ik kan mij namelijk voorstellen dat niet alle ouders dit voor zichzelf kunnen organiseren. Daarnaast kosten de verschillende afspraken met de betrokken partijen mij veel tijd: van mijn wekelijkse vrije dag blijft vaak niet veel over. In bredere optiek zou het daarom goed zijn als werkende ouders verlof zouden kunnen inzetten wanneer dit soort vraagstukken spelen bij hun kind.'*

Duidelijk is dat voor de meeste respondenten de ouders actief betrokken zijn door regie te voeren, een actieve rol te nemen in de hulpverlening, of zelf ondersteuning te krijgen. Alle vier de geïnterviewde leerlingen geven dan ook aan veel betrokkenheid en begrip van hun ouders te ervaren: *'Ik denk zeker dat mijn ouders heel begrijpend zijn. Mijn moeder begrijpt mij beter dan de meeste mensen. Ik praat heel veel met haar. Mijn vader is meestal aan het werk, maar ook met hem praat ik wel eens. Mijn vader betrek ik heel veel bij mijn hobby's en mijn moeder betrek ik bij school.'*

'Ja wel, vorig jaar toen het echt slecht met me ging waren mijn ouders zelfs een beetje de enige [met wie ik praatte, red.], maar ja, op zich is het wel fijn om met ze te praten, dan vooral met mijn moeder.'

2. Krijg zicht op het integratief beeld

Voorafgaand aan een interventie inventariseren professionals welke factoren die samenhangen met afwezigheid en schoolweigering bijdragen aan moeilijkheden voor de jongere en het gezin en aan moeilijkheden die schoolpersoneel kan ondervinden. Professionals spreken hiervoor met jongeren, ouders, schoolpersoneel en anderen die de jongere en de gezinssituatie kennen (bijvoorbeeld huidige en vroegere hulpverleners). Door de jongeren en hun sociale omgeving te begrijpen, kunnen professionals interventies beter afstemmen op de behoeften van de jongere, het gezin en de school.

Om een passende interventie te bieden is het van belang om een helder en omvattend beeld te krijgen van de factoren die samenhangen met afwezigheid en schoolweigeren en bijdragen aan moeilijkheden voor de jongere en het gezin. Uit de gesprekken komt naar voren dat er over het algemeen een duidelijk beeld is van de problematiek. Zo zijn er voor verschillende jongeren diagnoses gesteld die ten grondslag liggen of (mede) bijdragen aan de schoolweigeren, of zijn er specifieke voorvallen, gebeurtenissen, of omstandigheden geïdentificeerd waartoe de afwezigheid te herleiden is. Voor alle jongeren is er sprake van meerdere factoren op verschillende deelgebieden die bijdragen aan de schoolweigeren. Opvallend hierbij is dat de coronapandemie en daaropvolgende beperkende overheidsmaatregelen bij bijna alle respondenten samenhangen met de schoolweigeren, en bij twee van de vijf respondenten zelfs worden genoemd als concrete aanleiding of 'trigger' voor de huidige afwezigheid: *'Eerst kwam corona. Alles ging online, en dat vond ik heerlijk. Maar daardoor ging ook mijn drempel omlaag. Ik kon daarna een stuk minder hebben op het moment toen ik weer naar school ging. Toen kreeg ik te veel prikkels, en kwam ik eigenlijk in een burn-out terecht. Dat ging helemaal mis. Daardoor was ik er het hele jaar niet ongeveer.'* Of: *'Covid-19 en de daaropvolgende maatregelen zijn de concrete aanleiding voor de huidige afwezigheid. Het niet naar school kunnen, de avondklok en de overige beperkingen hebben veel impact gehad op het mentale welzijn van mijn kind. Hierdoor lukte het niet om, toen het weer mogelijk was, weer naar school te gaan.'*

Hoewel er voor alle respondenten een helder beeld is van de factoren die samenhangen met de schoolweigeren, zijn er soms zaken in de aanloop naar de schoolweigeren niet goed verlopen. Zo geeft een respondent aan dat de school pas na twee maanden door had dat de leerling afwezig was (zie ook wegwijzer 3): *'Het duurde relatief lang, twee maanden voordat school door had dat ik thuis bleef. Ook was er weinig contact naar mij toe [...] Over het algemeen ben ik niet positief over de steun die ik heb gekregen vanuit school. Dit komt vooral door het gebrek aan een klik met de school en mentor, en het weinige en late contact vanuit de school.'* Daarnaast geeft een respondent overeenkomstig de vorige paragraaf (wegwijzer 1) aan dat de diagnostiek en identificatie van de problematiek ook onderdeel waren van de moeizame zoektocht, waarin zij langs verschillende organisaties werden gestuurd.

Verder vertelt één respondent over hulpverleners die er niet in slaagden om een integratief beeld te vormen van de problematiek, en de gevolgen hiervan voor het bieden van passende ondersteuning: *'Ik denk dat de psychologen die ik heb gehad gewoon een beetje een label plaatsten en niet echt luisterden naar hoe ik me voelde en me echt begrepen. Degenen die ik nu heb bij [zorginstelling] baseren de behandeling voor mijn gevoel meer op hoe ik me een half jaar geleden voelde. Dat biedt meer de hulp die ik destijds nodig had en nu niet meer.'*

3. Investeer in jouw beschikbaarheid en de kwaliteit van het contact met jongeren en ouders

De kwaliteit van het contact met jongeren en ouders verdient evenveel aandacht als de specifieke interventies die de professionals inzetten. Dit contact berust op de beschikbaarheid van professionals die oprechte betrokkenheid, belangstelling voor de persoon als geheel, positieve aandacht, zorgzaamheid en emotionele steun, empathie, acceptatie, betrouwbaarheid, geduld en volharding aan de dag leggen, en jongeren en ouders betrekken bij besluitvorming.

Uit de interviews blijkt dat er in de meeste gevallen goed contact is tussen de jongeren en hun ouders en de school en/of de hulpverleners. Zo beschrijft een respondent de positieve relatie en goed contact met zowel de docenten op school als de hulpverlening: *'Elke week heb ik een gesprek bij [zorgorganisatie], dan gaan we tekenen en iets leuks doen en dan praten we over hoe het ging. Dat vind ik heel fijn en je krijgt de aandacht die je wil.' [...]* *'De docenten zijn geweldig, ik ben dol op de docenten. Met hen is het altijd gezellig, we kunnen lekker met elkaar kletsen.'* Deze respondent merkt hierbij op dat de kwaliteit van het contact afhankelijk is van de docent, met name als het gaat om het betrekken van de leerling bij het digitaal volgen van de lessen: *'Ook is het erg afhankelijk van de docent: de ene docent betreft me wel bij de les en stelt me vragen, maar anderen negeren mijn bestaan. [...]. Als de docent je niet bij de les betreft, krijg je niet heel veel van de les mee.'*

Een andere respondent geeft aan goed en prettig contact met de school te hebben gehad, ook al heeft de school geen oplossing voor de schoolafwezigheid kunnen vinden: *'De middelbare school heeft mij goed geprobeerd te helpen, zij gaven veel ondersteuning. Met alles wat we wilden proberen hebben zij meegeholpen.'* Een van de ouders voegt hier aan toe: *'Vanuit mijn perspectief wil de school wel, maar kan het simpelweg niet. Er is absoluut welwillendheid, maar er is geen oplossing. We hebben het contact met school goed afgesloten.'*

Verder geeft een ouder van een respondent aan het contact met school positief te hebben ervaren, maar wel een kantelpunt te hebben gemerkt in het contact: *'Het contact met de mentor en mijn kind nam na het eerste jaar afwezigheid af. Mijn kind vindt deze mentor erg aardig. Hoewel ik dit wel begrijp, was het prettig geweest als dit contact actief in stand werd gehouden. Op deze manier had school duidelijk kunnen maken dat mijn kind op school werd gemist en er nog steeds aandacht voor was.'*

Eén respondent is niet positief over het contact en de steun vanuit de school. Dit komt vooral doordat de school pas na twee maanden door had dat de jongere niet meer naar school ging, en het contact richting de leerling, naast te laat, ook nog erg summier was. Uiteindelijk heeft de mentor wel hulp aangeboden, maar de leerling heeft deze hulp niet aangenomen, mede door een gebrek aan een klik met de mentor. *'Het voelde alsof ik niet meer bestond voor deze school, omdat er in de gehele periode nooit een persoonlijk bericht is geweest namens school en klasgenoten.'* Wel was er veel (wekelijks) contact tussen de moeder en het intern ondersteuningsteam. Dit team heeft opties aangeboden en is ook gekomen met de huidige dagbesteding. *'Echter, het was al snel duidelijk dat een terugkeer naar de school niet mogelijk was en daarom is er van verdere ondersteuning vanuit school nooit sprake geweest.'* Uit dit interview blijkt dus een verschil van inzicht te bestaan tussen ouder en kind over de betrokkenheid van school.

4. Bevorder de bereidwilligheid en betrokkenheid van jongeren en ouders

Wegwijzer 4 benadrukt het belang van de bereidwilligheid en betrokkenheid van jongeren en ouders bij de interventie. Dit gaat over hun initiële bereidheid om deel te nemen en hun actieve betrokkenheid gedurende de interventie. Professionals gaan na in hoeverre elke deelnemer zich betrokken voelt en bereid is tot verandering, en er is doorlopend aandacht voor betrokkenheid om te stimuleren dat deelnemers stap voor stap de uitdaging aangaan om hun schoolaanwezigheid te vergroten. Aandacht voor betrokkenheid bij de interventie is vooral belangrijk wanneer deelnemers geen coöperatieve houding tegenover problemen en schoolaanwezigheid hebben.

Uit de interviews ontstaat het beeld dat de jongeren en hun ouders bereidwillig zijn en betrokken zijn bij de interventies. Alle jongeren zijn gemotiveerd om hun situatie te verbeteren en staan open voor zowel de ingezette hulpverlening als het onderzoek inclusief eventuele diagnostiek die daaraan voorafging. Dit betekent niet altijd (direct) een terugkeer naar school. Ook in de gevallen waar schoolgang voorlopig of helemaal niet meer haalbaar is, koesteren de jongeren nog altijd de wens om door te leren en hun toekomstige positie op de arbeidsmarkt te verbeteren. Deze jongeren richten zich bijvoorbeeld op vervolgopleidingen, beroepsonderwijs, of interne opleidingen en cursussen binnen bedrijven. Daarnaast worden alle jongeren actief gesteund door hun ouders die actief en betrokken zijn bij de hulpverlening, zich begripvol opstellen en vaak fungeren als een luisterend oor. In sommige gevallen nemen de ouders actief deel aan de hulpverlening door opdrachten te doorlopen of doordat zij zelf ondersteuning ontvangen.

Verder zijn uit de gesprekken meerdere praktijken te identificeren die bijdragen aan de betrokkenheid en bereidwilligheid van jongeren en ouders. Zo heeft een respondent de mogelijkheid gekregen zelf de zorginstelling voor de diagnose en behandeling te kiezen, waarbij de ouders ook ondersteuning ontvangen van dezelfde instelling. Daarnaast wordt er momenteel voor deze respondent gekeken hoe de hulpverlening en vervolgopleiding het beste samen kunnen gaan. Ook komt het belang van goed contact en een goede klik met de school en/of hulpverleners in de gesprekken naar voren. Zo heeft een respondent erg positief contact met zowel de docenten op school als de verschillende hulpverleners, wat de bereidwilligheid bevordert. Andersom heeft een andere respondent hulp afgeslagen vanwege de slechte klik met de mentor (zie wegwijzer 3).

5. Creëer een veilige omgeving

Professionals zorgen voor een omgeving waarin deelnemers zich veilig voelen. Jongeren en ouders die deelnemen aan schoolweigeringsinterventies hebben waarschijnlijk veel zorgen, verdriet en soms traumatische ervaringen gehad door schoolweigeren of daarmee samenhangende ervaringen (bijvoorbeeld pesten voor jongeren; gêne en verwarring voor ouders). Interventies in de vorm van alternatieve onderwijsprogramma's zijn ideaal om jongeren een veilige omgeving te bieden waarin ze weer naar school kunnen gaan. Tijdens, na of in plaats van deelname aan een alternatief onderwijsprogramma krijgen veel jongeren hulp om weer naar een reguliere school te gaan.

In de interviews komen verschillende praktijken naar voren die een veilige omgeving voor zowel leerlingen als ouders bevorderen. Zo vertelt een van de respondenten helaas regelmatig slachtoffer te zijn van pestgedrag van medeleerlingen: *'De school heeft nogal door dat ik anders ben. En mensen hebben heel snel een idee of een mening over iets dat anders is. Ik heb vooral last van een bepaald groepje leerlingen, heel vervelende mensen zijn dat. Die zitten me heel vaak lastig te vallen. Van namen noemen tot zeggen dat ik hersenschade heb, of voor mijn hoofd klappen met hun handen, wat met mijn gevoeligheid zorgt voor hele erge hoofdpijn. Ze begrijpen niet helemaal wat dat met mij doet. Maar dat is ook logisch, want dat is ook lastig voor te stellen voor een kind. Ze weten niet wat ze doen, maar dat is wel vervelend voor mij. Het is niet dat ze me proberen pijn te doen per se, maar ze weten gewoon niet wat ze doen'.* Dit pestgedrag zorgt voor spanningen en creëert een gevoel van mentale onveiligheid bij de leerling. Gelukkig voegt de respondent hieraan toe dat de school pesten serieus neemt en dit actief probeert aan te pakken: *'Mijn mentor lost het altijd gelijk op als ik dat zeg. Dus de school doet zijn best wel daarvoor. [...] Ze doen wel hun best,*

pesten wordt goed aangepakt, en ook echt wel meteen. Dus dat is heel fijn.' Ook geeft de respondent aan een goede band te hebben met de docenten, en zich veilig te voelen bij een vertrouwenspersoon waar de leerling altijd terecht kan, een veilige plek: *'XX, hoort bij het zorgteam en zij is geweldig. Als ik in de stress zit, bijvoorbeeld na het pesten, dan ga ik naar haar en dan worden we samen rustig. Daar maak ik heel veel gebruik van en dat is echt heel fijn. Dat is op school. [...] De docenten zijn geweldig, ik ben dol op de docenten. Met hen is het altijd gezellig, we kunnen lekker met elkaar kletsen.'* Tot slot illustreert deze respondent het belang van een rustige of veilige plek waar de leerling zich kan terugtrekken: *'Er is een plekje op school waar ik rustig kan zitten, daar zijn minder mensen. Er is wel veel geluid, maar ik moet wel eten dat is in de aula. Dan heb ik mijn koptelefoon op. [...] met noisecancelling.'*

Andere respondenten illustreren het belang van een veilige omgeving buiten school, zoals thuis: *'Ik denk zeker dat mijn ouders heel begrijpend zijn. Mijn moeder begrijpt mij beter dan de meeste mensen. Ik praat heel veel met haar. Mijn vader is meestal aan het werk, maar ook met hem praat ik wel eens. Mijn vader betrek ik heel veel bij mijn hobby's en mijn moeder betrek ik bij school.'* Ook kan een veilige omgeving worden gevonden in teamsport: *'Daar zijn veel mensen, maar het verschil met school is dat dit volwassenen zijn. Volwassenen vind ik fijn, die zijn rustig en vragen naar dingen als ze iets niet begrijpen, in plaats van dat ze gelijk gemeen gaan doen. Ik hou niet van kinderen.'*

Hoewel dit niet expliciet terugkomt uit de interviews, kan tot slot de eerdergenoemde ondersteuning voor ouders (zie wegwijzer 1) of zelfs het hele gezin ook gezien worden als het bevorderen van een veilige omgeving voor de leerling, ouders, en de rest van het gezin.

Gevolgen onveiligheid

Ondanks de bovengenoemde inspanningen die worden geleverd om een veilige omgeving te creëren voor zowel de leerling als het gezin, zijn er uit de gesprekken ook verschillende situaties naar voren gekomen waarin het niet voldoende lukt om deze veilige omgeving te waarborgen. Uit deze gesprekken kan ook worden opgemaakt welke invloed een onveilige omgeving kan hebben op een leerling.

Allereerst geeft de respondent die geconfronteerd werd met pestgedrag aan dat, hoewel de school z'n best doet, hiermee de kous niet af is: *'[...] voordat zoiets opgelost is, en zelfs daarna nog zorgt het voor heel veel spanningen. Dit heeft een beetje voor een depressie gezorgd.[...] School doet heel veel aan pesten, hoewel dat van mij nog wel strenger mag. Zo werd er laatst iemand straight-up in elkaar geslagen, maar de ouders kregen alleen maar een speech. Dan mag je ze wel van school sturen wat mij betreft. Dit was niet bij mij gebeurd hoor, maar dat mag je wel strenger aanpakken vind ik. Om pestgedrag verder te bestrijden, stelt de leerling voor om voorlichting te geven: 'Als ik de baas was, [...] zou ik ook uitleg geven aan de andere kinderen: leg ze uit wat er aan de hand is. Zij begrijpen mij niet, dus leg ze uit wat het allemaal inhoudt zodat er gewoon begrip is. Nu snappen ze het gewoon niet.'*

Een andere respondent en een ouder illustreren hoe een voortdurende onveilige omgeving uiteindelijk de oorzaak was voor uitval op latere leeftijd: *'Het proces is op de lagere school*

begonnen, in groep 4/5. Toen begon hij op de middelbare langzaam meer last te krijgen van energieproblemen. Dit is nu terug te leiden naar de vervelende omstandigheden in de klas. [...] Het gaat steeds beter, maar het gaat langzaam. We wisten altijd dat de basisschool geen leuke tijd was, maar we kwamen er pas later achter dat dit ook kwam door een schooltrauma. [...] Als ik op school ben, doet dit iets in mijn hersenen waardoor ik een shutdown heb. School is echt een trigger.'

6. Steek niet hoog in bij de start

Wegwijzer 6 geeft aan dat het bij ernstige of chronische schoolweigering van belang is dat professionals de verwachting van een snelle terugkeer naar school temperen. In het begin besteedt iedereen tijd aan de opbouw van relaties: professionals met jongeren, ouders en schoolpersoneel; jongeren en ouders met elkaar en met schoolpersoneel; en jongeren met medeleerlingen. De betrokkenen proberen te begrijpen welke factoren een jongere 'wegduwen' van school, dan wel naar school toe 'trekken', zodat professionals de nodige aanpassingen kunnen regelen. Ook helpen de professionals de jongeren en ouders om vaardigheden op te doen, zodat ze vaker naar school kunnen gaan en zich op school kunnen handhaven

Uit de interviews komt naar voren dat in alle gevallen na uitval van de leerling de interventie en de verwachtingen hiervan worden ingezet op basis van wat de leerling op dat moment aankan. De interventies worden ingezet op wat *wel* mogelijk is, en vanuit dit uitgangspunt geleidelijk opgebouwd. Voor twee respondenten betekent dit aangepaste onderwijsmogelijkheden en onderwijstaken, gecombineerd met hulpverlening op andere gebieden. Een van deze leerlingen volgt bijvoorbeeld een beperkt vakkenpakket en volgt de lessen gedeeltelijk fysiek en gedeeltelijk online (zie ook wegwijzer 8): *'Ik wilde het profiel Natuur en Gezondheid doen, toen zeiden we: dat gaan we proberen. Toen hebben we gekeken welke vakken het belangrijkste waren en daar hebben we het rooster op gemaakt. Belangrijke vakken, zoals wiskunde, natuurkunde, of scheikunde, probeer ik op school te volgen. Eigenlijk doe ik alle kernvakken op school. [...] Maar, als je dingen verwacht kan je teleurgesteld raken, dus ik verwacht niks. Als ik het jaar haal, is het goed genoeg. We hadden geen verwachtingen dit jaar, we wilden gewoon kijken hoe ver we kwamen, en dat gaat nu heel goed dus als ik het jaar haal ben ik gewoon tevreden.'* Op eenzelfde manier zijn de onderwijsmogelijkheden voor een andere leerling ook aangepast naar digitaal afstandsonderwijs. Voor deze leerling is fysieke schoolgang nog verder weg: *'Het doel is om ons kind voor de zomervakantie aan te laten sluiten bij een fysieke les in de oude klas. Hier wordt geleidelijk naartoe gewerkt door samen met moeder in de auto naar school te gaan, op termijn uit te stappen, en uiteindelijk ook de school in te gaan. Hierin zal ook de [hulpverlener] een rol gaan spelen: het opbouwen van voldoende vertrouwen vraagt echter tijd'.*

Voor deze leerlingen wordt geprobeerd om de interventie passend en niet te hoog in te zetten, maar er wordt uiteindelijk wel ingezet op terugkeer naar school. Voor andere leerlingen is dit echter (nog) niet aan de orde, en wordt de interventie eerst gericht op andere gebieden, zoals psychische of fysieke gezondheid, of sociale interactie: *'[...] Daarna volgden twee maanden waarin ik depressief was en niet uit bed kwam. In deze periode had ik ook geen contact met vrienden. Het contact met vrienden was uiteindelijk wat mij wel weer naar buiten kreeg en sindsdien gaat het beter en is er een gewoon sociaal leven. Ik zie mijn vrienden ongeveer drie keer per week en ben ook een keer terug geweest op school om in de*

pauze de vrienden/klasgenoten te zien.’ Een andere respondent vertelt: ‘School is op dit moment geen oplossing. [...] Ik wil eerst weer goed in mijn vel zitten en goed leren omgaan met mijn energietekorten. School is een te grote trigger. Dit hoofdstuk is nu afgesloten.’

7. Zorg voor ritme en structuur

Ritme verwijst naar deelnemers die vaste routines en voorspelbaarheid ervaren, en structuur verwijst naar de voorzieningen die professionals treffen om een bepaald ritme te bevorderen. Deze elementen zijn om drie redenen van belang. Ten eerste zijn de vaste routines van jongeren en hun ouders vaak verstoord bij ernstige of chronische schoolweigering (jongeren slapen bijvoorbeeld uit op doordeweekse ochtenden of gamen overdag extreem veel, ouders komen te laat op hun werk), en de deelname van jongeren aan onderwijsactiviteiten is verstoord. Door deze verstoringen blijft schoolweigering in stand: jongeren vinden het steeds moeilijker om naar school te gaan en ouders vinden het steeds moeilijker om met schoolweigering om te gaan. Ten tweede hebben veel jongeren last van angst, depressie, autisme of een combinatie daarvan. Ritme en structuur bieden extra voorspelbaarheid en zekerheid, wat jongeren helpt om deel te nemen aan een interventie en zelfvertrouwen en vaardigheden te ontwikkelen. Ten derde zijn ritme en structuur inherent aan het proces waarin schoolaanwezigheid geleidelijk wordt opgevoerd.

Uit de interviews blijkt dat de respondenten allemaal een zekere structuur en een zeker ritme hebben in hun wekelijkse activiteiten, passend bij de capaciteiten van de jongeren. Alle respondenten houden zich aan een (semi)gestructureerde routine waarin ze op vaste tijdstippen in de week activiteiten volgen, of op zijn minst een vast aantal activiteiten per week uitvoeren. Voor sommige respondenten lijkt dit een actieve beslissing, mogelijk als een bewust onderdeel van de interventie: *‘XX’s dagelijkse leven kenmerkt zich door veel structuur. Zo staat XX op een vaste tijd op en volgt XX een vast schema van lesvoorbereiding, naar buiten gaan, werken aan opdrachten van de psycholoog en ontspanning.’* Een andere jongere vertelt: *‘Het lukt ondanks de chronische slapeloosheid wel om een dag-nachtritme te houden. [...] Daarnaast ga ik naar dagbesteding bij een manege, spreek ik regelmatig af met vrienden en ben ik elke dag in de sportschool.’*

Voor andere respondenten is het echter minder duidelijk of hier actief op gestuurd wordt, of dat dit meer een bijkomstigheid of neveneffect is van de interventie: *‘Ik ga eigenlijk wel elke dag naar school behalve op vrijdagen. Maar, het meeste volg ik online. [...] Twee keer per week probeer ik te sporten in de sportschool, maar dat lukt ook niet altijd. [...] Teamsport doe ik één keer per week, en elke maand hebben we een toernooi op vrijdagen.’* Een andere jongere vertelt: *‘Ik werk elke donderdag. Zaterdag heb ik mijn vereniging. In de ochtend heb ik de leiding over de jongste kinderen. In de middag ben ik met mijn eigen groep. In de avond gaan we vaak ergens nog zitten met een groep vrienden van de vereniging en gezellig eten. Verder ga ik beginnen met rijlessen één keer per week.’*

8. Verbreed de onderwijsmogelijkheden en pas onderwijstaken aan

De ontwikkeling van individuele leerroutes voor jongeren vereist een goed inzicht in hun bekwaamheden en mogelijkheden. Professionals dienen ook te onderzoeken in hoeverre de moeite met naar school gaan samenhangt met de onderwijsseisen. Professionals stellen vast wat er dient te veranderen aan het onderwijs voor de jongere en zorgen ervoor dat deze veranderingen worden doorgevoerd. Hierbij kan het gaan om het verbreden van het onderwijsaanbod (bijvoorbeeld verwijzen naar een alternatief onderwijsprogramma, of het vakkenpakket beter op de jongere afstemmen) of om

aanpassingen in het huidige onderwijsprogramma (bijvoorbeeld lagere eisen stellen bij opdrachten of toetsen). Het kan gaan om veranderingen op de korte of lange termijn, om te zorgen dat jongeren kunnen blijven leren. Als een jongere tijdelijk een alternatief onderwijsprogramma volgt, worden het onderwijsprogramma en de voortgang ervan vaak besproken met personeel van de school van herkomst en van de school waar de jongere naartoe gaat na deelname aan het alternatieve programma.

In de meeste gevallen worden de onderwijsmogelijkheden en onderwijstaken aangepast wanneer duidelijk wordt dat de jongere moeite heeft met naar school gaan. In overleg tussen school en jongere, ouders en eventuele andere betrokkenen wordt vastgesteld wat er moet veranderen aan het onderwijs zodat de jongere zo veel mogelijk kan blijven leren. Denk aan verminderde schoolgang, het volgen van digitaal afstandsonderwijs, online toetsing, of het volgen van een aangepast vakkenpakket: *'Ik ga momenteel eigenlijk wel elke dag naar school, behalve op vrijdagen. Maar, het meeste volg ik online. Een vriendin zet de webcam aan en daarmee kijk ik mee. [...] Ik wilde het profiel Natuur en Gezondheid doen, toen zeiden we dat gaan we proberen. Toen hebben we gekeken welke vakken het belangrijkste waren en daar hebben we het rooster op gemaakt. Belangrijke vakken, zoals wiskunde, natuurkunde, of scheikunde, probeer ik op school te volgen. Eigenlijk doe ik alle kernvakken op school. [...] Bij aardrijkskunde doe ik 50% thuis en 50% op school.'* Ook noemt een respondent het akkoord van school om een koptelefoon te dragen tijdens de lessen: *'Dan heb ik mijn koptelefoon op. Die heb ik ook op tijdens de les. Met noisecancelling. Als het heel druk is bijvoorbeeld, of als ik hoofdpijn heb, dan mag ik muziek opzetten. Dat hebben we afgesproken met school. Dan hoor ik het nog wel een beetje, ik krijg alles binnen qua geluid, waarschijnlijk door de hooggevoeligheid, maar daardoor kan ik me wel beter focussen op dingen. Ik let dan echt niet meer op de afleidingen, dus dat helpt.'*

Uit de gesprekken blijkt dat scholen over het algemeen zich inzetten om de onderwijsmogelijkheden en -taken aan te passen om zo goed mogelijk aan te sluiten op de individuele leerling. Toch zijn er ook enkele aspecten naar voren gekomen waaruit blijkt dat het aanpassingsvermogen van scholen soms tekortschiet. Zo noemen verschillende respondenten dat, hoewel zij de inzet van de school om digitaal afstandsonderwijs mogelijk te maken waarderen, deze onderwijsvorm gepaard gaat met verschillende praktische problemen: *'Praktisch gaat het digitaal volgen van de fysieke lessen nog wel eens mis: docenten zetten dan de verkeerde digitale ruimte open of vergeten het compleet.'* Een andere respondent heeft een vergelijkbare ervaring en deelt hierover: *'School doet wel hun best, maar niet zoals ik zou willen. Als ik school volg vanuit huis dan doet een vriendin haar webcam aan zodat ik de les kan volgen. Maar, de kwaliteit is niet goed genoeg, waardoor ik heel veel mis. Als je allemaal online les krijgt en iedereen zit voor een eigen scherm met een eigen microfoon, dan gaat het goed. Maar met onze klas met 31 leerlingen is het erg chaotisch. Als de docent je niet bij de les betreft krijg je niet heel veel van de les mee. School zegt: beter gaat het niet worden, hoewel we wel allemaal alternatieven hadden voorgesteld, maar dat kon niet volgens de school. Er is overal een excuus voor. Ze werken wel een soort van mee, maar het is niet echt fijn. Ook is het erg afhankelijk van de docent: de ene docent betreft me wel bij de les en stelt me vragen, maar anderen negeren mijn bestaan. Stel ik zou de baas zijn, dan zou ik zorgen dat er meer kan worden gefocust op online onderwijs. Goede camera, goed geluid, en zeggen dat docenten moeten letten op online kinderen. Dat is nu erg lastig met één iemand online en dertig kinderen in de klas.'*

Ook geven enkele respondenten aan dat de school hierin sneller had kunnen schakelen en eerder tot een passende oplossing had kunnen komen: *'Terugblikkend was het voor XX beter geweest als zij direct vanaf de start van haar afwezigheid snel hulp had ontvangen en alle lessen op afstand had kunnen volgen. Zo was het ritme en de structuur van de schoolgang beter in stand gehouden en was het zittenblijven wellicht niet nodig geweest. Ik schat in dat dit qua belastbaarheid mogelijk was geweest en had kunnen bijdragen aan het herstel. Daarnaast was het prettig geweest als er vanuit school coördinatie van het huiswerk had plaatsgevonden: bijvoorbeeld door aan het begin en einde van de week contact met XX op te nemen en haar te voorzien van de benodigde informatie. Wellicht dat het zo was gelukt om bij te blijven en het zittenblijven had kunnen worden voorkomen. Het doubleren zorgde namelijk voor een terugval in de stijgende lijn die zichtbaar was. [...] Het zou dus goed zijn als scholen meer mogelijkheden hebben om hun ondersteuning in te richten op het moment dat dat nodig is. Bijvoorbeeld door direct volledig onderwijs op afstand te geven en thuis toetsen te laten maken, checkmomenten voor huiswerk te organiseren of kleinere klassen in te richten.'* Een andere respondent geeft hierbij aan dat de school de afwezigheid van de leerling in eerste instantie niet eens doorhad (zie wegwijzer 2), waardoor het tijdig verbreden van de mogelijkheden of aanpassen van de onderwijstaken niet plaatsvond.

Daarnaast vertellen drie respondenten over een onprettige situatie waarin zware onvoldoendes werden teruggekoppeld aan de leerling, terwijl de situatie van de leerling bij de school bekend was: *'Een ander moment waarop de praktische uitvoering anders ging dan afgesproken was de terugkoppeling van een toets die XX op school maakte. Ondanks de afspraak dat aanwezigheid het hoofdmotief was, koppelde de docent per abuis een zware onvoldoende via het leerlingvolgsysteem terug omdat XX de toets maar gedeeltelijk (1/3) had ingevuld. Deze beoordeling was voor XX niet prettig.'* Een andere respondent vertelt dat het lastig was dat er een 1 werd gegeven voor iedere toets die de jongere miste, terwijl de school op de hoogte was van de problematiek.

Verder noemen verschillende respondenten de negatieve ervaring met de neiging van scholen om in hokjes te denken. Een voorbeeld hiervan is een jongere voor wie een passende oplossing was gevonden door deel te nemen aan een VO+-klas, maar ten ongenoegen werd gedwongen deze klas te verlaten om plaats te maken voor leerlingen die wél een diagnose hadden. De ouder vertelt hierover: *'Voor school is het ontzettend belangrijk om een diagnose te hebben. Als je deze niet zwart op wit hebt, is het moeilijk om oplossingen aan te bieden zoals een kleinere klas. Kinderen met een diagnose zullen altijd eerder gaan bij zulke ondersteuning. Zolang het een vaag geheel blijft, is het heel lastig voor school om dit aan te bieden. Er is veel over gesproken en er zijn veel dingen bedacht. XX heeft een tijdje in een VO+-klas gezeten. Dit ging fantastisch. Doordat er allerlei politieke spelletjes werden gespeeld op bestuurlijk niveau, moest XX deze klas verlaten. Er kwam een nieuwe grote groep leerlingen op de school die in deze klas werden geplaatst.'* Het gevolg van het verlaten van deze klas was dat de leerling volledig uitviel en tot op heden niet naar school gaat; een illustratie van het belang van het bieden van een passende interventie, ongeacht de eventuele diagnose.

Tot slot is het voor twee jongeren duidelijk dat een terugkeer naar school (voorlopig) niet meer haalbaar is. Zoals eerder beschreven (wegwijzer 4) koesteren deze jongeren nog altijd

de wens om door te leren en hun toekomstige positie op de arbeidsmarkt te verbeteren. Deze jongeren verbreden de onderwijsmogelijkheden tot buiten het voortgezet onderwijs, door zich te richten op vervolgopleidingen of beroepsonderwijs: *'Ook heb ik mij ingeschreven bij een andere school voor het aankomend schooljaar. Als ik word aangenomen, waar ik wel van uitga, zal ik starten met een mbo-opleiding.'* Ook interne opleidingen en cursussen binnen bedrijven behoren tot de mogelijkheden: *'School is op dit moment geen oplossing. Hij is er nu te oud voor, het is een gepasseerd station. We hebben het contact met school goed afgesloten. Nu kijken wat wel mogelijk is en hoe we dit gaan oplossen. Eerst kijken hoe we hem goed in zijn vel krijgen en leren omgaan met een tekort aan energie. Daarna weer kijken naar volgende stappen: denk aan cursussen en certificaten.'*

9. Faciliteer sociaal contact met lot- en/of leeftijdsgenoten

Sociale problemen kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van schoolweigering, samengaan met schoolweigering, en ontstaan door het niet naar school gaan. Hoewel wegwijzer 9 een bedrieglijk eenvoudige titel heeft, kan het faciliteren van sociaal contact behoorlijk ingewikkeld zijn. Het is meer dan jongeren simpelweg de gelegenheid bieden om met andere jongeren om te gaan. Jongeren behoeven ondersteuning voor, tijdens en na het aangaan van sociale contacten. Aandachtspunten hierbij kunnen zijn: weinig motivatie bij jongeren voor sociaal contact (bijvoorbeeld wanneer jongeren depressief zijn), sociale angst, en het aanleren van sociale vaardigheden (bijvoorbeeld oogcontact, manier van spreken, gesprek beginnen, hulp vragen) en sociaal- cognitieve vaardigheden (bijvoorbeeld sociale signalen herkennen, interpersoonlijke probleemoplossing).

Op basis van de interviews blijkt dat alle jongeren regelmatig in contact staan met vrienden, klas- of leeftijdsgenoten. Zij putten hier vaak veel steun en kracht uit: *'Ik heb wel een paar vrienden, en ik heb momenteel twee vrienden in de klas. XX is degene die de camera aanzet. En van vorig jaar heb ik nog een aantal vrienden, en dat zijn de beste vrienden die ik ooit heb gehad. Die zijn door naar [het volgend leerjaar]. Als ik op school ben, heb ik nog wel contact met ze. Tegen eentje kan ik alles tegen zeggen, die support mij als ik verdrietig ben en als ik boos ben houdt die me tegen. We kunnen over alles praten. Over het algemeen hebben we elke dag wel contact. In de pauzes zien we elkaar wel, maar verder is het ook afhankelijk van het rooster.'*

Een ouder van een leerling vertelt: *'XX heeft een heel groot sociaal netwerk vanuit de basisschool, middelbare school en sport en is goed in staat om deze contacten te onderhouden. De betrokkenheid van leeftijdsgenoten bij de situatie van XX vind ik bewonderenswaardig. Met enkele vrienden praat XX ook over de situatie, XX ervaart hieruit steun. [...] Hierbij heeft XX veel contact met leeftijdsgenoten: XX ontvangt en geeft veel steun.'*

Voor één respondent was het sociale contact zelfs de trigger voor de eerste verbetering na uitval: *'Het contact met vrienden was uiteindelijk wat mij wel weer naar buiten kreeg en sindsdien gaat het beter en is er een gewoon sociaal leven. Ik zie vrienden ongeveer drie keer per week en ben ook terug geweest op school om in de pauze de vrienden/klasgenoten te zien.'* [...] *Soms voel ik mij nog eenzaam, ondanks dat ik wel vrienden spreek, maar over het algemeen gaat het nu wel.'*

Twee respondenten geven aan ook lotgenoten te kennen die in een vergelijkbare situatie zitten: *'Soms [praat ik wel eens met vrienden over mijn situatie, red.], ik heb een goede vriendin die ook uit is gevallen op school, dus daar praat ik af en toe mee. De rest begrijpt dat niet.'* Een andere jongere en ouder vertellen: *'Ik hoor het wel eens. We kennen er ook zeker drie dichtbij bij wie dat ook het geval is. Dit is ook deels hetzelfde verhaal. Veel klachten rondom een burn-out en zware depressies.'*

10. Creëer beweging

Wegwijzer 10 wijst op de noodzaak om beweging te creëren in de richting van het deelnemen aan onderwijs. Hierbij dient vaak een ingesleten patroon van vermijding of inactiviteit door angst of depressie te worden doorbroken. De terugkeer naar de schoolomgeving gaat meestal geleidelijk, vooral voor schoolweigering op laag 3. Jongeren kunnen op verschillende manieren stappen zetten om terug te keren naar school, zoals meer tijd doorbrengen op school, vaker naar leuke lessen gaan en vervolgens naar minder leuke lessen, en de eisen opvoeren op het gebied van leertaken. Een geleidelijke terugkeer naar school wordt vaak voorafgegaan door een geleidelijke verandering op andere gebieden van het leven van de jongere, zoals een actiever sociaal leven.

Uit de gesprekken en eerder besproken wegwijzers blijkt dat er in de meeste gevallen uiteindelijk beweging wordt gecreëerd in de richting van deelnemen aan het onderwijs. Zo komt in de eerder besproken wegwijzers naar voren dat er in de meeste gevallen allereerst wordt geprobeerd een beeld te schetsen van de problematiek. Op basis hiervan wordt een aanpak opgezet, vaak op verschillende gebieden tegelijk en met behulp van verschillende hulpverleners. Vrijwel alle respondenten en hun ouders zijn bereidwillig om te verbeteren en zijn betrokken bij de situatie, waardoor er niet lang stilgezeten wordt. Voor de ene jongere komt bij deze beweging school alweer relatief snel in zicht, bijvoorbeeld door digitaal afstandsonderwijs of gedeeltelijke schoolgang. Bij anderen wordt dit voorafgegaan door een geleidelijke opbouw op andere gebieden, bijvoorbeeld door eerst geleidelijk weer sociaal contact op te bouwen of het energieniveau weer op peil te krijgen. Hierbij wordt in de meeste gevallen niet te hoog ingezet, maar aangesloten bij het niveau van de leerling, veelal met behoud van ritme en structuur.

5.2 Leerlingen van School zonder Muren en Docent op de Fiets

Om bovenstaande analyse op basis van het beperkte aantal respondenten aan te vullen, zijn via Docent op de Fiets en School zonder Muren nog twee interviews gerealiseerd. Hieronder worden deze interviews kort uitgewerkt.

5.2.1 Docent op de Fiets

Het interview met een jongere die gebruikmaakt van Docent op de Fiets is slechts gedeeltelijk afgenomen. Met de jongere werd afgesproken dat het interview in etappes zou worden gehouden, maar na het eerste deel van het interview gaf de jongere aan geen vervolg te willen geven aan het interview. Hierdoor is het lastig de analyse volledig te maken. Er wordt daarom alleen stilgestaan bij enkele wegwijzers die expliciet wel of niet aanwezig zijn en een effect op de jongere hebben.

Wat heeft gewerkt?

- Investeer in jouw beschikbaarheid en de kwaliteit van het contact met jongeren en ouders (wegwijzer 3) en bevorder bereidwilligheid (wegwijzer 4). De interventie van Docent op de Fiets richt zich op het verbeteren van de situatie waarbij de leerling op den duur weer naar school kan bewegen. Het contact met en de bereidwilligheid van de leerling wordt bevorderd door letterlijk naar de leerling toe te komen. Tijdens het interview gaf de jongere dan ook aan de ondersteuning van Docent op de Fiets fijn te vinden: zo krijgt de jongere toch nog iets van school mee. Er hoeft volgens de jongere niets aan de ondersteuning van Docent op de Fiets te worden aangepast. De jongere hoopt op termijn weer naar een reguliere school te gaan, bijvoorbeeld per komend schooljaar. Tegelijkertijd is het nog niet gelukt weer 'zin' in school te krijgen. De jongere denkt daar nog meer hulp van een psycholoog en ouders bij nodig te hebben.
- Verbreed de onderwijsmogelijkheden (wegwijzer 8). Voordat de jongere volledig uitviel op de middelbare school, liep het ook al moeizaam in het laatste jaar van de basisschool. De jongere geeft aan vaak naar de directeur te zijn gestuurd. Het was naar eigen zeggen 'gewoon klaar met school eigenlijk'. De directeur had dit door en zei: 'Ga in de pauzes maar naar huis, en kom maar terug als je even thuis gechilld hebt.' Daarnaast kreeg de jongere meer vrijheid in het rooster om in plaats van lessen bijvoorbeeld klusjes op school uit te voeren.

Wat ontbreekt?

- Zorg voor ritme en structuur (wegwijzer 7). Op basis van het interview lijkt er voor de jongere weinig ritme en structuur te bestaan. De jongere wordt meestal wakker gemaakt door de ouders rond half negen, maar slaapt soms door. Overdag was de jongere tot voor kort alleen thuis, omdat beide ouders werken. Nu is de zus ook overdag thuis. De jongere heeft overdag niets te doen; zit voornamelijk op de telefoon te spelen en wacht tot vrienden uit school komen om daar naartoe te gaan. Tot voor kort had de jongere naar eigen zeggen een gameverslaving, maar nu niet meer. Hier is geen expliciete interventie op gepleegd; de jongere heeft zelf besloten niet meer zoveel te willen gamen, omdat de ruzies thuis het niet meer waard waren. De jongere stelt verder geen hobby's te hebben en sport ook niet. Binnenkort wordt echter mogelijk een start gemaakt met de sportschool.
- Faciliteer contact met leeftijdsgenoten (wegwijzer 9). Er is veel contact met leeftijdsgenoten. Echter, dit contact vindt uitsluitend na school plaats en het is de vraag of de vrienden waarmee de leerling in contact staat bijdragen aan het terug naar school gaan. Op basis van het interview is het onduidelijk of er via school of hulpverlening wordt ingezet op contact met leeftijdsgenoten op school en een eventuele negatieve invloed van de huidige vriendengroep.

5.2.2 School zonder Muren

Ook via de School zonder Muren is een interview met een jongere afgenomen. Hieronder volgt een analyse van de wegwijzers die expliciet wel of niet aanwezig zijn en een effect op de jongere hebben.

Wat heeft gewerkt?

- Bied een integrale aanpak met jongere, ouders en school (wegwijzer 1), steek niet hoog in bij de start (wegwijzer 6), verbreed de onderwijsmogelijkheden en pas onderwijstaken aan (wegwijzer 8), en creëer beweging (wegwijzer 10). Op het moment van het interview krijgt de jongere twee uur per dag individuele les van een docent van School zonder Muren. Daarnaast is er sprake van de inzet van dagbesteding, medicatie en therapie. Hieruit komt naar voren dat er beweging is gecreëerd door verschillende interventies in te zetten, waaronder het aanpassen van de onderwijsmogelijkheden, maar ook door middel van interventies die aandacht hebben voor factoren of probleemgebieden die (niet direct) met school te maken hebben. Ook wordt duidelijk dat er niet te hoog is ingestoken, aangezien de jongere momenteel twee uur per dag les krijgt. Opvallend is dat de jongere aangeeft mede dankzij de medicatie meer geneigd te zijn om weer naar school te willen gaan en graag terug te willen naar een reguliere klas. Dit suggereert dat er op een passend niveau is ingegrepen en dat de interventie succesvol is. De jongere zal dan ook binnenkort de overstap maken van individuele les naar een kleine klas. Verder geeft de jongere aan dat een van de ouders ook hulp krijgt.
- Investeer in jouw beschikbaarheid en de kwaliteit van het contact met jongeren en ouders (wegwijzer 3) en creëer een veilige omgeving (wegwijzer 5). Uit het interview komt naar voren dat de jongere een-op-een les krijgt van een docent van School zonder Muren. De jongere lijkt een goede band te hebben met deze docent, en geeft aan ook wel eens met deze docent te praten, en is er contact met de orthopedagoog. Bovendien geeft de jongere aan overprikkeld en geïrriteerd te raken in de vorige klas, wat heeft geleid tot de overstap naar het individuele onderwijsprogramma van School zonder Muren. Met deze interventie is er dus een veilige omgeving gecreëerd, waarin de jongere individuele aandacht ontvangt.
- Zorg voor ritme en structuur (wegwijzer 7). De jongere volgt dagelijks twee uur individuele les bij School zonder Muren en neemt gedurende de rest van de dag deel aan dagbestedingsactiviteiten. Op één dag in de week heeft de jongere geen activiteiten gepland. Dit suggereert dat er ondanks de afwezigheid van regulier schoolbezoek wordt gepoogd een gestructureerd ritme te handhaven, waarbij dagbesteding wordt ingezet.

Wat ontbreekt?

- Investeer in jouw beschikbaarheid en de kwaliteit van het contact met jongeren en ouders (wegwijzer 3). Hoewel de jongere veel individuele aandacht krijgt vanuit School zonder Muren, geeft de jongere aan dat de vorige school op geen enkele manier contact heeft gezocht na de start van de afwezigheid. De school heeft niet gevraagd hoe het ging of wat de jongere nodig had om weer terug naar school te kunnen keren. De jongere geeft hierbij zelf aan dit niet erg te vinden en hier ook geen behoefte aan te hebben.
- Faciliteer contact met lot- en/of leeftijdsgenoten (wegwijzer 9). Op het moment van het interview heeft de jongere weinig contact met leeftijdsgenoten of vrienden, en het merendeel van het contact dat de jongere heeft, loopt via sociale media. Wanneer gevraagd wordt naar het contact met lotgenoten op de dagbesteding geeft de jongere aan ook niet te praten over de situatie met de andere jongeren op de dagbesteding en

hier ook geen behoefte aan te hebben, maar 'gewoon' terug naar school te willen keren. Uit het interview is verder niet op te maken in hoeverre de interventies proberen het contact met lot- en/of leeftijdsgenoten te stimuleren.

5.3 Conclusies op basis van de wegwijzers

Wat kunnen we concluderen uit de input van de interviews met jongeren en ouders uit de Duin- en Bollenstreek, zowel per wegwijzer als in het algemeen? In deze paragraaf worden de bevindingen samengevat in enkele conclusies. Opnieuw geldt: het aantal respondenten is relatief laag (zes leerlingen en een ouder), waardoor de resultaten mogelijk niet generaliseerbaar zijn voor de gehele doelgroep binnen het SWV.

1. *Bied een integrale aanpak met jongere, ouders en school.* Er is vaak sprake van een integrale aanpak met jongere, ouders en school, maar het is op basis van de interviews onduidelijk in hoeverre er een centrale aansturing plaatsvindt of door wie de regie wordt gevoerd.
2. *Krijg zicht op het integratief beeld.* Er wordt in de meeste gevallen een integratief beeld gevormd van de problematiek in de bredere context van de jongere, hoewel dit soms pas laat tot stand komt en de route soms moeizaam verloopt. Een kanttekening is dat dit mogelijk niet altijd sneller kan, omdat uit de voorbeelden blijkt dat sommige gebeurtenissen uit het verleden pas na langere termijn duidelijk worden.
3. *Investeer in beschikbaarheid en contact.* Over het algemeen is er goed contact tussen jongeren en ouders en school/hulpverlening, maar dit vergt actieve inspanning en volharding op langere termijn. Zo blijkt uit de interviews dat de periode van een jaar afwezigheid een kantelpunt is, jongeren ervaren dat het contact met school hierna minder intensief wordt. Wie behoudt het contact met de leerling wanneer de mentor van de betreffende klas verandert? Pakt de nieuwe mentor dit op of blijft de oude mentor het aanspreekpunt in verband met de relatie die al bestaat? En hoe actief wordt dit vormgegeven? Vanuit de jongere, die thuis zit en meestal weinig nieuwe ervaringen opdoet, valt wellicht niet te verwachten dat deze met nieuwe interesses of gespreksonderwerpen komt. Hoe houd je zo'n gesprek op gang? Wanneer het contact niet goed is, kan dit negatieve gevolgen hebben voor beeldvorming, aanpak, en verder verloop. In het ergste geval komt de jongere helemaal niet meer terug naar school, zoals bij een van de respondenten het geval is.
4. *Bevorder bereidwilligheid.* Alle jongeren en hun ouders zijn blijkens de interviews gemotiveerd om hun situatie te verbeteren en staan open voor zowel de ingezette hulpverlening als het onderzoek en eventuele diagnostiek die daaraan voorafging. Verschillende praktijken dragen hieraan bij. Een belangrijke afweging voor scholen en hulpverlening is: in hoeverre gaan we mee in de vraag en gemoedstoestand van de leerling om de bereidwilligheid te vergroten? Het spanningsveld tussen bereidwilligheid vergroten door mee te bewegen en tegen te duwen is voor elke leerling anders. Een bewuste keuze en structurele evaluatie vanuit school en hulpverlening is hierin zeer belangrijk.

5. *Creëer een veilige omgeving.* Dit is een wegwijzer die in hoge mate samenhangt met de andere wegwijzers en voor de jongeren een rode draad vormt in hun hulpvragen. Hierbij kan het gaan om concrete gebeurtenissen zoals pestgedrag, maar ook om minder expliciete oorzaken zoals een eerder trauma waar pas op latere leeftijd aandacht voor ontstaat. Andere voorbeelden zijn het eerst creëren van een veilige omgeving in school (VO+-klas) waar de leerlingen, doordat ze niet in het 'juiste hokje' pasten, weer uit moesten. De veilige situatie werd zo weer onveilig gemaakt. Merkbaar is dat scholen over het algemeen hun best doen een veilige omgeving te creëren, maar dat er nog ruimte voor verbetering is. Bij beginnende afwezigheid is het aan te raden de veiligheidsgevoelens (fysiek en mentaal) samen met de jongere in kaart te brengen en een rol te geven in de gesprekken met de jongere. Een onveilige omgeving kan in verregaande mate bijdragen aan (structurele) afwezigheid.
6. *Steek niet te hoog in bij de start.* In de meeste gevallen wordt bij de start van een interventie aangesloten bij het niveau van de jongere, en geleidelijk opgebouwd. Dit is een van de wegwijzers die eigenlijk bij alle jongeren al goed wordt uitgevoerd. Er wordt in verregaande mate aangesloten bij wat mogelijk is voor de jongere en een maatwerkoplossing geboden. Zelfs als een teruggang naar school geen optie meer is, wordt er vanuit hulpverlening een situatie en vangnet gecreëerd om te kunnen starten op een vervolopleiding.
7. *Zorg voor ritme en structuur.* In het dagelijks leven van de meeste respondenten is ritme en structuur aangebracht waarmee de jongere zich geholpen voelt, hoewel het in sommige gevallen onduidelijk is in hoeverre dit bewust is gedaan. Deze interventie kan daarom mogelijk nog van 'onbewust bekwaam' naar 'bewust bekwaam' worden ingezet in een integrale aanpak van schoolafwezigheid.
8. *Pas onderwijsmogelijkheden en -taken aan.* Scholen doen bij bijna alle jongeren hun best om de onderwijsmogelijkheden en -taken aan te passen, maar uit de interviews blijkt dat dit aanpassend vermogen zijn grenzen kent. Zo werkt digitaal afstandsonderwijs niet optimaal wanneer het grootste deel van de leerlingen fysiek in de klas zit, wordt er niet altijd snel genoeg geschakeld, vindt er bij maar liefst drie van de vijf jongeren uit de originele doelgroep ongeacht gemaakte afspraken terugkoppeling van zware onvoldoendes plaats en wordt er in hokjes gedacht, waardoor bepaalde interventies die werken juist weer worden stopgezet. Deze wegwijzer lijkt te symboliseren wat er momenteel gaande is. Er zijn al veel positieve ontwikkelingen waarin er wordt geprobeerd maatwerk te leveren, maar het komt nog regelmatig voor dat scholen zelf het wiel moeten uitvinden of geen eenduidige lijn trekken naar de leerling toe (plaatsen van zware onvoldoende in het systeem of verschillen in het betrekken van de leerling via digitaal afstandsonderwijs).
9. *Faciliteer contact met leeftijdsgenoten.* Contact met vrienden en leeftijdsgenoten gaat bij de respondenten goed en heeft voor één jongere zelfs een centrale rol in de verbetering. Op basis van de interviews is echter niet te zeggen of dit te danken is aan inzet van de school en/of hulpverlening. Er zijn wel indicaties dat bij in ieder geval één

jongere een actieve interventie is gepleegd op sociaal contact. Deze jongere is bijvoorbeeld eens alleen in de pauze naar school gegaan om vrienden te zien. School zal hier waarschijnlijk een aandeel in hebben gehad.

10. *Creëer beweging.* Deze wegwijzer is eigenlijk een overkoepelende wegwijzer die de aanpak van meerdere van bovenstaande wegwijzers bevat. Het gaat hier in brede zin om beweging richting het volgen van onderwijs. Bij alle respondenten wordt vroeger of later beweging gecreëerd door de getrechterde aanpak. Hierbij wordt eerst een beeld gevormd en dan een (waar mogelijk door meerdere partijen gedragen) aanpak opgesteld, waarbij niet te hoog wordt ingestoken en bereidwilligheid wordt bevorderd. Voor sommige jongeren leidt dit ook daadwerkelijk tot een gedeeltelijke terugkeer op school. Deze wegwijzer staat dus niet op zichzelf, maar is in alle gevallen in een of andere vorm uitgevoerd.

Op basis van bovenstaande kan worden geconcludeerd dat de ondersteuning van thuiszittende leerlingen in laag 2 en 3 van het MD-MTSS in de Duin- en Bollenstreek wordt gekenmerkt door een aanpak die de wegwijzers al in grote lijnen integreert. In sommige gevallen lijkt dit deels onbewust (op basis van logisch denken, maar niet vanuit een

gestructureerde aanpak) te worden gehanteerd. Scholen (en hulpverlening) lijken in hun aanpak in die gevallen onbewust bekwaam te zijn. Om door te groeien naar bewuste bekwaamheid verdient het dan ook de aanbeveling om de al aanwezige kennis en inzet van de verschillende scholen actief door te ontwikkelen en te zorgen voor een gezamenlijke en gedragen aanpak. Het SWV kan hier een stimulerende rol bij vervullen vanuit zijn speerpunten over het werken aan een dekkend onderwijsaanbod en de kennisintensieve netwerkorganisatie.

Aanbeveling

Ontwikkel de al aanwezige kennis en inzet actief door, ten behoeve van een gezamenlijke en gedragen aanpak

Om naast bovenstaande analyses een concreet beeld te geven van de ervaringen van de jongeren die momenteel niet volledig naar school gaan, is op basis van de interviews een fictieve reis van de thuiszittende leerling opgesteld. In dit aanvullende beeld wordt zichtbaar welke reis de leerling aflegt sinds de start van de schoolafwezigheid langs verschillende organisaties en diensten. Deze reis van de leerling wordt weergegeven in [Bijlage 5](#).

H6 | Inventarisatie ondersteuningsaanbod SWV

6.1 Het ondersteuningsaanbod in beeld

Op basis van de beschikbare informatie bij SWV Duin- en Bollenstreek, websites van betreffende organisaties en een onderzoek naar de leerlingstromen in de vijf SWV's in de regio (Sardes) is een inventarisatie van het ondersteuningsaanbod uitgevoerd.

Volgens het ondersteuningsplan van SWV Duin- en Bollenstreek zijn er verschillende vormen en niveaus van ondersteuning in de regio beschikbaar. Deze vullen elkaar aan en vormen in totaal als het ware een continuüm. Dit betreft in oplopend niveau van intensiviteit: de basisondersteuning op elke school, een onderwijsarrangement, VO+-klassen, maatwerkklassen, maatwerkarrangementen en het vso.

In dit onderzoek is op basis van deskresearch het ondersteuningsaanbod in de regio Duin- en Bollenstreek in kaart gebracht. Het gaat hierbij om voorzieningen op laag 2 en 3 van de piramide van Kearney and Graczyk (MD-MTSS Pyramid Model for School Attendance and School Absenteeism (2020)).

Tabel 6 geeft een overzicht van de verschillende voorzieningen. Een verdere toelichting van de voorzieningen is te vinden in [Bijlage 6](#). Hier is per aanbod een beschrijving te vinden van de doelgroep, het doel, de ingezette interventies of aanpak en de voorwaardelijke condities voor deelname.

Tabel 6: Overzicht ondersteuningsaanbod Duin- en Bollenstreek

VO+		
Naam	Richting	Plaats
VO+ Maatwerkgroep Limes	PRO	Katwijk aan Zee
VO+ Teylingen College, KTS	vmbo-b/k	Voorhout
VO+ Visser 't Hooft Lyceum	vmbo-t	Rijnsburg
VO+ Teylingen College, Leeuwenhorst	havo/vwo	Noordwijkerhout

Maatwerkklassen		
Naam	Richting	Plaats
Teylingen College, KTS	vmbo-b/k	Voorhout

Fioretti College	mavo t/m gymnasium	Lisse
Pieter Groen	mavo t/m vwo	Katwijk
Teylingen College, Leeuwenhorst	havo/vwo	Noordwijkerhout

Bijzondere voorzieningen		
Naam	Richting	Plaats
Buitenkans	Toeleiding Entree	Leiden
Entreeopleidingen	Entree	Fioretti Hillegom, P.C. Hooftcollege Leiderdorp, Vakcollege Rijnmond
GO Rijnmond	Toeleiding praktijk of vmbo-b/k	Rijnmond
Individueel Arrangement Teylingen College KTS	vmbo-b/k/t	Voorhout
Schakeljaar mboRijnland	vmbo-k/t	Leiden
Zorg- & Onderwijsklas BinnensteBuitenTuin	vmbo-b t/m gymnasium	Warmond

Plaatsonafhankelijk / ambulant	
Naam	Richting
Docent op de Fiets*	PRO & vmbo-b/k/t
School zonder Muren*	
Agora Underground*	
Ambulante Educatieve Dienst (AED)	

*Deelnemende initiatieven [Experiment Onderwijszorgarrangementen \(OZA\)](#). Dit biedt ruimte om af te wijken van wetgeving op het gebied van bekostiging, onderwijstijd, onderwijsinhoud en onderwijslocatie.

Particulier aanbod	
Naam	Richting
InterTeach	
IVIO	vmbo-t t/m gymnasium

Buiten de regio		
Naam	Richting	
Groeklas Duinzigt	vmbo-t/havo	Oegstgeest
Delta Entree	Entree	Leiden

6.2 Conclusies, reflecties en aanbevelingen

Op basis van het opgestelde overzicht is een aantal zaken opvallend. Wanneer we de onderwijsrichtingen bekijken is zichtbaar dat deze allemaal in de VO+- en maatwerkclassen vertegenwoordigd zijn. De bijzondere voorzieningen richten zich met name op de leerling in het vmbo. De Groeiklas Duinzigt (vmbo-t/havo) richt zich namelijk enkel op leerlingen van groep 8 en valt buiten de regio. Dit komt overeen met de bevindingen van het onderzoek dat Sardes momenteel uitvoert naar de leerlingstromen in de vijf SWV's in de regio. Hierbij wordt namelijk aangegeven dat men een gebrek aan aanbod voor leerlingen met internaliserend gedrag op havo- en vwo-niveau ziet. Daarnaast mist men volgens het onderzoek van Sardes een aanbod voor leerlingen met externaliserend gedrag op alle onderwijsrichtingen. Ten slotte wordt een voorziening voor praktijkonderwijs aan de noordkant van het SWV gemist.

Daarnaast is bij het inventariseren van het ondersteuningsaanbod geconstateerd dat er vrijwel geen openbare informatie beschikbaar is over de interventiemethoden van elk aanbod en behaalde resultaten. De beschikbaarheid van deze informatie is van belang voor het uitvoeren van de twee taken van het Loket Passend Onderwijs:

- het adviseren over de aanpak bij dreigend voortijdig schoolverlaten en/of adviseren met betrekking tot risicoleerlingen met als doel een school, alternatief traject of hulpverlening te realiseren;
- het ontwikkelen en uitvoeren van preventieve activiteiten om voortijdig schoolverlaten/thuiszitten te voorkomen.

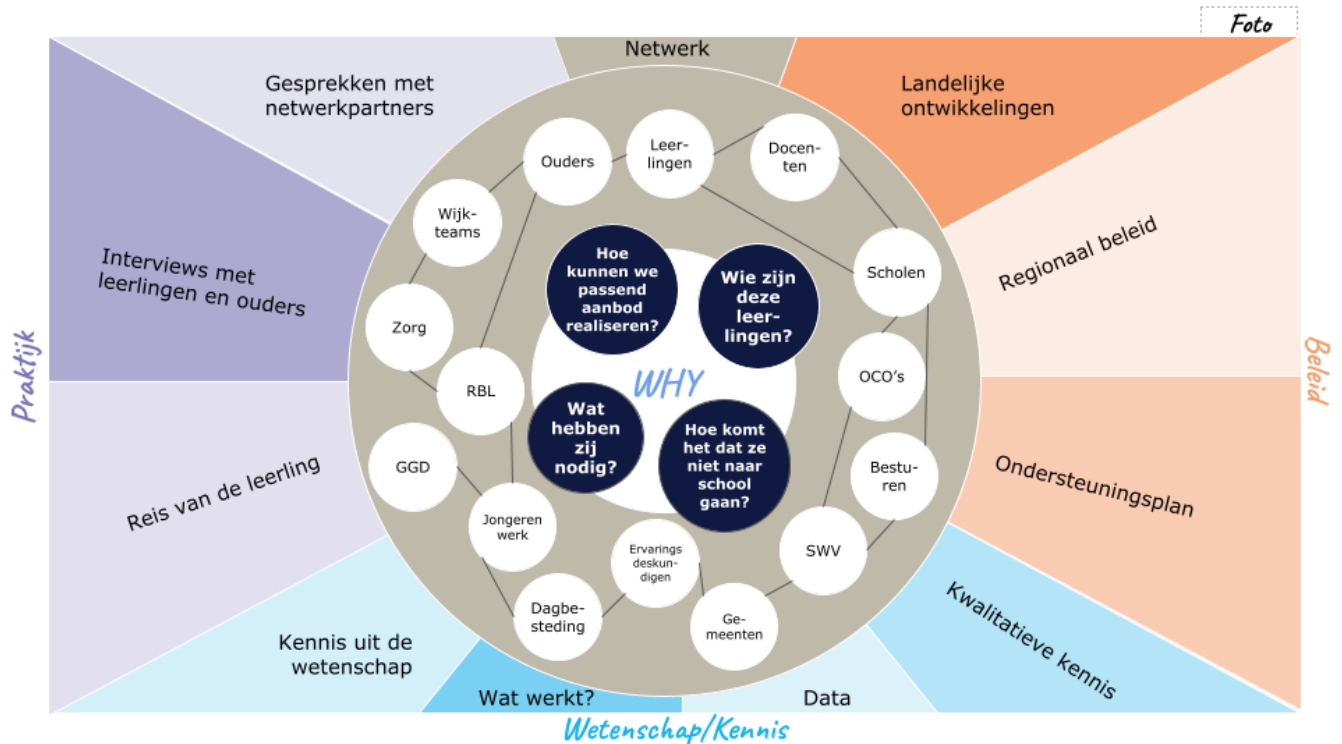
Aanbeveling

Maak de gehanteerde interventiemethoden en behaalde resultaten per voorziening zichtbaar

Omdat het huidige onderzoek alleen een deskresearch naar het ondersteuningsaanbod omvatte, is er niet onderzocht in hoeverre er op het niveau van iedere voorziening wel een omschrijving van de gehanteerde interventiemethoden en de behaalde resultaten aanwezig is. De beschrijving van de gehanteerde interventiemethoden is echter belangrijk om onderbouwd, planmatig en cyclisch de beoogde resultaten te bewerkstelligen en de gehanteerde aanpak waar nodig bij te stellen. Op deze manier kunnen behaalde successen worden geborgd en wordt het ondersteuningsaanbod minder afhankelijk van de betrokkenheid van collega's op de werkvloer. Het verdient dan ook de aanbeveling om na te gaan in hoeverre de gehanteerde interventiemethoden en de behaalde resultaten per voorziening aanwezig zijn. Vervolgens kan deze informatie op het niveau van het SWV inzichtelijk worden gemaakt, met uiteindelijk het doel om de verschillende aanbieders te laten leren van elkaars succesfactoren en een dekkend continuüm te creëren.

H7 | Geleerde lessen in dit onderzoek

In dit onderzoek hebben we vanuit diverse invalshoeken informatie samengebracht: kennis uit de wetenschap en de regionale beleidscontext, verzamelde kwantitatieve en kwalitatieve data én verhalen uit de leefwereld van jongeren zelf. Dit afsluitende hoofdstuk beschrijft de geleerde lessen op verschillende domeinen, ter beantwoording van de onderzoeksvragen en de hieruit volgende aanbevelingen voor het SWV Duin- en Bollenstreek.

Gebaseerd op: *Aanpakken met Impact: opgavegericht werken*, BMC

7.1 Landelijke ontwikkelingen

Ten tijde van de uitvoering van dit onderzoek speelt er een aantal landelijke ontwikkelingen die we hieronder beknopt toelichten en verbinden aan de opbrengsten van het onderzoek in de Duin- en Bollenstreek.

7.1.1 Van verzuim naar focus op aanwezigheid

Waar er voorheen veel aandacht was voor het aanpakken van schoolverzuim en thuiszitters, ligt de focus steeds meer op de preventie van schoolverzuim en thuiszitten. Dit komt overeen met de eerste laag (tier) van het eerder beschreven MD-MTSS. De ontwikkelgroep 'Van Verzuim naar aanwezigheid' (2023) biedt een nieuw perspectief bij de focus op preventie: (school)aanwezigheid. Op deze manier wordt er meer aandacht besteed aan het creëren van condities waarin leerlingen zich verbonden voelen met school: ook de kleine groep leerlingen voor wie het niet haalbaar is fysiek aanwezig te zijn. Bij aanwezigheid ligt de nadruk op leerlingen zich welkom, veilig en goed laten voelen op school, opdat zij optimaal kunnen

ontwikkelen en eventuele problemen vroegtijdig worden opgepakt. Bovendien vormen deze condities de basis voor eventuele ondersteunende interventies. De ontwikkelgroep heeft hiertoe zes bouwstenen opgesteld:

- Positief pedagogisch klimaat versterken
- Gelijkwaardig samenwerken
- Samen signaleren
- Steun mobiliseren
- Aanwezigheid volgen
- Samenwerken als team

Op de [website van Aanwezig op school](#) worden de genoemde bouwstenen verder toegelicht aan de hand van literatuur. Voor verdere inspiratie omtrent het thema 'schoolaanwezigheid' verwijzen we naar de [Proeftuinen Schoolaanwezigheid regio Twente](#) en het [protocol Schoolaanwezigheid van SWV VO Noord Kennemerland](#).

Aanbeveling

Breng laag 1 van het ondersteuningsaanbod samen met RBL, scholen en besturen in beeld

Hoewel het huidige onderzoek zich in eerste instantie expliciet richtte op interventies in laag 2 en 3, verdient het de aanbeveling om ook de interventies in laag 1 van de MD-MTSS-piramide van Kearney and Graczyk (2020) samen met RBL, scholen en besturen in beeld te brengen. Wat gebeurt er op elke school om schoolaanwezigheid te promoten en afwezigheid te voorkomen? Deze informatie is nodig om de tweede taak van het Loket Passend Onderwijs te kunnen uitvoeren: het ontwikkelen en uitvoeren van preventieve activiteiten om voortijdig schoolverlaten/thuiszitten te voorkomen. Ook in het kader van het creëren van een dekkend continuüm verdient het de aanbeveling om de inspanningen op laag 1 van elke school in beeld te brengen en scholen met elkaar te verbinden.

7.1.2 Wetsvoorstel Terugdringen verzuim

Sinds juli 2022 wordt er gewerkt aan het terugdringen van (school)verzuim door middel van het wetsvoorstel Terugdringen verzuim. Het doel van het wetsvoorstel en flankerend beleid is om het verzuim beter in beeld te krijgen, te voorkomen en terug te dringen – onder andere door scholen een duidelijkere opdracht te geven over het verzuimbeleid, en de registratie eenduidig te maken.

Ondanks het eerdere ontwerp van het wetsvoorstel wordt het volgens de recente brief [Samen de schouders onder passend onderwijs](#) (ministerie van OCW, 2023) niet mogelijk om het geoorloofd verzuim herleidbaar tot een leerling te delen met het SWV of de leerplichtambtenaar, vanwege de zorgen over de inbreuk op de privacy van leerlingen. Om het landelijke en regionale zicht te verbeteren wordt in de toekomst, naast het verzamelen van het ongeoorloofde en luxeverzuim, het geoorloofde verzuim wél geaggregeerd en op schoolniveau verzameld. Dit vraagt om een goede handreiking naar scholen en afspraken met de leveranciers van leerlingvolgsystemen.

Daarnaast zal er, ondanks goed verzuimbeleid en een zo dekkend mogelijk aanbod, voor een kleine groep leerlingen een vrijstelling noodzakelijk blijven. Dit is echter een uiterst middel. Conform het eerdere voorstel regelt ook de nieuwe versie van het wetsvoorstel Terugdringen verzuim dat er variatie in de duur van deze vrijstelling kan komen. Verder is het belangrijk dat

altijd het onderwijskundig perspectief wordt meegenomen bij het afgeven van de vrijstelling. In het eerdere voorstel stond dat dit door het SWV wordt afgegeven. Alhoewel het SWV hier over het algemeen een goede blik op heeft, zijn er zorgen geuit dat het SWV vaak al betrokken is geweest in een traject naar een vrijstelling. In het huidige wetsvoorstel staat daarom dat de arts altijd het onderwijskundig perspectief moet betrekken en daarvoor het SWV kan benutten, maar dat dit geen verplichting is. Ten slotte komt er een onderzoekstraject naar de veranderende (strafrechtelijke) rol van de leerplichtambtenaar. Ondanks het feit dat het wetsvoorstel de concrete aanleiding vormt, dient bij de verwerking van de implicaties voor de samenwerking tussen de scholen, RBL en het SWV in de bestaande afspraken steeds het gezamenlijke doel centraal te staan: het stimuleren van schoolaanwezigheid door het bieden van een passend aanbod.

7.1.3 Digitaal afstandsonderwijs aan kinderen en jongeren die thuiszitten of dreigen uit te vallen

In dezelfde brief [Samen de schouders onder passend onderwijs](#) stelt de minister dat hij een groter en toegankelijker aanbod van afstandsonderwijs mogelijk wil maken voor leerlingen die dat nodig hebben, om de ononderbroken ontwikkeling van ieder kind te waarborgen. De ambitie is dat in de toekomst digitaal afstandsonderwijs deel uitmaakt van het dekkend aanbod van scholen en SWV's. Om te voldoen aan de behoefte aan een sterkere kennisbasis bij het maken van keuzes over de inzet van (digitaal) afstandsonderwijs voert stichting Kennisnet momenteel praktijkonderzoek uit. Daarnaast doet zij nationaal en internationaal literatuuronderzoek om meer inzicht te krijgen in de voorwaarden voor succesvol afstandsonderwijs. De eerste opbrengsten worden in het najaar van 2023 verwacht.

Aanbeveling

Onderzoek en ontwikkel de mogelijkheden van digitaal (afstands-) onderwijs

Uit de gesprekken met leerlingen in de Duin- en Bollenstreek blijkt dat het digitaal afstandsonderwijs soms moeizaam wordt opgestart, terwijl dit ten goede komt aan het behoud van de schoolstructuur en het dagritme bij schoolafwezigheid. Gezien de opgedane ervaringen met afstandsonderwijs ten tijde van de schoolsluitingen tijdens de coronapandemie is dit opvallend. Het is aannemelijk dat het aanbieden van digitaal afstandsonderwijs aan een gehele klas voor scholen eenvoudiger te organiseren is dan een individuele uitzondering voor de leerling voor wie het (tijdelijk) niet lukt om naar school te komen. Het verdient dan ook de aanbeveling om het huidige aanbod van digitaal afstandsonderwijs en de mogelijkheden om het aanbod uit te breiden, te onderzoeken. Omdat het per school om een klein aantal leerlingen gaat, verdient het de aanbeveling om te onderzoeken of deze ontwikkeling kan worden gebundeld op het niveau van het SWV. Zoals benoemd in de inventarisatie van het ondersteuningsaanbod in hoofdstuk 6 en [Bijlage 6](#), is het initiatief van Agora Underground hierbij de vermelding waard, gezien de deelname aan de landelijke experimenteerregeling onderwijszorgarrangementen.

Vormen van afstandsonderwijs

Er zijn veel verschillende vormen van afstandsonderwijs en digitale ondersteuning. Sommige zijn massaal ingezet, zoals afstandsonderwijs tijdens de pandemie. Andere betroffen individuele leerlingen, zoals een zieke leerling die tijdelijk vanuit huis de les

op hetzelfde moment kan volgen via een camera in de klas. Er zijn ook vormen van afstandsonderwijs waarbij de leerling asynchroon en met extra ondersteuning hetzelfde, of een ander programma volgt. De meest vergaande vorm van afstandsonderwijs is een geheel digitale school.

Praktijkvoorbeeld

Het Heer Bokel College (VSO) geeft één dag in de week afstandsonderwijs en weet daardoor het verzuim terug te dringen. De school merkte tijdens de coronapandemie al snel dat sommige van zijn leerlingen, zoals autistische leerlingen en leerlingen met angststoornissen, didactisch vooruitgingen door het thuis leren. 'Door de rust die ze thuis hadden, ging het beter met hen.' Hierna hebben zij daarom besloten om dit structureel een vaste dag per week in te voeren voor leerlingen die daar behoefte aan hebben, waarbij dezelfde lesinhoud leidend is. Ze deden een pilot met dertig leerlingen, die bijvoorbeeld lange reistijden hadden of snel overprikkeld raakten.

Bron: www.lesopafstand.nl/lesopafstand/thuiszitters/ en <https://www.lesopafstand.nl/lesopafstand/thuiszitters/zelf-doen/>

7.1.4 Beweging naar leer- of ontwikkelrecht

In 2017 heeft een aantal ketenpartners gewerkt aan de actualisering van de Handleiding Strafrechtelijke Aanpak Schoolverzuim uit 2012 naar de Methodische Aanpak Schoolverzuim (MAS). Bij deze ketenpartners ontstond namelijk de behoefte aan een gezamenlijke visie op de aanpak van het schoolverzuim. In deze visie staat niet de strafrechtelijke kant centraal, maar wordt primair ingezet op preventie en vrijwillige (jeugd)hulp. De gewenste aanpak biedt, afhankelijk van de situatie, ruimte om gemotiveerd andere keuzes te maken. 'Pas toe of leg uit', is dus het motto. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) deelt deze visie en aanpak waarin de focus is verschoven van handhaving naar hulpverlening. Meer recent wordt er in verschillende regio's, waaronder ook Holland-Rijnland, een verdergaande beweging van leerplicht naar leerrecht ingezet. Integraal denken over ontwikkeling betekent dat er niet gesteld kan worden dat onderwijs of zorg voorliggend is. 'Een kind kan altijd leren, misschien niet voor honderd procent in de klas, maar dan zeker een aantal uren per week op de dagbesteding. Dat is voor gemeenten ook aantrekkelijk. Nu betalen zij honderd procent van die zorg, maar als het kind daar ook wat onderwijs volgt kan OCW meebetalen', aldus Senne Janssen van RBL Holland-Rijnland op [de website van de VNG](#).

Het recente [wetsvoorstel Verankering van het leerrecht](#) beoogt de Leerplichtwet 1969 en diverse sectorwetten aan te passen om zo het leerrecht in wetgeving te verankeren en de realisatie van het leerrecht mogelijk te maken. Het leerrecht – het recht van het kind op onderwijs dat gericht is op een zo volledig mogelijke ontplooiing van zijn persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens – komt daarmee expliciet in de wet.

Het leerrecht bestaat uit vier onderdelen:

- een ontwikkelrecht;
- een recht op toelating;
- een recht op maatwerk in de vorm van een passend onderwijsaanbod;

- een recht voor kinderen om te worden gehoord over belangrijke beslissingen die hun leerrecht raken.

De leerplichtambtenaar, die dan voortaan leerambtenaar gaat heten, zal erop toezien dat het onderwijs zo wordt ingericht dat de onderdelen van het leerrecht worden nageleefd. De leerambtenaar kan een school daartoe een aanwijzing geven. Als de aanwijzing niet wordt opgevolgd, kan de gemeente een bestuurlijke boete opleggen. In juni 2023 stelt [de Raad van State](#) echter dat het wetsvoorstel onvoldoende is afgebakend, en adviseert deze het voorstel niet in behandeling te nemen, tenzij het is aangepast. Ondanks het standpunt van de Raad van State is wel duidelijk dat het leerrecht in een volgende wet zal worden opgenomen.

In het huidige ondersteuningsplan van het SWV wordt ingegaan op een fasenmodel van onderwijszorgarrangementen (zie figuur 9). Door de schoolbesturen in de regio Duin- en Bollenstreek is hierbij een standpunt ingenomen over wat onderwijs is: onderwijs bestaat naast cognitief leren (kwalificatie) uit socialisatie in een groep en persoonsvorming. Deze domeinen zijn niet van elkaar te scheiden. De schoolbesturen zijn daarom van mening dat er pas sprake is van onderwijs als deze drie domeinen in samenhang aandacht krijgen en onderwijs in een groep van ten minste vier leerlingen plaatsvindt. Het leren in kleiner verband (een-op-een of een-op-twee) en het leren op slechts één domein is vanuit die visie geen onderwijs, maar educatie.

In de eerste fase wordt benoemd dat er geen educatie of onderwijs plaats kan vinden: men vindt hier de zorg voorliggend. Hoewel er in de tweede fase wel een-op-een-educatie op locatie van de dagbesteding wordt omschreven, verdient het de aanbeveling om fase 1 in dit model in het kader van de ontwikkeling naar leerrecht opnieuw ter discussie te stellen bij de samenwerkende schoolbesturen. (Her)formuleer wat onderwijs is vanuit leerrecht en zorg voor

borging van deze herformulering in het handelen (gedrag) en in afspraken (beleid). De subsidie 'Wél in ontwikkeling' (WIO) die momenteel al wordt uitgevoerd binnen het SWV kan hierbij stimulerend werken. Het doel van deze subsidieregeling is namelijk om kinderen en jongeren die op dit moment niet ingeschreven staan op een school te helpen de afstand tot onderwijs te verkleinen en hen te steunen in hun ontwikkeling.

Tegelijkertijd worden er binnen het SWV al verschillende andere projecten uitgevoerd die deze ontwikkeling versterken, bijvoorbeeld door op een

zorglocatie onderwijs aan te bieden, zoals gebeurt op de locatie van kinderdagcentrum De Zeester van Resonans.

Aanbeveling

(Her)formuleer fase 1 vanuit leerrecht en zorg voor borging in het handelen en in afspraken

7.2 Geleerde lessen in dit onderzoek

7.2.1 (Verzuim)registratie in de Duin- en Bollenstreek

Een belangrijk doel van dit onderzoek was om leerlingen die thuiszitten in beeld te brengen. Om daadwerkelijk in contact te komen met deze leerlingen en zo hun verhaal te horen hebben we gebruikgemaakt van de binnen de regio geldende afspraken en gehanteerde (verzuim)registratie. Hierbij hebben we gebruikgemaakt van verschillende bronnen, te weten:

- OT;

- gegevens RBL;
- de bundeling van gegevens van scholen/jeugdhulp over 2021.

Zoals in hoofdstuk 4 benoemd, zijn we een aantal onvolledigheden in de registraties in OT tegengekomen. Daarnaast is zichtbaar dat er bij de hoofdoorzaak van het verzuim veelal 'Psychische oorzaak' wordt aangeklikt (vanuit een meerkeuzemenu). Bij een aantal leerlingen wordt vervolgens niet ingegaan op de manier waarop school probeert om toch onderwijs te verzorgen. Er wordt dan bijvoorbeeld alleen vermeld dat de leerling 'niet in staat is naar school te komen' of 'hulpverlening nu aan zet is'. Opnieuw dient vermeld te worden dat de registratie in OT wellicht niet volledig is: mogelijk wordt er op schoolniveau wel degelijk geprobeerd om een onderwijsaanbod te verzorgen.

Op basis van de onvolledigheden in de registraties volgt de aanbeveling om gezamenlijk met de ondersteuningscoördinatoren en RBL de gemaakte afspraken rondom registratie en opvolging bij afwezigheid te evalueren:

- In hoeverre slaagt het Loket Passend Onderwijs van het SWV erin om advies te geven bij specifieke gevallen en om preventieve maatregelen in te zetten ter voorkoming van vroegtijdig schoolverlaten en thuiszitten? Welke informatie is er nodig om dit beleid uit te voeren en te toetsen of het beleid succesvol is? Is OT dan de meest passende vorm om deze informatie uit te wisselen?
- Hoe komt het dat OT nu niet altijd actueel en volledig is?
- Op welke manier vormt OT een aanvulling op de overzichten van thuiszitters en risicoleerlingen die de scholen minimaal vier keer per jaar aan het SWV verstrekken?

Aanbeveling

Evalueer gezamenlijk de afspraken rondom registratie en opvolging bij afwezigheid en voer regie op uitvoering

Het verdient de aanbeveling om vervolgens actief regie te voeren op de uitvoering van deze al dan niet bijgestelde afspraken. De ontwikkelgroep 'Werken aan aanwezigheid' geeft in de [bijeenkomst Data-informed werken aan aanwezigheid](#) handvatten om data op een zinvolle wijze te gebruiken:

- Analyseer de data.
- Gebruik de analyse om systematisch aanwezigheid te bevorderen en verzuim te voorkomen.
- Ga met elkaar het gesprek aan.

7.2.2 Leerling

Zoals in hoofdstuk 4 benoemd, lijkt op basis van de registratie in OT zichtbaar dat de risicoleerlingen en thuiszittende leerlingen in de Duin- en Bollenstreek veelal tussen de 14 en 16 jaar oud zijn. De meerderheid van hen is meisje. De leerlingen wonen voornamelijk in de gemeente Katwijk of Noordwijk. Voor de meerderheid van deze leerlingen (67 - 78%) is er overwegend sprake van internaliserende problematiek. Hierbij lijken angst- en depressieklachten het meest voorkomend. Voor de helft van alle doelgroepleerlingen geldt dat er een zorgorganisatie betrokken is. Dit komt overeen met de eerdergenoemde bevindingen van Van Binsbergen et al. (2019) over langdurig verzuim en thuiszitten bij leerlingen in het vso en bovenschoolse onderwijs-zorgprogramma's. In hun onderzoek bleek voor de zuiver externaliserende gedragsproblematiek (oppositieel en opstandig) namelijk geen hogere (maar zelfs lagere) kans op thuiszitten. Zij zagen voor meisjes een licht hogere kans op thuiszitten, net als voor internaliserende gedragsproblematiek en ernstige thuisproblematiek.

Daarnaast zagen zij geen indicaties dat een gebrek aan schoolmotivatie of cognitieve problemen bepalend zijn voor thuiszitten.

Uit de gesprekken met leerlingen en ouders komt wegwijzer 3 duidelijk naar voren: investeer in de beschikbaarheid en de kwaliteit van het contact met de jongere en ouders. Over het algemeen is er bij de geïnterviewde jongeren namelijk sprake van goed contact tussen jongeren en ouders en school/hulpverlening, maar dit vergt actieve inspanning en volharding op langere termijn. Wie behoudt het contact met de leerling wanneer de mentor van de betreffende klas verandert? Pakt de nieuwe mentor dit op of blijft de oude mentor het aanspreekpunt in verband met de relatie die al bestaat? Hoe actief wordt dit vormgegeven?

Aanbeveling

Bevraag en faciliteer professionals om het contact met de jongere en ouder in stand te houden (wegwijzer 3)

Wat heeft een mentor nodig om het contact met de leerlingen te leggen en te behouden, en wat wordt er van de mentor verwacht? Het verdient de aanbeveling om deze professionals hierop te bevragen. Hier gaat direct een preventieve werking van uit (laag 1). Tegelijkertijd is het zaak om een leerling planmatig te blijven volgen, zonder daarin persoonsafhankelijk te zijn. Op welke methodisch-cyclische manier ondersteunt het ondersteuningssysteem op elke school hierbij?

7.2.3 Samenwerken in de keten onderwijs-jeugdhulp

Een van de wegwijzers die niet expliciet is overgenomen in de gehanteerde topiclijst, maar wel naar voren komt tijdens dit onderzoek, is wegwijzer 11: werk samen als onderwijs en hulpverlening. Zoals benoemd in de verkenning van de regionale context in hoofdstuk 3, geldt dHRM als de bestaande methodiek in de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp. Het overzicht van de hoofddopgaven, stappen en instrumenten wordt gegeven in figuur 12.

Figuur 12: Overzicht van de hoofddopgaven, stappen en instrumenten van dHRM

	Stappen	Instrumenten
Hoofddopgave 1; Een nieuw fundament	Stap 1 Kennis is kracht	De handreiking integraal arrangeren in complexe situaties
	Stap 2 Vaste contactpersonen	Profiel vaste contactpersoon
	Stap 3 Aanstellen multidisciplinaire begeleider	Profiel van de multidisciplinaire begeleider: jeugdhulp- en onderwijsbegeleider
Hoofddopgave 2; De realisatie van groepsaanbod	Stap 4 Fundamentele keuzes maken	Factsheet 'Op weg naar een continuüm met groepsaanbod'
	Stap 5 Onderwijs op zorglocaties	Factsheet 'Onderwijs op zorglocaties'
	Stap 6 Kleinschalige groepsarrangementen op schoollocaties	Factsheet 'Onderwijszorgarrangementen'

Bron: *De Holland Rijnland Methode: Op weg naar passend aanbod voor elk kind (2021).*

In de uitwerking van de eerste hoofddopgave (het creëren van een nieuw fundament via een heldere route om jeugdhulp en onderwijsondersteuning rondom individuele kinderen te

combineren) wordt aandacht besteed aan kennisvergroting bij professionals, vaste contactpersonen en het aanstellen van een multidisciplinaire begeleider. In de analyse van het registratiesysteem in hoofdstuk 4 en de gesprekken met leerlingen en ouders in hoofdstuk 5 komen deze ontwikkelde stappen niet naar voren. Zo wordt in de 'Handreiking integraal arrangeren in complexe situaties' afgesproken dat ouders, school, toegang gemeente, jeugdgezondheidszorg en leerplicht samen een OPP maken onder regie van school. Dit plan is leidend voor de inzet van ondersteuning. Uit de registratie in OT wordt echter niet duidelijk of er voor afwezige leerlingen een OPP is opgesteld. De vraag is dan ook: zijn deze OPP's wel opgesteld, maar niet ingevoerd in OT, of zijn deze inderdaad niet aanwezig? Daarnaast wordt er in dHRM gesproken over een vaste contactpersoon van de toegang tot jeugdhulp in het gespecialiseerd onderwijs en wordt het profiel van een multidisciplinaire begeleider geschetst. Beide aspecten van deze hoofdpoging blijken niet uit de analyse van OT en de gesprekken met leerlingen en ouders. Daarnaast blijkt dat regelmatig niet duidelijk is wie van de betrokken professionals regie heeft, terwijl de afspraken over regievoering expliciet worden vermeld in de thuiszittersaanpak binnen de leidende principes van dHRM:

We hebben afspraken welke partij wanneer regievoerder is. Belangrijk is dat altijd expliciet is bij alle partijen wie de procesregie heeft – en wat dit betekent. Wanneer een kind een schoolinschrijving heeft, ligt de procesregie over het terugwerken naar school bij de school. Wanneer het passend is, kan een andere partij deze rol nemen. Leerplicht kan de procesregie pakken wanneer het proces stagneert. Wanneer een kind geen schoolinschrijving heeft, ligt de procesregie bij leerplicht indien het kind GEEN vrijstelling heeft en bij de gemeentelijke toegang indien het kind WEL een vrijstelling heeft.

In februari 2022 werd in een bijeenkomst van de ondersteuningscoördinatoren in de Duin- en Bollenstreek geconstateerd dat scholen handelingsverlegenheid ervoeren en regelmatig moeite hadden om de zorgplicht uit te voeren wanneer een groot gedeelte van de acties uitgezet en uitgevoerd wordt door externe partijen. School wacht dan op het terugkeren naar school, maar weet ook dat er door de beperkte belastbaarheid nauwelijks perspectief is op het behalen van een diploma. Ook uit de registratie en gesprekken met leerlingen en ouders in het huidige onderzoek lijkt zichtbaar dat het wachten op jeugdhulp leidt tot verminderd contact tussen jongere en school.

Tegelijkertijd bestaan er anno 2023 een bestuurlijke regiegroep en een ambtelijke werkgroep die zich inzetten om de gezamenlijke ambities te realiseren. Het verdient dan ook de

aanbeveling om de uitkomsten van dit onderzoek te verbinden aan dHRM en de thuiszittersaanpak hierin: hoe worden de gemaakte afspraken door de verschillende partners binnen de Duin- en Bollenstreek geëvalueerd? In hoeverre worden de gezamenlijke doelstellingen behaald, en is hiertoe aanpassing of verdere implementatie van de gemaakte afspraken nodig? Het [reflectiekader van het programma Met Andere Ogen \(MAO\)](#) waarin zes werkzame elementen van samenwerken worden uitgewerkt biedt hierbij mogelijk houvast.

Aanbeveling

Verbind de uitkomsten van dit onderzoek aan dHRM en de thuiszittersaanpak hierin

Ten slotte werden tijdens de uitvoering van dit onderzoek een klankbordgroep en interviewteam opgericht, waarin verschillende stakeholders vanuit onderwijs, RBL en

Aanbeveling

Continueer de dialoog over en samenwerking bij het stimuleren van schoolaanwezigheid

jeugdhulp deelnamen. Al snel bleek dat het spreken over opzet, voortgang en tussentijdse resultaten leidde tot waardevolle dialogen en verbindingen. Het verdient dan ook de aanbeveling om deze ontmoetingen te blijven organiseren, bijvoorbeeld bij het delen en bespreken van het huidige onderzoek. Omdat er ook een structuur rondom dHRM actief is (bestuurlijke regiegroep en ambtelijke werkgroep), is het noodzakelijk om deze actief te verbinden aan het gesprek over het voorkomen van en aanbod bij schoolafwezigheid. Om de jongere in beeld te houden, kan hierbij gebruik

worden gemaakt van een instrument zoals de klantreis die in dit onderzoek is uitgewerkt (zie [Bijlage 5](#)).

7.3 Aanbod

Op basis van de uitgevoerde interviews kan worden geconcludeerd dat de ondersteuning van thuiszittende leerlingen in laag 2 en 3 van het MD-MTSS in de Duin- en Bollenstreek wordt gekenmerkt door een aanpak die de wegwijzers al in grote lijnen integreert. In sommige gevallen lijkt dit deels onbewust (op basis van logisch denken, maar niet vanuit een gestructureerde aanpak) te worden gehanteerd. Scholen (en hulpverlening) lijken in hun aanpak in die gevallen onbewust bekwaam te zijn. Om door te groeien naar bewuste bekwaamheid verdient het dan ook de aanbeveling om de al aanwezige kennis en inzet van de verschillende scholen en samenwerkingspartners actief door te ontwikkelen en te zorgen voor een gezamenlijke en gedragen aanpak. Het SWV kan hier een stimulerende rol vervullen vanuit zijn speerpunten over het werken aan een dekkend onderwijsaanbod en de kennisintensieve netwerkorganisatie.

Uit de inventarisatie van het ondersteuningsaanbod binnen het SWV Duin- en Bollenstreek in hoofdstuk 6 is gebleken dat de huidige bijzondere voorzieningen zich met name richten op de leerling in het vmbo. Dit komt overeen met de bevindingen van het onderzoek dat Sardes momenteel uitvoert naar de leerlingstromen in de vijf SWV's in de regio. Hierbij wordt namelijk aangegeven dat men een gebrek ziet aan aanbod voor leerlingen met internaliserend gedrag op havo-vwo-niveau. Daarnaast mist men volgens het onderzoek van Sardes een aanbod voor leerlingen met externaliserend gedrag op alle onderwijsrichtingen. Ten slotte wordt een voorziening voor praktijkonderwijs aan de noordkant van het SWV gemist. Het verdient dan ook de aanbeveling om de behoefte aan een bijzondere voorziening gericht op internaliserende psychische problematiek nader te onderzoeken in samenwerking met de scholen die deze onderwijsrichting aanbieden. Dit is passend bij wegwijzer 8: verbreed de onderwijsmogelijkheden en pas onderwijstaken aan.

Aanbeveling

Onderzoek een bijzondere voorziening gericht op internaliserende psychische problematiek voor havo-vwo leerlingen (wegwijzer 8)

Op basis van de deskresearch in het huidige onderzoek bleek dat er vrijwel geen openbare informatie is over de interventiemethoden van elk aanbod en behaalde resultaten. Er is niet onderzocht in hoeverre er op het niveau van iedere voorziening een concrete omschrijving van de gehanteerde interventiemethoden en de behaalde resultaten aanwezig is. De eventuele afwezigheid kan worden verklaard door het feit dat veel voorzieningen als de maatwerkklassen relatief recent en op eigen initiatief zijn gestart. Naast de in hoofdstuk 6 genoemde voordelen van borging en persoonsonafhankelijkheid van het

verschillende ondersteuningsaanbod, laat het onderzoek van Heyne en Brouwer-Borghuis (2022) zien dat deze standaardisatie en flexibiliteit beide belangrijk zijn bij schoolweigeringsinterventies. Zij beschrijven daarom in wegwijzer 12 - Specificeer de werkwijze: 'Door de methode te omschrijven wordt duidelijk waarom, wanneer en hoe professionals flexibiliteit toepassen ten opzichte van een meer gestandaardiseerde aanpak. Dit kan de implementatie van een interventie vergemakkelijken. Dat men tegenwoordig meer de nadruk legt op gepersonaliseerde interventies voor elke jongere en elk gezin, betekent niet dat professionals een interventie 'vanuit het niets' moeten vormgeven voor elke jongere en elk gezin. Een kader waarin het gewenste eindresultaat, de doelen en methoden worden omschreven, geeft richting bij het personaliseren van een interventie. Het ondersteunt ook de opleiding van nieuwe teamleden en de overdraagbaarheid van de interventie.' Op deze manier kunnen succesfactoren uit de verschillende voorzieningen worden gedeeld.

Aanbeveling

Maak de gehanteerde interventiemethoden en behaalde resultaten per voorziening zichtbaar (wegwijzer 12)

7.4 Beperkingen onderzoek

Dit onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste is het aantal respondenten relatief laag, waardoor de resultaten mogelijk niet generaliseerbaar zijn voor de gehele doelgroep binnen het SWV. Waar er oorspronkelijk werd uitgegaan van een steekproef van 40 op een totaal van 110 leerlingen uit de registratie, hebben er uiteindelijk van de 28 benaderde, 4 leerlingen en 1 ouder deelgenomen. Tijdens het onderzoek zijn er dan ook verschillende acties ingezet om dit aantal te vergroten (zie ook [Bijlage 1](#)). Ten eerste is bij het uitblijven van een reactie op de uitnodiging driemaal een herinnering gestuurd. Als het telefoonnummer van ouders bekend was, werd in de derde herinnering aangekondigd dat er telefonisch contact op zou worden genomen. Voor acht leerlingen bleef een reactie uit, waarna de contactname werd gestaakt. Voor zestien leerlingen volgde een afmelding van deelname, waarop is gevraagd naar de reden hiervan. Een aantal ouders gaf aan dat er al veel hulptrajecten rondom hun kind speelden, waardoor deelname aan het onderzoek te belastend zou zijn. De grote meerderheid van de ouders gaf echter geen reden voor de afmelding van deelname. Ten tweede is geprobeerd om het aantal respondenten te verhogen door leerlingen die bekend waren bij RBL, School zonder Muren, Docent op de Fiets en het Welzijnswijkteam toe te voegen als separate onderzoeksgroep. Dit heeft geleid tot een gesprek met een leerling van School zonder Muren en een leerling van Docent op de Fiets.

Daarnaast is er overwogen om een beloning voor respondenten in te zetten in de vorm van tegoedbonnen. In een vergelijkbaar onderzoek van Gill (2023) bij oud-cliënten van het Amsterdamse Team Thuiszitters werd echter ondanks deze inzet een vergelijkbaar responsratio behaald.

Naast het lage respondentenaantal is er door de inzet van niet-gerandomiseerde werving van respondenten mogelijk ook sprake van een selection bias: mogelijk verschillen de leerlingen en ouders die hebben deelgenomen van de totale doelgroep binnen de Duin- en Bollenstreek, bijvoorbeeld wat betreft ernst van problematiek, belastbaarheid, bereidbaarheid, fase van traject, contact met buitenwereld, et cetera.

Ten slotte kan er sprake zijn van een 'interviewer bias': de persoonlijke houding, achtergrond en interpretatie van de interviewer kunnen van invloed zijn op de manier waarop vragen zijn gesteld of geïnterpreteerd. De interviewers waren immers geen professionals op dit gebied. Om de invloed van deze limitatie te beperken werden de interviews in duo's uitgevoerd, werd er een voorbereidende bijeenkomst en verificatiesessie georganiseerd en bevatte de gehanteerde topiclijst een groot aantal voorbeeldvragen. Het nadelige effect van de mogelijke 'interviewer bias' wordt daarom als laag beoordeeld.

7.5 Tot slot

Met dit onderzoek wilden we verhelderen wie de leerlingen zijn die binnen het SWV Duin- en Bollenstreek thuiszitten en welke vorm van ondersteuning nodig is om een passend en gestart aanbod voor hen te kunnen realiseren. We stelden daarom de volgende onderzoeksvragen:

Centrale vraag

Op welke manier kunnen scholen en hun samenwerkingspartners binnen SWV Duin- en Bollenstreek een passend en gestart aanbod organiseren dat de ontwikkeling van alle jongeren ondersteunt?

Deelvragen

- Wie zijn de leerlingen die thuiszitten en waardoor zijn zij vastgelopen in hun ontwikkeling?
- Wat is het huidige ondersteuningsaanbod binnen het SWV?
- Wat is de vorm van ondersteuning waar de leerlingen die thuiszitten baat bij hebben?
- Hoe kan dit aanbod worden gerealiseerd?

Uit de resultaten van dit onderzoek, die hierboven uitgebreid zijn beschreven, blijkt dat er al veel interventies plaatsvinden. Voor de verdere ontwikkeling van het dekkend ondersteuningsaanbod is het nodig dat deze goed worden omschreven, inhoudelijk worden doorontwikkeld en duurzaam worden verankerd in het continuüm van passend onderwijs in de regio. Tot slot geven we mee: behoud de aangenomen onderzoekende houding om samen met alle stakeholders de conclusies en aanbevelingen te toetsen, wijzigen en aan te scherpen. Zoals we in dit onderzoek hebben laten zien, bieden de 14 wegwijzers daarbij waardevolle aanwijzingen.

Literatuur

- Batenburg, T.A., Dokter, N.S., & Mulder, B.F. (2006). *Leerplichtige leerlingen zonder onderwijs*. GION, Gronings Instituut voor onderzoek van onderwijs, opvoeding en ontwikkeling. Geraadpleegd van <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Leerplichtige-leerlingen-zonder-onderwijs.pdf>
- Binsbergen, M. H. van, Pronk, S., Schooten, E. van, Heurter, A., & Verbeek, F. (2019). Niet thuisgeven. Schooluitval Vanuit het Perspectief van Thuiszitters. Kohnstamm Instituut. Geraadpleegd van <https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/Niet-thuisgeven.pdf>
- Dullaert, M. (2019). *De kracht om door te zetten: hoe kunnen we de impasse rondom thuiszitten doorbreken?* Bijlage bij OCW (2019). Stand van zaken thuiszitters. OCW (ref 1483118). Geraadpleegd van https://vng.nl/files/vng/de_kracht_om_door_te_zetten_hoe_kunnen_we_de_impasse_rondom_thuiszitten_doorbreken.pdf
- Gedragswerk met medewerking van Dullaert, M. (2021). *De kracht om door te zetten. In de praktijk*. Geraadpleegd van https://gedragswerk.nl/wp-content/uploads/De-kracht-om-door-te-zetten.-In-de-praktijk-Gedragswerk_Dullaert.pdf
- Gill, L. (2023). *Thuiszitters: Een case study naar werkzame factoren en knelpunten in de door iHUB ontwikkelde methodiek van Team Thuiszitters*. [Ongepubliceerde mastercriptie]. Open Universiteit.
- Heyne, D. A., & Brouwer-Borghuis, M. (2022). Wegwijzers voor interventies bij schoolweigering, vanuit de visie van betrokkenen. *Tijdschrift van de Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychotherapie*, 49(1). Geraadpleegd van <https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/Eindrapport%20Knowing%20what%20works%20%28nov.%202021%29.pdf>
- Holland Rijnland (2021). De Holland Rijnland Methode (dHRM): Op weg naar passend aanbod voor elk kind. Geraadpleegd van <https://www.netwerketandereogen.nl/nieuws/211/tool-de-hollandrijnlandmethode>
- Ingrado (2018). *Het verhaal achter de cijfers. Thuiszitters in het voortgezet onderwijs*. Ingrado. Geraadpleegd van https://ingrado.nl/media/files/kennisbank/participatie_in_het_onderwijs/thuiszitters/literatuur_en_onderzoek/Het_verhaal_achter_de_cijfers.pdf
- Ingul, J. M., Havik, T., & Heyne, D. (2019). Emerging school refusal: A school-based framework for identifying early signs and risk factors. *Cognitive and behavioral practice*, 26(1), 46-62. Geraadpleegd van

<https://utdanningsforskning.no/contentassets/fea98fafada94781b1946096acae60f7/1-s2.0-s1077722918300427-main.pdf>

Krijnen, E., Vaessen, A., Pater, C. J., & Ledoux, G. (2021). *Zicht op thuiszitten. Geschillen over toelating, verwijdering of ontwikkelingsperspectief van (dreigende) thuiszitters*. Kohnstamm Instituut. Geraadpleegd van <https://kohnstamminstituut.nl/wp-content/uploads/2021/04/Eindrapport-Zicht-op-thuiszitten.pdf>

Lectoraat Participatie en Maatschappelijke ontwikkeling (2016). *Achtergronden en aanpak van 'thuiszitters' in het Utrechtse voortgezet onderwijs*. Hogeschool Utrecht. Geraadpleegd van <https://www.hu.nl/onderzoek/publicaties/achtergronden-en-aanpak-van-thuiszitters-in-het-utrechtse-voortgezet-onderwijs>

Ledoux, G., Waslander, S., & Eimers, T. T. (2020). *Evaluatie passend onderwijs. Eindrapport*. Kohnstamm Instituut/TIAS School for Business and Society, Tilburg University/KBA. Geraadpleegd van <https://evaluatiepassendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2020/05/Eindrapport-evaluatie-passend-onderwijs-2020.pdf>

Ministerie van OCW (2018). *Cijfers schoolverzuim en vrijstellingen funderend onderwijs*. OCW (ref 1285336). Geraadpleegd van <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2018D05755>

Ministerie van OCW (2023). *Samen de schouders onder passend onderwijs*. OCW (ref 37383728). Geraadpleegd van <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-044b8abf44b5d39d0f097d303cf452a85eef2dfd/pdf>

Ontwikkelgroep 'Werken aan aanwezigheid'. (2023). *Van verzuim naar aanwezigheid*. Steunpunt Passend Onderwijs. Geraadpleegd van <https://www.steunpuntpassendonderwijs-povo.nl/wp-content/uploads/2023/04/Van-v-erzuim-naar-aanwezigheid.pdf>

Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek (2022). *Gelijke onderwijskansen voor alle V(S)O-leerlingen in de Duin- en Bollenstreek. Ondersteuningsplan 2022-2026*. Geraadpleegd van https://www.swvduinenbollenstreek.nl/app/uploads/2022/05/2022-04-21_SWV_Ondersteuningsplan-2022-2026-DEFINITIEVE-VERSIE-gecomprimeerd.pdf

Bijlage 1 | Beschrijving project- en onderzoeksopzet

Projectteam

Het projectteam bestond uit drie collega's van het SWV en drie adviseurs van BMC (zie tabel 1 voor een overzicht van deze deelnemers). De projectgroep kwam tijdens de duur van het onderzoek elke vier tot zes weken bijeen om de opzet en inrichting van het onderzoekstraject te bepalen en de voortgang te bespreken.

Tabel 1: Deelnemers projectgroep

Naam	Functie	Organisatie
Annelen van Schaardenburgh	Directeur-bestuurder	SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek
Loes Hortensius	Coördinator Loket Passend Onderwijs (a.i.)	SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek
Jeroen van 't Wout	Beleidsregisseur	SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek
Berien Bakker	Managing consultant Onderwijs	BMC
Martine Grummer	Senior adviseur Onderwijs	BMC
Wouter Witteveen	Onderzoeker/adviseur	BMC

Klankbordgroep

Naast het in co-creatie werken in de projectgroep, is er tijdens dit onderzoeksproject een klankbordgroep in het leven geroepen. Hieraan namen verschillende stakeholders deel (zie tabel 2 voor een overzicht van de deelnemers). De klankbordgroep is drie keer bijeen geweest: op 16 maart, 8 mei en 15 juni 2023. Onderwerp van gesprek waren het doel en de opzet van het onderzoek, het delen van theoretische achtergrondkennis, de manier van communiceren met leerlingen en hun ouders, het eventueel betrekken van andere relevante partijen en de voortgang van het traject.

Tabel 2: Deelnemers klankbordgroep

Naam	Functie	Organisatie
Mark Schlagwein	Directeur VSO Het Duin	Resonans
Gwen Spies	Directeur-bestuurder	Welzijnskwartier
Ellen van de Meeberg	Directeur School zonder Muren	Leo Kanner Onderwijsgroep
Karin Amptmeijer	Senior consulent thuiszittersteam	RBL Holland Rijnland
Marc Janssen	Bestuurder/directeur	Northgo College
Ria van der Plas	Bestuurder	Cardea
Mark Lokhorst	Conrector	Teylingen College Leeuwenhorst
Melchior Wammes & Johanna van Erp	Leden adviesraad	ÉigenWijsheid

Zo is bijvoorbeeld naar aanleiding van de eerste klankbordgroep de manier van benaderen van leerlingen bijgesteld: met name de ervaringsdeskundigen van de adviesraad ÉigenWijsheid

benadrukten dat het voor deelnemende leerlingen duidelijk moest zijn dat het onderzoek niet van invloed zou zijn op hun eigen situatie.

Interviewteam

Ook de uitvoering van interviews met leerlingen (en indien van toepassing, hun ouders) vond plaats in samenwerking in een gezamenlijk interviewteam. Er is gekozen voor het afnemen van interviews in duo's: een professional van een van de samenwerkende organisaties met een ondersteunende collega van BMC. Deze keuze werd gebaseerd op het idee dat het uitvoeren van een interview met een jongere zeer zorgvuldig diende te gebeuren: de professionals van scholen en welzijnsorganisaties hebben veel ervaring met deze doelgroep en kennen de regio waarbinnen de jongere opgroeit. In tabel 3 wordt de samenstelling van het gezamenlijke interviewteam weergegeven.

Tabel 3: Deelnemers interviewteam

Naam	Functie	Organisatie
Benny Rhioues	Sociaal werker & Buurtsportcoach Lisse	Welzijnswartier
Marlous van Leeuwen	Orthopedagoog	School zonder Muren, LKO
Anneke Sierat	Ondersteuningscoördinator	VSO Het Duin
Daphne de Moulin	Adjunct-directeur	LKO Oegstgeest
Marlies Vlieland	Zorgcoördinator	Visser 't Hooft Lyceum
Carolien van Haaster	Gedragsdeskundige	Fioretti College
Meike Vos	Gedragswetenschapper	Cardea
Marloes Barnhoorn	Ondersteuningscoördinator	ISK Lisse
Angèle Meulen	Adviseur Loket Passend Onderwijs	SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek
Loes Hortensius	Coördinator Loket Passend Onderwijs (a.i.)	SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek
Marieke Dool	Adviseur Loket Passend Onderwijs	SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek
Abel Bakema	Adviseur BMC	BMC
Kim van Lieshout	Trainee BMC	BMC
Kees Lieverse	Trainee BMC	BMC

Om het interviewteam voor te bereiden en de kwaliteit van de uitvoering te verhogen vond op 28 maart 2023 een gezamenlijke training plaats. Hier werd ingegaan op het doel, de achtergrond en methodiek van het onderzoek. Tevens werd de kennis van deze professionals gebruikt om het proces verder in te richten. Uiteindelijk zijn de interviews uitgevoerd door acht verschillende interviewers, onder wie drie collega's van de samenwerkende organisaties en vijf collega's van BMC.

Communicatie

Communicatie richting interne en externe stakeholders vond initieel plaats door verzending van een mailbericht met een uitgebreide toelichting in de bijlage (zie [Bijlage 2](#)). Vervolgens werd twee keer geïnformeerd over de voortgang van het traject via de reguliere nieuwsbrief

van het SWV Duin- en Bollenstreek. Om continuïteit te waarborgen werd richting leerlingen en ouders gecommuniceerd via een algemeen mailadres (onderzoeksteamdb@bmc.nl).

Procedure kwalitatief onderzoek

Selectie van leerlingen

De scholen en de collega's van het SWV gebruiken het digitale platform OnderwijsTransparant (OT) om informatie over leerlingen uit te wisselen. Op 2 en 9 februari zijn de leerlinggegevens die in OT waren gemarkeerd als 'Zorgwekkend verzuim traject' opgehaald ($n= 110$)⁴.

Vervolgens zijn de leerlingen met de status 'Zorgwekkend verzuim afgerond' verwijderd. Dit betrof 25 leerlingen voor wie verschillende redenen waren aangegeven van deze afronding (zie figuur 1).

Figuur 1: Redenen afronding zorgwekkend verzuim in OnderwijsTransparant

Reden afronding zorgwekkend verzuim in OT

Vervolgens is ook de classificatie van thuiszitten overgenomen uit OT. Dit betrof langdurig relatief verzuim en verschillende gradaties van de zogenaamde risicoleerling. Zie tabel 4 voor een overzicht van overgenomen en uitgesloten classificaties van thuiszittende leerlingen in dit onderzoek, inclusief toelichting.

Tabel 4: Classificatie thuiszittende leerlingen

Classificatie	Toelichting	Opgenomen in onderzoek
Geen school	Combinatie van absoluut verzuim, vrijstelling onder 5a en risicoleerling - helemaal geen onderwijs.	Nee
Absoluut verzuim	Ongeoorloofd thuis zonder schoolinschrijving.	Nee
Langdurig relatief verzuim	Ongeoorloofd thuis met schoolinschrijving.	Ja
Vrijstelling 5 onder a	Vrijstelling van de leerplicht op basis van psychische of lichamelijke gronden. Geoorloofd thuis zonder schoolinschrijving.	Nee
Risicoleerling - Totaal	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving.	Ja

⁴ In overeenstemming met de geldende privacywetgeving is er een verwerkersovereenkomst opgesteld die de afspraken en verantwoordelijkheden regelt met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens.

Risicoleerling - Helemaal geen onderwijs	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Volgt geen onderwijs.	Ja
Risicoleerling - Meer dan 50% onderwijs	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Volgt meer dan 50% onderwijs.	Ja
Risicoleerling - Minder dan 50% onderwijs	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Volgt minder dan 50% onderwijs.	Ja
Risicoleerling - Onbekend	Geoorloofd thuis met schoolinschrijving. Hoeveelheid onderwijs niet bevestigd.	Ja

Hierbij was het soms onduidelijk of er daadwerkelijk sprake was van een ongeldige reden voor verzuim ('relatief langdurig verzuim'). Na uitsluiting van de genoemde classificaties, resteerden 83 leerlingen die tot de doelgroep van dit onderzoek behoorden. Leerlingen voor wie er geen betrokken collega bij het SWV was geregistreerd werden vervolgens uitgesloten ($n= 11$), net als leerlingen die onderwijs volgen in bijzondere voorzieningen als een maatwerkklas, VO+ en School zonder Muren ($n= 14$). Voor deze leerlingen was immers al een passend aanbod gevonden en gestart. Van 4 van de 58 resterende leerlingen werd op voorhand door de betrokken collega van het SWV ingeschat dat deelname aan een interview niet passend zou zijn.

Vervolgens werden de bij de individuele leerling betrokken collega's van het SWV en de ondersteuningscoördinatoren van de (laatst) betrokken school gevraagd naar hun zienswijze. Op basis van deze gesprekken zijn in totaal nog eens 25 leerlingen uitgesloten van deelname.

Aan leerlingen en ouders voor wie de betrokken professionals deelname aan het onderzoek passend achtten, zijn door het projectteam uitnodigingen verstuurd. Dit gebeurde veelal via e-mail. Een aantal ondersteuningscoördinatoren gaf er de voorkeur aan eerst zelf contact te leggen. Zie de uitnodigingen voor leerlingen en ouders in [Bijlage 3](#).

Uiteindelijk zijn 29 leerlingen en hun ouders benaderd voor deelname aan het onderzoek. Bij het uitblijven van een reactie op de uitnodiging is driemaal een herinnering gestuurd. Als het telefoonnummer van ouders bekend was, werd in de derde herinnering aangekondigd dat er telefonisch contact op zou worden genomen. Voor acht leerlingen bleef een reactie uit, waarna de contactname werd gestaakt. Voor zestien leerlingen volgde een afmelding van deelname, waarop is gevraagd naar de reden hiervan. Een aantal ouders gaf aan dat er al veel hulptrajecten rondom hun kind speelden, waardoor deelname aan het onderzoek te belastend zou zijn. De grote meerderheid van de ouders gaf echter geen reden voor de afmelding van deelname.

Verbreding doelgroep met RBL, SzM, DOF en Welzijnswijk

Nadat bleek dat de respons bij de originele onderzoeksgroep relatief laag was, is geprobeerd de doelgroep te vergroten door leerlingen die bekend zijn bij RBL, School zonder Muren, Docent op de Fiets en het Welzijnswijk toe te voegen als separate onderzoeksgroep. Dit heeft geleid tot een interview met een leerling van School zonder Muren en een (gedeeltelijk) interview met een leerling van Docent op de Fiets.

De afname van interviews

De procedure rondom het interview zag er als volgt uit. Op het moment dat een leerling wilde deelnemen is gevraagd naar de meest passende manier van ontmoeten: zo kon het interview thuis, op een openbare locatie zoals de bibliotheek of digitaal via videobellen of WhatsApp plaatsvinden. Ook de aanwezigheid van ouders werd aan de leerling gelaten. Op basis van de wensen van de leerling werd een moment gepland. Bij het selecteren van het interviewteam werd ervoor gezorgd dat de professional niet eerder betrokken was bij de leerling. Na bevestiging van de afspraak, volgde een dag voor het interview een reminder. De afname van de interviews vond uiteindelijk plaats in week 16 t/m 24. Dit betrof vier leerlingen en een ouder uit de originele doelgroep op basis van OT.

Bij de uitvoering van de interviews werd gebruikgemaakt van een topiclijst die werd gebaseerd op de 14 wegwijzers ter ondersteuning van de ontwikkeling en uitvoering van interventies bij schoolweigering van Heyne en Brouwer-Borghuis (2022) (zie [Bijlage 4](#)). Omdat de wegwijzers 11 t/m 14 minder zichtbaar zijn in het primaire proces en meer van belang zijn voor professionals en managers, zijn deze niet opgenomen in de topiclijst voor leerlingen. Deze semigestructureerde wijze van interviewen bood de voordelen van standaardisatie met behoud van flexibiliteit. De antwoorden van leerlingen zijn zo veel mogelijk woordelijk genotuleerd. In gevallen waarbij dit niet mogelijk was (bijvoorbeeld tijdens een wandeling), is het interview met toestemming van de respondent opgenomen en achteraf getranscribeerd.

Data-analyse

Na afname van de interviews is de verkregen informatie in Excel gecategoriseerd. Om de betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten te verhogen is op 5 juni 2023 een verificatiesessie georganiseerd waarin het samengestelde interviewteam de resultaten heeft geduid. Hierbij waren ook de leden van het interviewteam uitgenodigd die uiteindelijk geen interview hebben uitgevoerd. Tijdens deze sessie werd nagegaan in hoeverre de voorlopige resultaten overeenkwamen met de ervaringen van de interviewers en welke rode draden uit de resultaten te destilleren waren.

Bijlage 2 | Toelichting onderzoek risicoleerlingen voor besturen, scholen en partners

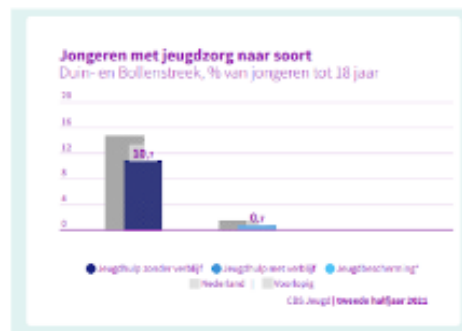
Onze gezamenlijke ambitie binnen het SWV is om schooluitval en schoolverzuim te voorkomen door een snelle en preventieve inzet. Dit doen we door te streven naar een optimale samenwerking die zoveel mogelijk plaatsvindt op de scholen. Het gezamenlijke streven is dat geen jeugdige langer dan drie maanden thuiszit zonder een passend en gestart aanbod van onderwijs en/of zorg. Ondanks de ontwikkeling van mogelijkheden voor overbrugging met maatwerkklassen en gebundelde jeugdhulp op school, blijkt een groep van zo'n 70 risicoleerlingen thuis te zitten en geen baat te hebben bij deze ontwikkelingen.

Het SWV V(S)O Duin en Bollenstreek heeft BMC gevraagd in beeld te brengen wie deze leerlingen zijn en welke vorm van ondersteuning nodig is om een gestart en passend aanbod te kunnen realiseren. In dit document wordt de opdracht nader toegelicht en vind je de contactgegevens van de betrokkenen.

Context

Binnen het samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek werken acht schoolbesturen en vijf gemeenten samen om ondersteuning op maat te kunnen bieden aan leerlingen die dit nodig hebben. Elke school binnen het SWV heeft een contactpersoon binnen het jeugd- en gezinsteam. Bij het integraal arrangeren wordt gebruikgemaakt van de HollandRijnlandMethode (dHRM).

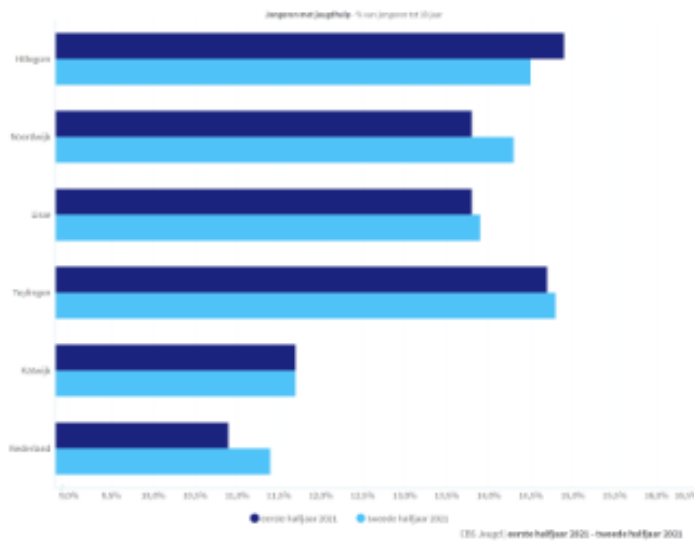
Voor het in beeld brengen van de risicojongeren, hun problematiek en de hulpverlening buiten de school, kunnen datagegevens behulpzaam zijn. Wanneer we kijken naar het percentage jongeren met jeugdhulp in Duin- en Bollenstreek

ligt deze lager (11,4%) dan landelijk (13,4%). De meeste jongeren (10,7%) maken gebruik van jeugdhulp zonder verblijf.

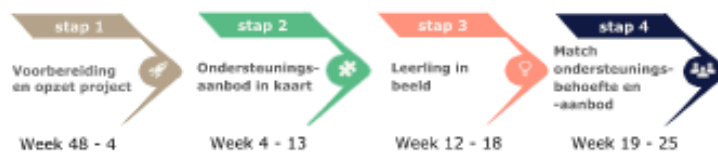
Bij een onderverdeling van de jongeren binnen Duin- en Bollenstreek per gemeente (CBS), zien we dat het aantal jongeren met jeugdhulp in de meeste gemeenten in het tweede halfjaar van 2021 licht is gestegen ten opzichte van het eerste halfjaar van 2021. Deze stijging is ook landelijk te zien.

NB: Gegevens over 2022 zijn nog niet beschikbaar.

Wat?

Na een voorbereidende fase, wordt vanuit interviews en contacten met leerlingen een beeld gevormd van de leerling(en). Vervolgens wordt in kaart gebracht welke ondersteuning voor de leerling(en) beschikbaar is. Met deze informatie wordt ten slotte onderzocht of er een match is of gemaakt kan worden tussen de ondersteuningsvraag van de leerling(en) en het ondersteuningsaanbod. Een samengevatte weergave van het stappenplan inclusief planning ziet er als volgt uit:

Hoe?

Het project kenmerkt zich door het werken in co-creatie. Medewerkers van BMC, het SWV en scholen werken samen om te komen tot een ondersteuningsaanbod voor de

groep risicoleerlingen. Tijdens het project zal regelmatig afstemming plaatsvinden om waar nodig aanpassingen aan te brengen.

Wie?

Berien Bakker, managing consultant Onderwijs en Jeugd is eerste aanspreekpunt voor deze opdracht. Zij heeft in de dagelijkse praktijk veel samenwerkingen tot stand gebracht tussen onderwijs, kinderopvang, welzijn, jeugdhulp en cultuur. De dynamiek die binnen een (onderwijs)organisatie aanwezig is, is haar goed bekend waarbij ze de kernwaarden en het oog houden voor de maatschappelijke opdracht als uitgangspunt neemt bij het maken van keuzes. Zij vindt en creëert kansen voor organisaties en vraagstukken.

Martine Grummer, adviseur Onderwijs, heeft zich vanuit verschillende rollen gericht op het versterken van preventieve en curatieve ondersteuning volgens passend onderwijs in het regulier en speciaal onderwijs. Door opdrachten als IB'er, orthopedagoog, behandelcoördinator en bovenschools ondersteuningscoördinator is zij op de hoogte van processen en beleid behorende bij passend onderwijs. Daarnaast heeft zij als adviseur Onderwijs en Kwaliteit en onafhankelijk projectleider ervaring met het vormgeven van samenwerkingsafspraken tussen samenwerkingsverbanden en gemeenten.

Eva Wingelaar-Loomans is senior onderzoeker bij BMC. Zij heeft ruime ervaring met het ontwerpen, opzetten en uitvoeren van grote en complexe (wetenschappelijke) onderzoeksprojecten. Daarnaast heeft zij zich ontwikkeld tot expert op het gebied van praktijkgestuurd (actie)onderzoek in co-creatie met verschillende partijen uit de publieke sector. Eva haalt veel voldoening uit het op creatieve wijze in kaart brengen van de belevingswereld, ervaringen en wensen van kinderen en jongeren in kwetsbare omstandigheden. Haar verbindende manier van werken waarbij gezamenlijk met en van elkaar leren centraal staat zorgt ervoor dat er draagvlak ontstaat voor vernieuwing en verandering bij alle betrokken partijen. Dit vergroot de kans op een duurzame verbetering en borging van nieuwe werkwijzen.

Vragen of opmerkingen?

Die horen we natuurlijk graag! Binnen het Samenwerkingsverband kun je terecht bij Loes Hortensius via l.hortensius@swvduinenbollenstreek.nl. Concrete vragen over het onderzoek zijn welkom bij Berien via berien.bakker@bmc.nl.

Bijlage 3 | Uitnodigingen voor deelname leerlingen en ouders

Leerling

Hallo NAAM!

Namens het Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek hebben we een vraag: doe je mee aan ons onderzoek? Het Samenwerkingsverband van alle scholen in de regio wil samen met verschillende andere organisaties het onderwijs en de hulp voor leerlingen verbeteren. Om te weten hoe en wat we precies moeten verbeteren, vinden we het belangrijk om met jou te praten. Zo weten we beter wat er nodig is.

Het onderzoek wordt uitgevoerd door BMC, een adviesbureau voor jeugd en onderwijs. Met het onderzoek willen we luisteren naar het verhaal van leerlingen, zodat we daarmee het onderwijs in de regio kunnen verbeteren. Zo willen we bijvoorbeeld weten hoe het komt dat je veel minder of niet naar school gaat en hoe jij vindt dat je wordt ondersteund, op school of ergens anders. En misschien nog wel het belangrijkste: hoe zou jij je verder willen ontwikkelen en wat is daarvoor nodig?

Hoe doen we ons onderzoek?

We gaan graag met je in gesprek. Jouw verhaal staat centraal! De manier waarop we met elkaar praten en waar we dat doen, laten we daarom aan jou: we kunnen bij je langskomen, we kunnen ergens afspreken (in de bieb, het buurthuis of een koffietentje), we kunnen (video)bellen, wandelen, we kunnen appen... Wat voor jou past! Ons gesprek duurt maximaal één uur, of zo lang als jij prettig vindt. Mocht je het fijn vinden dat je ouders bij ons gesprek zijn dan kan dat.

Wat gebeurt er met de informatie?

Van ons gesprek met jou maken wij een verslag. Daarom zijn we ook altijd met z'n tweeën: één van ons schrijft de belangrijkste dingen uit ons gesprek op. Na afloop sturen we een kort verslag aan je op, zodat je kunt reageren of verbeteringen kunt doen. Wij verwerken de informatie uit het gesprek met jou en andere leerlingen anoniem in een rapport en presentatie. Dat betekent dat we geen namen noemen en ervoor zorgen dat niemand weet welke dingen jij precies hebt gezegd.

Doe je mee?

Ja! Dan horen we graag via onderzoeksteamdb@bmc.nl op welke manier we jou het best kunnen bereiken om een afspraak te maken en aan je te vragen of het goed is dat we voor deze afspraak alvast informatie over jouw verhaal lezen. Wat goed is om te weten, is dat je op ieder moment, zonder reden en zonder dat dit enige gevolgen heeft, mag besluiten om toch niet mee te doen.

Nee! Wil je niet deelnemen? Dan horen we dat graag via onderzoeksteamdb@bmc.nl. We zullen dan geen herinnering sturen.

Wil je meer informatie? Neem dan contact met ons op via onderzoeksteamdb@bmc.nl!

Hartelijke groet,

Onderzoeksteam Thuiszitters in beeld

Ouders

Beste ouder(s)/verzorger(s),

We brengen u graag op de hoogte van het onderzoek Thuiszitters in beeld, waar uw kind aan mee kan doen.

Onderzoek samenwerkingsverband Duin- en Bollenstreek

Sinds december 2022 zijn we binnen het Samenwerkingsverband van scholen gestart met een onderzoek naar leerlingen die op dit moment niet naar school gaan. Het onderzoek wordt uitgevoerd door BMC, een adviesbureau voor jeugd en onderwijs. Met het onderzoek willen we luisteren naar het verhaal van leerlingen en helder krijgen hoe het komt dat ze veel minder of niet naar school gaan en hoe ze vinden dat ze worden ondersteund, op school of ergens anders. En misschien nog wel het belangrijkste: hoe zouden de leerlingen zich verder willen ontwikkelen en wat is daarvoor nodig? De informatie van de leerlingen die we spreken gebruiken we om het onderwijs en de hulpverlening te verbeteren. Dit doen we als Samenwerkingsverband van alle scholen in Duin- en Bollenstreek en de organisaties waarmee we samenwerken.

In gesprek met uw kind

We hebben een steekproef genomen van alle leerlingen die momenteel (deels) niet naar school gaan. De leerlingen uit die steekproef leren we graag beter kennen en daarom gaan we graag met hen in gesprek. Uw kind hoort bij die groep. We willen graag een afspraak maken om te praten over de vragen die we hierboven hebben beschreven. Het gesprek duurt maximaal één uur, en kan plaatsvinden op een tijdstip dat uw kind goed uitkomt en ook op een plaats die uw kind fijn vindt. We vinden het belangrijk dat uw kind zich prettig voelt bij het praten over het niet naar school gaan. Als u denkt dat het helpt dat u als ouder/verzorger bij het gesprek bent, dan kan dat mits uw kind daarmee akkoord gaat (16+ jaar).

Uw kind blijft anoniem in ons rapport

Uw kind heeft een gesprek met een onderzoeker van BMC en een medewerker van het Samenwerkingsverband of een samenwerkende organisatie. Van het gesprek maken we een kort verslag dat we na afloop aan uw kind sturen. Uw kind kan zo eventueel nog wijzigingen aan ons doorgeven. Wij maken van alle informatie die we uit de verschillende gesprekken hebben opgehaald een rapport en presentatie. De informatie uit de gesprekken maken we anoniem: we noemen geen namen en zorgen ervoor dat niemand weet welke dingen uw kind precies gezegd heeft.

De keuze ligt bij uw kind

We hopen dat veel leerlingen met ons in gesprek willen gaan, zodat we beter snappen wat zij nodig hebben en we het aanbod in de regio Duin- en Bollenstreek kunnen verbeteren! Weet dat uw kind er altijd voor mag kiezen, ook tijdens of na afloop van het gesprek, om niet meer mee te doen. Daarvoor is dan geen reden nodig.

Heeft u nog vragen of wilt u met ons overleggen over de deelname van uw kind aan dit onderzoek? Dan kunt u dit melden bij onderzoeksteamdb@bmc.nl.

We willen u alvast heel hartelijk bedanken voor uw medewerking!

Hartelijke groet,

Namens Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek

Onderzoeksteam Thuiszitters in beeld

Bijlage 4 | Topiclijst interviews

Datum:

Tijd:

Locatie:

Gespreksleider:

Observant/notulist:

Respondent:

[Gespreksleider + observant stellen zichzelf voor en vragen dit ook aan respondent]

Inleiding

Wij merken dat scholen soms niet goed weten hoe zij jongeren zoals jou het beste kunnen helpen. Wij willen scholen daarom graag steunen om meer te kunnen doen voor jou. We willen graag weten wat jij zelf vindt en voelt. Waarom lukt het even niet om naar school te gaan? Waarom zit jij niet lekker in je vel? We kunnen dit vragen aan de mensen om jou heen, maar zijn benieuwd naar wat jij er zélf over te zeggen hebt.

Dit gesprek is dan ook bedoeld om jouw verhaal over school tot nu toe en jouw wensen voor de toekomst in beeld te brengen. We gaan zo een gesprek met je voeren, waarbij we van tevoren een paar onderwerpen hebben bedacht waar we het over willen hebben. Maar de vragen staan niet vast. Er is ruimte om af te wijken en door te praten op dingen die voor jou belangrijk zijn. Omdat het gaat om jouw verhaal, zijn er geen goede of foute antwoorden. Je mag ons gewoon vertellen wat jij vindt en voelt.

Dit gesprek duurt maximaal 1 uur of zo lang als jij dat prettig vindt. Na het gesprek werken wij een gespreksverslag uit. We sturen jou dit korte gespreksverslag op en geven je de mogelijkheid hierop te reageren en veranderingen aan te brengen. Vervolgens maken we met informatie uit de verschillende interviews een rapport en presentatie voor de scholen. We zorgen ervoor dat jouw naam hier niet in staat. De scholen weten niet wat jij gezegd hebt tegen ons.

Je mag op ieder moment, zonder reden en zonder dat dit enige consequenties heeft, stoppen met dit interview.

Toestemming

Hardop uitspreken: [naam respondent], is op de hoogte van inhoud en doel van het onderzoek en geeft toestemming om deel te nemen aan het onderzoek.

Indien opname: [naam respondent] is akkoord met het opnemen van dit interview.

Doel & checklist	Voorbeeldvragen
<p>Huidige situatie in kaart brengen</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Voorziening voor zorg, onderwijs of combinatie ☐ Dagbesteding ☐ Hobby's ☐ Welzijn/welbevinden 	<ul style="list-style-type: none"> • Vertel eens, hoe ziet jouw week er nu uit? • Hoe zit je in je vel? • Hoe ervaar je het om thuis te zijn/niet naar school te gaan? • Wat doet het met je? • Belt iemand wel eens met je?
<p>Geschiedenis van verzuim</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Reden verzuim ☐ Start verzuim 	<ul style="list-style-type: none"> • Kun je iets vertellen over hoe dat zo gekomen is? • Wanneer is dit begonnen?
<p>Huidige ondersteuningsbehoefte</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ontvang je nu ondersteuning? Kun je daar iets over vertellen? • Als jij het voor het zeggen hebt, wat heb je er dan nodig om de situatie waarin je nu zit te veranderen/verbeteren? • Waar heb je behoefte aan? • Wat is voor jou leren? • Wat heb jij nodig om weer te kunnen gaan leren? • Van wie/welke instantie zou je graag hulp/ondersteuning ontvangen? • Als jij de baas was, wat zou je dan veranderen aan school?
<p>Uitgevoerde interventies</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Doel en inrichting ☐ Omvang ☐ Zicht op integratief beeld (2) ☐ Contact met professionals (3) ☐ Motivatie leerling (4) ☐ Veilige omgeving (5) ☐ Geleidelijke start (6) ☐ Ritme en structuur (7) ☐ Verbreding onderwijsmogelijkheden en aanpassing onderwistaken (8) ☐ Sociaal contact lot- en leeftijdsgenoten (9) 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat heeft school gedaan om jou te helpen? • Hoe ziet de hulp/ondersteuning eruit? • Wat is het doel van de hulp/ondersteuning volgens jou? • Is het voor jou duidelijk wat er van je verwacht werd? • Hoe ervaar je de hulp/ondersteuning? • Wat helpt? Wat helpt niet? • Hoe komt dat volgens jou? • Welke tips zou je aan school geven om ervoor te zorgen dat alle jongeren kunnen leren? • In hoeverre heeft school aan jou gevraagd aan welk type hulp/ondersteuning je behoefte hebt? • In hoeverre heb je zelf een keuze gehad in welke hulp/ondersteuning je ontvangt? • Heb je het gevoel dat er naar je is geluisterd? Waarom wel, of waarom niet? • Hoe word je door school/ondersteuning gemotiveerd?

☐ Creëer beweging (10)	<ul style="list-style-type: none"> • In hoeverre voel je je gesteund door de hulpverlener/professional? • Hoe betrokken/beschikbaar was de hulpverlener/professional? • Voel je je op je gemak/veilig in het contact? Hoe komt dat? • In hoeverre is er een vast ritme/structuur in het contact met school/hulp? Is er bijvoorbeeld een opbouw? • In hoeverre wordt het onderwijs voor je aangepast? (Bijv. ander curriculum, vakken, vertraging, versnelling, roosteraanpassing etc.). <p>Sociaal contact</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe is het contact met leeftijdsgenoten/klasgenoten/vrienden/vriendinnen? • Ondersteunt school/hulpverlening je met het vinden van sociale contacten? Hoe ziet dat eruit? • Praat je wel eens met hen over de situatie? Hoe gaat dat? • In hoeverre heb je contact met andere jongeren die niet naar school gaan? <p>Hulpverlening buiten school</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krijg je naast de hulp vanuit school ook nog andere hulp/ondersteuning? Hoe ziet dat eruit? • Is er tijdens deze hulp aandacht voor het feit dat je niet naar school gaat? • Werken school en deze hulpverlening samen?
<p>Ouders</p> ☐ Integrale aanpak jongere, ouder & school (1)	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe is het voor je ouders dat jij (een tijdje) niet naar school gaat? • Praten jullie hier wel eens over? Hoe gaat dat? • Ontvangen zij ook hulp? Hoe ziet dat eruit?

Algemene doorvragen:

- Kun je daar iets meer over vertellen?
- Kun je daar een voorbeeld van geven?
- Dus wat ik je hoor zeggen is ...
- Bedoel je dat ...?
- Je zegt ..., wat bedoel je daar precies mee?

Ook ruimte laten voor vragen die gaandeweg de gesprekken opkomen. Regelmatig afstemmen tussen gespreksleiders om opbrengsten te bespreken en te duiden en waar nodig vragen toe te voegen of te verduidelijken. Als zaken al benoemd zijn, dan vragen overslaan.

Afronding

We gaan richting afronding. We hebben het gehad over jouw verhaal over school tot nu toe en jouw behoeften voor de toekomst. Is er iets dat je nog graag kwijt wil?

Wil je dat er iets over jouw specifieke situatie wordt doorgegeven, en aan wie?

Dan gaan we nu echt afronden. Wij gaan werken aan een kort verslag. Dit is een stuk tekst met de vragen en jouw antwoorden erop. We sturen je deze op binnen 2 weken via de mail: welk mailadres kunnen we hiervoor gebruiken?

Wil jij als je dit ontvangen hebt ons binnen twee weken laten weten of je hem goed vindt? Je mag altijd zeggen dat we dingen moeten veranderen. Dit zullen we dan ook doen.

Heel erg bedankt voor je tijd!

Bijlage 5 | Reis van de thuiszittende leerling

Reis van de thuiszittende leerling

Om een concreet beeld te geven van de ervaringen van de jongeren die momenteel niet volledig naar school gaan, is op basis van de interviews een fictieve reis van de thuiszittende leerling opgesteld.

Maak kennis met Famke, 17 jaar

Famke is een meisje van 17 jaar oud dat moeite heeft met de schoolomgeving.

Wanneer Famke twaalf is gaat ze naar de brugklas. Ze moet even wennen aan haar nieuwe school, maar al snel voelt ze zich op haar gemak. Ze heeft het naar haar zin en kan goed opschieten met haar docenten. Ze behaalt mooie resultaten. Haar ouders zijn blij en trots om te zien dat Famke gelukkig is en vrienden maakt.

Maar, in het tweede jaar begint het steeds minder goed te gaan op school. Ze raakt snel overprikkeld door het lawaai en de drukte in de klas en in de gangen tussen de lessen door. Elke dag voelt ze haar energie beetje bij beetje minder worden. Haar ouders zien de veranderingen in hun dochter en voelen zich machteloos.

Na nauw overleg tussen de ouders, Famke, en de school wordt er besloten dat Famke het onderwijs in een VO+-klas gaat volgen. Een kleinere groep van slechts twaalf leerlingen en een begripvolle mentor met meer tijd voor persoonlijke aandacht zouden haar de gestructureerde en rustige omgeving bieden die ze nodig had. Famke voelt zich opgelucht en hoopvol. De dag dat ze de VO+-klas binnenstapt, wordt ze begroet met een warm welkom van haar nieuwe klasgenoten. Ze komt tot rust en voelt zich begrepen en veilig tussen hen, alsof ze eindelijk haar plek heeft gevonden. Famke zit lekkerder in haar vel en de resultaten op school gaan weer vooruit. De VO+-klas blijkt een uitstekende zet te zijn.

Maar, tot grote verbazing van Famke en haar ouders moet zij een paar maanden later de klas alweer verlaten. Door bestuurlijke keuzes moet Famke plaats maken voor kinderen met een bepaalde diagnose, die zij niet heeft. Famke en haar ouders zijn erg teleurgesteld. Ze maken zich ernstig zorgen over de toekomst. Het voelt alsof ze aan hun lot worden overgelaten.

Dan zorgt de coronapandemie voor de sluiting van de scholen en dit biedt Famke onverwacht de rust die ze nodig heeft. Het digitale afstandsonderwijs biedt haar de broodnodige adempauze, weg van de overweldigende prikkels van het klaslokaal. Ze volgt de lessen vanuit haar veilige plek, omringd door haar vertrouwde omgeving.

Famke omarmt deze nieuwe manier van leren en raakt er snel aan gewend. Het lijkt alsof ze eindelijk haar draai gevonden heeft. Maar, wanneer de scholen weer opengaan wordt het voor Famke te veel. De drukte en het lawaai overweldigen Famke en ze wordt overspoeld door de constante stroom van informatie. De overprikkeling neemt toe en haar energie raakt uitgeput. Uiteindelijk belandt ze in een burn-out. Dit dwingt haar om volledig thuis te blijven en afstand te nemen van de drukte en overstimulatie van school.

Pas na twee maanden merkt de school de afwezigheid van Famke op. Uiteindelijk biedt de mentor hulp aan, maar mede vanwege de slechte klik met de mentor wijst Famke dit af. Ze is erg verdrietig en teleurgesteld over het late en gebrekkige contact van de school en haar klasgenoten. Het voelt alsof zij niet meer bestaat voor de school.

Famke en haar ouders zijn wanhopig op zoek naar passende hulpverlening voor Famke, maar worden voor hun gevoel van het kastje naar de muur gestuurd. Gedurende de zoektocht zit Famke thuis en volgt ze geen onderwijs. Het is een moeilijke en frustrerende periode voor hen allen.

Na een lange periode wordt er uiteindelijk wel passende hulpverlening ingezet. Ook het contact met school herstelt zich langzaam en Famke gaat geleidelijk weer naar school. In overleg met de school worden de onderwijsmogelijkheden aangepast. Dit betekent dat Famke een aangepast vakkenpakket heeft en het grootste deel van haar lessen vanuit huis volgt. Hoewel ze de inzet van de school waardeert, werkt het thuis digitaal volgen van fysieke lessen niet altijd optimaal. Zo is de kwaliteit van de videoverbinding niet zo goed, en is het sterk afhankelijk van de docent of zij actief bij de les betrokken wordt. Ook zetten docenten weleens de verkeerde digitale omgeving open of vergeten dit compleet.

Famke en haar ouders hebben al veel meegemaakt, maar ze blijven strijdbaar en vastbesloten om een goede oplossing te vinden. Langzaam maar zeker begint Famke weer hoop te krijgen voor de toekomst. Ze is vastberaden om haar weg te vinden en haar dromen waar te maken, ondanks de obstakels die ze heeft moeten overwinnen. Haar ouders staan altijd aan haar zijde, vol liefde en steun, en zijn trots op haar veerkracht en doorzettingsvermogen.

Wegwijzers die herkenbaar zijn in de reis van Famke

Wat heeft gewerkt

- Creëer een veilige omgeving (5) en Verbreed de onderwijsmogelijkheden en pas onderwijsstaken aan (8). Famke raakt snel overprikkeld en functioneert moeizaam in een volle klas. Hiervoor is geen diagnose gesteld, maar duidelijk is dat zij mentaal niet helemaal kan ontspannen. Totdat de onderwijsmogelijkheden worden aangepast en ze in een VWO+-klas terechtkomt. Hier werkt ze haar dagen af in een prikkelarme omgeving. Deze aanpassing biedt haar de rust en veiligheid die ze zocht.

- Verbreed de onderwijsmogelijkheden en pas onderwijsstaken aan (8). Hoewel dit niet altijd vlekkeloos werkt is er ruimte voor digitaal afstandsonderwijs. Ook is het vakkenpakket voor Famke aangepast. Zo garandeert school dat Famke niet volledig thuis komt te zitten en bestaat er een kans dat zij op niveau blijft.

- Steek niet hoog in bij de start (6). Aan het begin van dit schooljaar wordt rustig met Famke gewerkt om weer naar school te gaan. 'Geleidelijk werken aan' zijn hier de toverwoorden. Er is oog voor de lange termijn, Famke hoeft niet van de een op de andere dag weer volledig naar school te gaan.

Wat ontbreekt

- Creëer een veilige omgeving (5) en Verbreed de onderwijsmogelijkheden en pas onderwijsstaken aan (8). Nadat Famke uit haar VWO+-klas is gehaald en in een reguliere klas is geplaatst voelt Famke zich weer onveilig en overweldigd.

- Invester in beschikbaarheid en contact (3). School heeft lange tijd niet door dat Famke thuis is komen te zitten. Er zitten twee maanden tussen de start van verzuim en het contact met school. Famke voelt zich niet gezien en niet gehoord. Het uiteindelijk hulpaanbod vanuit school wordt mede doordat Famke zich niet gezien voelt afgewezen.

Tijdsbalk >>	2018	2019	Februari 2020	November 2020	December 2020	Maart 2021	Mei 2021	Juni 2021	September 2022-heden
	Eerste jaar middelbare school	Overprikkeld en energieproblemen	VO+-klas	Einde VO+-klas	Schoolsluiting biedt rust	Terugkeer naar school is te veel, leerling valt uit	School heeft afwezigheid van leerling niet door	Moeizame zoektocht naar passende hulp	Aangepast vakkenpakket en digitaal afstandsonderwijs
Stappen >>	Famke is 12 en gaat naar de brugklas.	In het tweede jaar gaat het steeds minder goed op school. Famke is snel overprikkeld en heeft last van toenemend tekort aan energie.	In overleg met de school wordt er besloten dat Famke het onderwijs in een VO+-klas gaat volgen. Dit werkt goed en er is verbetering zichtbaar	Onverwacht moet Famke de klas verlaten om plaats te maken voor kinderen met een bepaalde diagnose.	De sluiting van de scholen tijdens de coronapandemie biedt Famke onverwacht de rust die zij nodig heeft.	Wanneer de scholen weer open gaan is dit voor Famke te veel. Ze raakt volledig overprikkeld en komt in een burn-out terecht.	Pas na twee maanden merkt de school de afwezigheid op. Uiteindelijk biedt de mentor hulp aan, maar mede vanwege de slechte klik met de mentor wijst Famke dit af.	Famke en haar ouders zoeken naar passende hulpverlening voor Famke, maar worden voor hun gevoel van het kastje naar de muur gestuurd.	Het contact met school herstelt zich en Famke keert geleidelijk terug naar school. In overleg met de school worden de onderwijsmogelijkheden aangepast.
Zoektocht	 <p>Hoewel het even wennen is heeft Famke het naar haar zin op haar nieuwe school. Met name met de docenten kan ze het goed vinden.</p> <p>Famke: 'De docenten zijn geweldig, ik ben dol op de docenten. Met hen is het altijd gezellig, we kunnen lekker met elkaar kletsen.'</p> <p>Moeder: 'Vanaf het tweede jaar op de middelbare begon zij langzaam meer last te krijgen van energieproblemen. Dit is nu terug te leiden naar de vervelende omstandigheden in de klas.'</p> <p>Famke raakt overprikkeld door het lawaai en de drukte op school. Haar energie raakt langzaam uitgeput</p>	 <p>De VO+-klas biedt Famke een gestructureerde, prikkelarme en voorspelbare omgeving. Met maximaal 12 klasgenoten is er meer rust. Ook heeft de mentor meer tijd voor persoonlijke aandacht.</p> <p>Moeder: 'Ze heeft een tijdje in een VO+-klas gezeten. Dit ging fantastisch. De school-psycholoog had ook aangegeven dat dit een goed idee was.'</p> <p>Famke en haar ouders zijn erg teleurgesteld. Ze maken zich ernstig zorgen over de toekomst</p>	 <p>Moeder: 'Voor school is het ontzettend belangrijk om een diagnose te hebben. Als je deze niet zwart op wit hebt, is het moeilijk om oplossingen aan te bieden. Kinderen met een diagnose zullen altijd eerder gaan bij zulke ondersteuning. Zolang het een vaag geheel blijft, is het heel lastig voor school om dit aan te bieden.'</p> <p>Famke en haar ouders zijn erg teleurgesteld. Ze maken zich ernstig zorgen over de toekomst</p>	 <p>Door het digitaal afstandsonderwijs raakt Famke minder overprikkeld en heeft ze meer rust. Famke raakt er snel aan gewend.</p> <p>Famke: 'Eerst kwam corona. Alles ging online, en dat vond ik heerlijk. [...]</p> <p>De drukte, het lawaai en de constante stroom van informatie overspoelen Famke. Ze krijgt een burn-out en komt volledig thuis te zitten.</p>	 <p>Famke: ' [...] Maar, daardoor ging ook mijn drumpel omlaag. Ik kon daarna een stuk minder hebben toen ik weer naar school ging. Toen kreeg ik te veel prikkels, en kwam ik eigenlijk in een burn-out terecht. Dat ging helemaal mis. Daardoor was ik er het hele jaar niet ongeveer.'</p> <p>De drukte, het lawaai en de constante stroom van informatie overspoelen Famke. Ze krijgt een burn-out en komt volledig thuis te zitten.</p>	 <p>Famke: 'Het voelde alsof ik niet meer bestond voor deze school, omdat er in de gehele periode nooit een persoonlijk bericht is geweest namens school en klasgenoten.'</p> <p>Famke is erg verdrietig en teleurgesteld over het late gebrekkige contact van de school</p>	 <p>Gedurende de zoektocht zit Famke thuis en volgt zij geen onderwijs. Na een lang traject wordt uiteindelijk wel passende hulpverlening ingezet</p> <p>Moeder: 'We hebben erg lang moeten wachten op hulp. We werden van het kastje naar de muur gestuurd. Ik heb echt heel Nederland aan de telefoon gehad om iets voor elkaar te krijgen.'</p>	 <p>Famke heeft een aangepast vakkenpakket en volgt de meeste lessen vanuit huis. Hoewel ze de inzet van de school waardeert, werkt het thuis digitaal volgen van fysieke lessen niet altijd optimaal.</p> <p>Famke: 'School doet wel hun best, maar niet zo als ik zou willen. Een vriendin doet haar webcam aan zodat ik de les kan volgen. Maar, de kwaliteit is niet goed genoeg, waardoor ik heel veel mis. Ook is het erg afhankelijk van de docent. De ene docent betreft me wel bij de les en stelt me vragen, maar anderen negeren mijn bestaan.'</p>	
Wens >>				Ik zou graag in de VO+-klas willen blijven				Ik zou graag willen dat school en mijn klasgenoten mij meer zouden steunen of mij zouden laten weten dat ze aan mij dachten	Ik zou graag willen dat kwaliteit van het digitaal afstandsonderwijs zou verbeteren, en dat docenten meer aandacht voor mij zouden hebben tijdens de les

Bijlage 6 | Ondersteuningsaanbod

VO+-klassen

VO+ is een speciale voorziening op het regulier vo. De VO+-klassen zijn bedoeld voor leerlingen bij wie de ondersteuningsbehoeften bij de start in het voortgezet onderwijs (vo) nog te groot zijn voor het reguliere onderwijsaanbod. De doelstelling is deze leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften een kans te bieden op het behalen van een regulier diploma. Er is gerichte aandacht en begeleiding nodig op het sociaal-emotionele en communicatieve gebied, en bij schoolse vaardigheden. De mate van aandacht en begeleiding is zodanig dat er twijfel is tussen plaatsing in het regulier vo of voortgezet speciaal onderwijs (vso), of het is onduidelijk of plaatsing in het regulier vo met een tijdelijke vso-achtige aanpak voldoende kans van slagen heeft. Deze leerlingen worden wel in staat geacht om een diploma te behalen in het regulier onderwijs, maar om dat te realiseren is er specifieke ondersteuning nodig.

Voorbeelden hiervan zijn:

- ondersteuning en psycho-educatie op het gebied van (faal)angst;
- anticiperen in omgeving en docentgedrag op verhoogde prikkelgevoeligheid;
- leren omgaan met feedback, 'ondertiteling' nodig hebben bij sociale situaties;
- vaardig worden in het houden van overzicht, plannen en organiseren;
- leerkracht- en/of contextafhankelijk zijn.

In een VO+-klas volgen leerlingen het reguliere lesprogramma, maar met meer aanpassingen en persoonlijke aandacht. Vanuit een gestructureerde, prikkelarme en voorspelbare onderwijsomgeving werken leerlingen aan eigen leerdoelen. In het ontwikkelperspectiefplan (OPP) worden zowel de beoogde resultaten, de ondersteuning die daarvoor nodig is als de resultaten betreffende de leerling beschreven. Zo wordt toegewerkt naar succesvol instromen in een van de andere klassen op de school. Wanneer dat niet mogelijk blijkt, is de leerling aangewezen op het vso.

In elke VO+-klas wordt er volgens de volgende uitgangspunten gewerkt:

- een kleine-klassensetting van maximaal twaalf leerlingen;
- een vast lokaal met een vaste plek;
- een onderwijsomgeving waar een gedragsdeskundige aanwezig is en die contact onderhoudt met het vso;
- intensievere samenwerking met ouders en jeugdhulpverlening;
- koppeling met reguliere klassen in daarvoor geschikte onderwijsomgeving;
- structurele pre-teaching, groepslessen, achterwacht en coaching gericht op:
 - het voorspelbaar en inzichtelijk maken van onderwijs en sociale situaties;
 - het begeleiden bij en aanleren van plannen, structureren en organiseren;
 - het beperken van en leren omgaan met druk- en stressfactoren;
 - het beperken van en leren omgaan met afleidingen in tijd, ruimte en relaties.

Hieronder volgt per VO+ de beschikbare aanvullende informatie.

VO+ Limes (praktijkonderwijs)

De maatwerkgroep (VO+) is een voorziening in het reguliere praktijkonderwijs voor leerlingen die voldoen aan de criteria van praktijkonderwijs, maar extra onderwijsondersteuning en vaardigheidstraining nodig hebben op het sociaal-emotionele en communicatieve gedragsgebied.

Doel: doorstromen naar een reguliere groep (uiterlijk in leerjaar 3) en afsluiting met het officiële PRO-diploma.

Aanpak: de maatwerkgroep heeft een eigen onderwijsruimte en lesrooster, ter voorkoming van prikkelstress door contacten met andere groepen. De groep bestaat uit acht leerlingen, een vaste mentor in directe nabijheid bij alle vakken en een maatschappelijk werker (medewerker wijkteam).

VO+ Teylingen College, locatie KTS (vmbo-b/k)

Deze VO+ is er voor leerlingen die behoefte hebben aan extra structuur, duidelijkheid en voorspelbaarheid. Vaak zijn ze gebaat bij een kleinere setting en extra persoonlijke aandacht. De symbioseklas is er voor leerlingen die tussen het regulier en speciaal onderwijs in vallen. Deze leerlingen hebben behoefte aan extra ondersteuning vanwege sociaal-emotionele problematiek, werkhouding en/of gedrag. Voorbeelden hiervan zijn problematiek op het gebied van faalangst, omgaan met feedback, inzicht in sociale situaties, oorzaak-gevolgrelaties, het houden van overzicht, plannen en organiseren, concentreren en het reguleren van emoties.

Doel: binnen de symbiosevoorziening wordt per leerling gewerkt aan persoonlijke leerdoelen. De doelstelling is om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften een kans te bieden op het behalen van een regulier vmbo-diploma van de basis- of kaderberoepsgerichte leerweg.

Aanpak: deze voorziening biedt een gestructureerde, prikkelarme en voorspelbare onderwijsomgeving voor de theorievakken. Dit wordt onder andere vormgegeven door kleinere klassen van maximaal twaalf leerlingen, een vast mentorlokaal waar leerlingen de theorievakken volgen, een achterwacht en een mentor die meer tijd heeft om buiten de lessen met leerlingen aan leerdoelen te werken. Daarnaast wordt onderwijs geboden in een reguliere beroepsafdeling. Nauwgezette afstemming tussen symbiose, leerling, ouders en jeugdhulp is veelal van toepassing in de begeleiding van leerlingen die de symbiose bezoeken. In de symbiose wordt samen met de leerling gewerkt aan individuele leerdoelen.

In de symbiose stromen leerlingen in vanuit zowel het regulier als het (voortgezet) speciaal onderwijs. Leerlingen volgen het reguliere curriculum en kunnen een vakdiploma halen in de opleidingen Horeca, Bakkerij en Recreatie (HBR), Bouwen, Wonen en Interieur (BWI) of Produceren, Installeren en Energie (PIE). Het is ook mogelijk een technische tl-route in VO+ te volgen.

De ondersteuning is gericht op:

- het voorspelbaar en inzichtelijk maken van onderwijs en sociale situaties;

- het begeleiden bij en aanleren van plannen, structureren en organiseren;
- het beperken van en leren omgaan met druk- en stressfactoren;
- het intensiveren of normaliseren van de relatie tussen leerling en docent;
- het beperken van en leren omgaan met afleidingen in tijd, ruimte en relaties;
- het actief betrekken van ouders en inzetten van hulpverlening;
- het resultaat dat leerlingen weten waarom zij in de symbioseklas zitten, waar ze aan werken en welke resultaten ze hebben behaald.

Nauwgezette afstemming tussen symbiose, leerling, ouders en jeugdhulp is veelal van toepassing in de begeleiding van leerlingen die de symbiose bezoeken.

Voorwaardelijke condities: er kan ingestroomd worden in leerjaar 1, 2 of 3 (basis- of kaderberoepsgerichte leerweg). Symbioseonderwijs is bedoeld voor een specifieke groep leerlingen, voor wie de volgende condities gelden:

- Uit de niveaubepaling blijkt dat de leerling presteert op het niveau dat ligt tussen basisberoepsgerichte leerweg en theoretische leerweg.
- Op de toeleverende school is gebleken dat de leerling aangewezen is op specifieke ondersteuning in het vo die door de symbiose geboden kan worden. Betrokkenen twifelen tussen een plaats in het speciaal en het regulier onderwijs.
- Door de school van herkomst is gewerkt met handelingsgerichte doelen en er is een OPP of groeidocument opgesteld dat in de afgelopen twee maanden is geëvalueerd.
- De toeleverende en de plaatsende school zijn er beide van overtuigd dat het behalen van een diploma vmbo-basis of -kader realistisch en haalbaar is met de mogelijkheden van basisondersteuning in de symbioseklas.
- Er is een positief preadvies symbiose afgegeven door het SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek of Leiden. Dit wordt door de toeleverende school aangevraagd in OnderwijsTransparant (OT).

VO+ Visser 't Hoofd Lyceum (vmbo-t)

In de VO+-klas volgen leerlingen het reguliere lesprogramma, maar met meer maatwerk en persoonlijke aandacht in een kleine groep. Vanuit een gestructureerde, prikkelarme en voorspelbare onderwijsomgeving werken leerlingen aan eigen leerdoelen en het lesprogramma. Zo wordt er in maximaal twee schooljaren toegewerkt naar succesvol instromen in een van de andere klassen op onze school.

Doel: leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften een kans bieden op het behalen van een diploma. Met deze VO+-klas werken we aan een dekkend netwerk van het Samenwerkingsverband V(S)O Duin- en Bollenstreek.

De VO+-klas is bedoeld voor een specifieke groep leerlingen van groep 8. Voor deze leerlingen zijn de ondersteuningsbehoeften bij de start in het voortgezet onderwijs nog te groot. Er bestaat dan twijfel over het onderwijsperspectief in het reguliere onderwijsaanbod. Vaak is er twijfel tussen voortgezet speciaal onderwijs en regulier voortgezet onderwijs.

Voorbeelden zijn:

- internaliserende problematiek op gebied van (faal)angst;

- verhoogde prikkelgevoeligheid;
- gevoelig zijn in het omgaan met feedback;
- moeite met inzicht in sociale situaties;
- het houden van overzicht;
- het reguleren van emoties.

Aanpak: leerlingen kunnen instromen in leerjaar 1 in een kleine-klassensetting. We werken vanuit een vast lokaal, waarin leerlingen op een vaste plek zitten. De klas, en de leerlingen op individueel niveau, krijgen een intensievere samenwerking met het ondersteuningsteam en (jeugd)hulpverlening. Ook wordt er intensief samengewerkt met het thuisfront. Tijdens de schooldag is er extra nadruk op het aanleren van verschillende vaardigheden, het werken met druk- en stressfactoren en het voorspelbaar en inzichtelijk maken van het onderwijs.

Voorwaardelijke condities: van leerlingen in de VO+-klas wordt een bepaalde set vaardigheden gevraagd:

- open staan voor coaching en dit kunnen toepassen;
- zelfstandig kunnen bewegen in groepen leerlingen (lessen, pauzes en excursies);
- aanspreekbaar zijn door onbekende mensen;
- zelfstandig kunnen werken;
- kennis en acceptatie van de eigen belemmering(en);
- agressiebeheersing;
- belastbaar genoeg om een volledig schoolprogramma (inclusief huiswerk) aan te kunnen;
- een juist onderwijsniveau: vmbo-tl.

Voor plaatsing in de VO+-klas gelden de volgende aanvullende voorwaarden op het toelatingsbeleid:

- Er dient plaatsruimte te zijn in de VO+-klas. Om de noodzakelijke ondersteuning en onderwijskwaliteit te kunnen bieden, hanteren wij per leerjaar een maximale capaciteit van twaalf leerlingen in de VO+-klas.
- Leerlingen voor de VO+-klas zijn woonachtig binnen het gebied van het Samenwerkingsverband Duin- en Bollenstreek.
- Er is een positief pre-advies VO+ afgegeven door het Samenwerkingsverband Duin- en Bollenstreek.
- Er is door de huidige basisschool een OPP of groeidocument opgesteld dat in de afgelopen twee maanden is geëvalueerd.
- De toeleverende basisschool en de plaatsende school zijn er beide van overtuigd dat het behalen van een diploma vmbo-tl realistisch en haalbaar is met de mogelijkheden van basisondersteuning in de VO+-klas.
- De toeleverende basisschool en de plaatsende school zijn er beide van overtuigd dat het realistisch en haalbaar is om binnen maximaal twee schooljaren in te stromen in een reguliere VO-klas.

VO+ Teylingen College, locatie Leeuwenhorst (havo/vwo)

Deze VO+ is er voor leerlingen uit de Duin- en Bollenstreek bij wie de ondersteuningsbehoefte bij de start in het vo nog te groot is voor het reguliere onderwijsaanbod. Er is gerichte aandacht en begeleiding nodig op het sociaal-emotionele en communicatieve gebied, en bij schoolse vaardigheden.

De symbioseklas is er voor leerlingen die gaan beginnen met het vo en bij wie op de basisschool al het vermoeden bestaat dat de leerling op dat moment tussen het regulier en speciaal onderwijs in valt. Deze leerlingen hebben behoefte aan extra ondersteuning vanwege sociaal-emotionele problematiek, werkhouding en/of gedrag. Voorbeelden hiervan zijn problematiek op het gebied van faalangst, omgaan met feedback, inzicht in sociale situaties, oorzaak-gevolgrelaties, het houden van overzicht, plannen en organiseren, concentreren en het reguleren van emoties. Leerjaar 1 h/v is gestart in schooljaar 2022-2023 en leerjaar 2 h/v start in schooljaar 2023-2024.

Doel: leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften een kans bieden op het behalen van een regulier havo- of vwo-diploma. Leerlingen volgen het reguliere curriculum en worden voorbereid op deelname aan het reguliere programma havo of vwo vanaf het 3e leerjaar op Leeuwenhorst, met als doel het behalen van een diploma.

Aanpak: deze voorziening biedt een gestructureerde, prikkelarme en voorspelbare onderwijsomgeving. Dit wordt onder andere vormgegeven door kleinere klassen van maximaal twaalf leerlingen, een vast mentorlokaal waar leerlingen de theorievakken volgen, een achterwacht en een mentor die meer tijd heeft om buiten de lessen met leerlingen aan leerdoelen te werken. Daarnaast wordt onderwijs geboden in een reguliere setting. Nauwgezette afstemming tussen symbiose, leerling, ouders en jeugdhulp is veelal van toepassing in de begeleiding van leerlingen die de symbiose bezoeken. In de symbiose wordt samen met de leerling gewerkt aan individuele leerdoelen.

Voorwaardelijke condities: symbioseonderwijs is bedoeld voor een specifieke groep leerlingen, voor wie de volgende condities gelden:

- Uit de niveaubepaling blijkt dat de leerling presteert op het niveau dat overeenkomt met havo- of vwo-onderwijs.
- Op de toeleverende school is gebleken dat de leerling aangewezen is op specifieke ondersteuning in het vo die door de symbiose geboden kan worden. Betrokkenen twijfelen tussen een plaats in het speciaal en het regulier onderwijs.
- Door de school van herkomst is gewerkt met handelingsgerichte doelen en er is een OPP of groeidocument opgesteld dat in de afgelopen twee maanden is geëvalueerd.
- De toeleverende en de plaatsende school zijn er beide van overtuigd dat het behalen van een havo- of vwo-diploma realistisch en haalbaar is met de mogelijkheden van basisondersteuning in de symbioseklas.
- Er is een positief preadvies symbiose afgegeven door het SWV V(S)O Duin- en Bollenstreek of Leiden. Dit wordt door de toeleverende school aangevraagd in OT.

Maatwerkklussen

Een maatwerkklas richt zich op leerlingen die tijdelijk een sterk aangepast onderwijsprogramma nodig hebben en een intensievere vorm van ondersteuning op school, om uitval te voorkomen. De klas kan ook dienen als plek voor jongeren die een afstand tot onderwijs hebben, vanwege (vermoedelijke) psychiatrische problematiek en weer willen opbouwen. Er wordt met betrokkenen vanuit het gezin en jeugdhulp een intensief arrangement op maat georganiseerd, met als doel geleidelijke opbouw van het lesprogramma en terugkeer naar het reguliere onderwijs. Dit arrangement wordt georganiseerd vanuit een vast lokaal en een vaste begeleider. Om een zo optimale aansluiting te organiseren tussen thuis – maatwerkklas – onderwijs, afgestemd op specifieke ondersteuningsbehoeften, hebben idealiter alle VO+-locaties ook een maatwerkklas.

Hieronder volgt per maatwerkklas de beschikbare aanvullende informatie.

Maatwerkklas Teylingen College, locatie KTS (vmbo-b/k)

Deze maatwerkklas is er voor leerlingen die uit dreigen te vallen of uitvallen in hun stamklas. Als de maatwerkklas niet wordt aangeboden, zit de leerling thuis. Er is sprake van sociaal-emotionele problematiek.

Doel: de voorziening is tijdelijk en heeft als doel dat de leerling terugkeert naar de stamklas.

Aanpak: het arrangement bestaat uit een kleine klas van maximaal acht leerlingen, waarin elke leerling een apart rooster op maat krijgt. Er wordt dus maatwerk geleverd per leerling.

Fioretti College Maatwerkklas (mavo/havo/vwo/gymnasium)

De maatwerkklas is bedoeld voor leerlingen met internaliserende problematiek, dan wel somatische klachten, die tijdelijk niet in staat zijn (volledige dagen) naar school te gaan.

Doel: het voorkomen dat leerlingen volledig thuis komen te zitten en eventuele thuiszitters een mogelijkheid bieden om op een laagdrempelige en gestructureerde wijze stappen te zetten om weer terug te keren binnen het onderwijs, vanuit een veilige, gestructureerde en prikkelarme setting.

Aanpak: leerlingen werken zelfstandig.

Voorwaardelijke condities: op het moment dat de schoolvoortgang van een leerling op het Fioretti College wordt bedreigd, komt de leerling in aanmerking voor begeleiding in de maatwerkklas.

Maatwerkklas Pieter Groen (mavo/havo/vwo)

De maatwerkklas richt zich op leerlingen die tijdelijk een sterk aangepast onderwijsprogramma, een intensieve vorm van ondersteuning op school, en hulpverlening nodig hebben. Bij deze leerlingen is sprake van gestapelde problematiek en er is vrijwel geen of weinig aansluiting meer bij het volgen van de lessen in het reguliere programma.

Aanpak: er wordt met betrokkenen vanuit het gezin en jeugdhulp een intensief arrangement op maat georganiseerd – op een wijze die voor hen op dat moment haalbaar en passend is – met als doel geleidelijke opbouw van het lesprogramma en terugkeer naar een passende vorm van onderwijs.

Maatwerkklas Teylingen College, locatie Leeuwenhorst (havo/vwo)

Deze maatwerkklas is er voor leerlingen die dreigen uit te vallen en thuis komen te zitten. De maatwerkklas is een voorziening om preventief leerlingen op school te houden, of voor leerlingen die thuiszitten en een veilige omgeving nodig hebben om weer te kunnen instromen op school.

Aanpak: leerlingen volgen tijdelijk in de maatwerkklas een aangepast programma, zodat er bekeken kan worden wat de leerling nodig heeft om tot leren te komen of naar school te blijven komen.

Bijzondere voorzieningen

Buitenkans

Doelgroep: voor leerlingen tussen de 15 en 23 jaar die vastlopen op regulier onderwijs, vanwege externaliserend gedrag en weinig motivatie voor school (eruit gestuurd worden, geen huiswerk maken e.d.). Het is bedoeld voor leerlingen:

- die dreigen uit te vallen op het vo;
- voor wie het nog lastig is om de overstap naar een mbo-opleiding te maken;
- van alle niveaus; het merendeel is vmbo.

Leerlingen mogen niet op het vso zitten en voor leerlingen met zwaarwegende psychiatrische problematiek (bijvoorbeeld angsten) is Buitenkans geen geschikte plek.

Er zijn vijf plekken per half jaar voor leerlingen uit de Duin- en Bollenstreek.

Doel: na een traject (stage en coaching via Cardea) van zes maanden, worden leerlingen toegeleid naar een Entreeopleiding (mbo, De Delta of een van de Entreeopleidingen in vo of vso) of (wanneer vervolgonderwijs niet mogelijk is) naar een duurzame plek op de arbeidsmarkt. Havo/vwo-leerlingen die geen overgangsbewijs naar de volgende klas hebben, moeten na Buitenkans naar mbo niveau 1. Vavo kan een optie zijn. Af en toe gaan leerlingen terug naar hun eigen school.

Aanpak: via Buitenkans krijgen jongeren de kans om op verschillende manieren te werken aan doelen die nodig zijn voor een succesvolle schoolgang of een duurzame plek op de arbeidsmarkt. Dit doen jongeren individueel en in groepsverband door middel van het volgen van een training rondom vaardigheden die nodig zijn op school of de arbeidsmarkt, individuele coaching van een consulent en het opdoen van praktijkervaring binnen de reguliere arbeidsmarkt. Jongeren werken aan diverse vaardigheden en doelen om na circa een half jaar weer door te stromen naar onderwijs of arbeid. Er wordt niet gewerkt aan schoolse vakken. Leerlingen lopen stage (24 uur); liefst in de buurt van hun woonplaats. De groepstraining is op locatie in Leiden; de individuele coaching is in Leiden of bij de jongere thuis. De stages zijn in de eigen leefomgeving van de jongere. Buitenkans werkt niet met een OPP, maar maakt een trajectplan.

De jongeren krijgen gedurende het vervolg nog een half jaar ondersteuning van hun consulent. Formeel behoudt de school zorgplicht en de leerling blijft op school ingeschreven. De school blijft betrokken bij de evaluaties.

Voorwaardelijke condities: voor plaatsing bij Buitenkans is een positief advies nodig van het Loket Passend Onderwijs van het SWV. Advies wordt op basis van een OPP door de toeleverende school aangevraagd in OT. Op basis van de duur van Buitenkans zijn de kosten (€3500) voor de vo-school. Overige kosten worden vanuit het regionale VSV-programma gefinancierd. Wanneer het traject langer duurt dan zes maanden, moet met de stamschool worden afgestemd of de financiering volgens 'geld volgt leerling' door kan lopen. Facturatie verloopt ook via SWV Leiden/De Delta.

Entreeopleidingen

Een aantal scholen biedt een Entreeopleiding aan: KTS, Vakcollege Rijnmond (geen aanvullende informatie beschikbaar), Fioretti College en P.C. Hooftcollege (vso).

Fioretti College Hillegom biedt een mbo-1-Entreeopleiding Samen zorgen (assistent Dienstverlening & Zorg) aan voor leerlingen bij wie het leren binnen een vmbo-school niet als vanzelfsprekend gaat en die 'vanuit leren in de praktijk' beter tot hun recht komen. Het is een opleidingstraject voor vmbo-leerlingen (bovenbouw) uit de Duin- en Bollenstreek. Deze leerlingen zijn nog te jong voor een overstap naar het mbo en hebben (vaak) behoefte aan het volgen van onderwijs binnen een kleine, veilige setting. De opleiding heeft een eigen lokaal binnen het dienstencentrum waar de theorielessen gegeven worden. De student volgt twee dagen onderwijs. De overige dagen loopt de student praktijkstage bij een erkend leerbedrijf dat past binnen het profiel Dienstverlening & Zorg. Afhankelijk van de leeftijd van de student duurt de opleiding maximaal twee jaar. De opleiding wordt afgerond door een aantal examens en een proeve van bekwaamheid en biedt doorstroommogelijkheden richting mbo niveau 2. De leerlingen krijgen les en worden ondersteund door vaste docenten van het Fioretti College en het Nova College en twee stagecoördinatoren van stichting Hozo. Na het behalen van het diploma kunnen de leerlingen doorstromen naar een mbo-opleiding niveau 2 of de arbeidsmarkt.

Het P.C. Hooftcollege verzorgt de Entreeopleiding in samenwerking met mboRijnland. De lessen vinden plaats op de locatie en de stages op de stageplekken. Sommige toetsen/examens neemt de school zelf af en sommige examens worden afgenomen door mboRijnland. Het uiteindelijke diploma is een diploma van mboRijnland. Momenteel zijn er twee klassen die Entreeonderwijs volgen: een klas met leerlingen met externaliserend gedrag en een klas met leerlingen met internaliserend gedrag.

GO Rijnmond

De voorziening GO Rijnmond is een vorm van geïntegreerd onderwijs, een intensieve samenwerking tussen de Leo Kannerschool VSO en het Vakcollege Rijnmond. Ze is ontstaan vanuit de noodzaak om de voor de Leo Kannerschool uitgelote leerlingen een goede onderwijsplek te bieden. Al snel werd dit in een kans omgezet door toe te werken naar een structurele voorziening voor VSO-leerlingen die vanaf leerjaar 2 worden voorbereid op een

stap naar het reguliere vmbo, met speciale aandacht voor het voorbereiden op het volgen van de praktijklessen in een reguliere setting.

Individueel Arrangement Teylingen College locatie KTS (vmbo-b/k/t)

Leerlingen die dreigen uit te vallen (thuiszittersproblematiek) krijgen extra ondersteuning in een kleine setting (op maat).

Schakeljaar mboRijnland

Het Schakeljaar is een initiatief waarmee mboRijnland jaarlijks maximaal twaalf leerlingen met een autismespectrumstoornis kan helpen om vanuit het vso een vloeiende stap te maken naar het mbo. Er is naast tl-leerlingen ook plek voor kaderleerlingen.

Met het Schakeljaar wil men studenten goed toegerust en voorbereid begeleiden naar een reguliere mbo-opleiding. Het Schakeljaar geeft hen de mogelijkheid om op een passende manier kennis te maken met terugkerende elementen in ons onderwijs. Denk aan plannen en organiseren, omgaan met veranderingen en samenwerken met anderen, maar ze ervaren ook de sfeer en complexiteit op het mbo en maken kennis met de roosters en lesmethoden. Tijdens het Schakeljaar is er tijd en aandacht voor de oriëntatie op een passende opleiding. De studenten volgen onderwijs in een kleine groep en krijgen hierbij meer begeleiding. Een belangrijk doel van het Schakeljaar is ook dat de studenten zich persoonlijk verder kunnen ontwikkelen, zodat ze na dit extra jaar zowel persoonlijk als professioneel optimaal bij mboRijnland verder kunnen leren via een reguliere mbo-opleiding.

Zorg- & Onderwijsklas BinnensteBuitenTuin, Warmond (School zonder Muren)

In de Zorg- & Onderwijsklas wordt onderwijs geboden aan jongeren met diverse (vaak internaliserende) psychiatrische problematiek. Dit kan een stoornis in het autistische spectrum zijn, angst- en depressieve klachten of lichamelijke (onverklaarbare) klachten. De jongeren volgen onderwijs in het regulier of speciaal onderwijs en werken aan terugkeer naar school. Jongeren komen van diverse middelbare scholen en staan op school ingeschreven. Het onderwijsniveau ligt tussen de beroepsgerichte leerroute en het gymnasium. De Leo Kannerschool verzorgt onderwijs op vmbo-basis/kaderniveau. Jongeren met een ander onderwijsniveau krijgen onderwijsondersteuning op gebieden als plannen en organiseren, huiswerkbegeleiding en psycho-educatie. De school van herkomst heeft de verantwoordelijkheid om materiaal te leveren, toetsen aan te bieden en na te kijken, zo nodig niveaubepaling te doen en in samenwerking met de docent van de Zorg- & Onderwijsklas een didactisch plan op te stellen.

Doelgroep: jongeren tussen 11 en 18 jaar die tijdens hun schoolperiode dusdanige onderwijsbelemmeringen ondervinden als gevolg van hun psychische problematiek dat zij tijdelijk dagbesteding bezoeken. Alleen jongeren die ingeschreven staan op de BinnensteBuitenTuin en een dagbestedingstraject volgen kunnen deelnemen aan de Zorg- & Onderwijsklas.

Aanpak: jongeren beginnen het traject met reguliere dagbesteding op de BinnensteBuitenTuin. Het sociaal-emotioneel functioneren van een jongere wordt geobserveerd in dagbestedingsactiviteiten. Na een periode van observatie en het werken aan doelen op de dagbesteding, besluiten de BinnensteBuitenTuin en de Leo Kannerschool of

een jongere kan starten in de Zorg- & Onderwijsklas. Als een jongere ingeschreven staat op een school, zal de docent van de Leo Kannerschool samenwerking zoeken met deze school. De leerkracht stelt samen met de huidige of beoogde school een didactisch pakket samen. Gedurende een periode in de Zorg- & Onderwijsklas worden de mogelijkheden van de jongere om terug te keren naar school in kaart gebracht en periodiek geëvalueerd. In een plan van aanpak wordt vastgelegd hoe de instroom op de school wordt beoogd.

Voorwaardelijke condities: jongeren staan ingeschreven op een school. Alle jongeren die les krijgen in de Zorg- & Onderwijsklas moeten de potentie hebben om terug te keren naar het regulier of speciaal onderwijs, of een andere onderwijssetting. Voor jongeren die zullen instromen in de Leo Kannerschool geldt een leeftijdsgrens van 16 jaar. Dit heeft te maken met het doorstromen van de jongeren en de mogelijkheid tot aanvraag van de toelaatbaarheidsverklaring (TLV). Zij zouden dan nog in kunnen stromen bij een AT of Entreeklas. Jongeren kunnen gedurende een aantal aaneengesloten uur in groepsverband, maar ook zelfstandig, aan schooltaken werken. Jongeren zijn sociaal-emotioneel toe aan leerstof en voldoen aan de startcriteria om te kunnen starten met onderwijs in de Zorg- & Onderwijsklas.

Jongeren voldoen aan de inclusiecriteria van de dagbesteding van de BinnensteBuitenTuin. Dit houdt in dat de BinnensteBuitenTuin geen jongeren in zorg neemt wanneer:

- een jongere ouder is dan 18 jaar;
- de BinnensteBuitenTuin de psychische problematiek dermate beperkend acht en het advies geeft om gespecialiseerde hulp te zoeken, maar er geen bereidheid is tot het zoeken/krijgen van deze gespecialiseerde hulp;
- er sprake is van ernstige gedragsproblemen of ernstige psychische problemen. Hierbij zal eerst overleg plaatsvinden om te zien of de jongere op zijn/haar/hun plaats is;
- er sprake is van actueel drugsgebruik;
- er sprake is van agressie in welke vorm dan ook;
- een jongere niet kan functioneren in een (kleine) groep;
- een jongere licht tot ernstig verstandelijk en/of lichamelijk beperkt is.

Plaatsonafhankelijk/ambulante

Docent op de Fiets

Doelgroep: leerlingen van reguliere scholen, maar in sommige gevallen ook vrijstellingen 5 onder a of absoluut verzuim, die een dermate grote afstand tot school hebben dat zij de school acht weken of langer niet bezocht hebben. De leerling komt in aanmerking als er sprake is van sociaal-emotionele problematiek en de leerling niet in staat is om naar school te komen.

Doel: het doel is om de jongere samen met de betrokken hulpverlening binnen twee jaar weer perspectief te geven op een van de onderwijsarrangementen in de regio.

Aanpak: na een positief advies wordt de leerling aangemeld bij het traject en wordt er een docent aan de leerling gekoppeld die drie uur per week tijd heeft om een relatie op te bouwen en te starten met onderwijs (en onderwijsvoorwaardelijke vaardigheden) in de

thuisituatie of een andere plek zoals een zorgboerderij. Het traject wordt ondersteund door de gedragswetenschapper die vanuit de gemeente ingezet wordt op de school. Voor iedere leerling wordt een OPP opgesteld. Van daaruit wordt besloten welke docent geschikt is om het contact op te zetten. De leerling werkt aan verschillende vakken en tegelijkertijd aan de terugkomst op school. De trajecten zijn op maat. Er wordt gekeken naar wat de jongere nodig heeft om tot ontwikkeling te komen. 'Out of the box'-denken is hierbij erg nodig. Er wordt nauw samengewerkt met ouders/verzorgers en hulpverleners.

Voorwaardelijke condities: door sociaal-emotionele, psychiatrische en/of systeemproblematiek is er een dusdanige afstand ontstaan tussen de leerling en klassikaal onderwijs, dat een outreachende pedagogische benadering de enige mogelijkheid lijkt om gedragsverandering en onderwijsontwikkeling te realiseren. Scholen kunnen met de adviseur van het Loket overleggen of Docent op de Fiets een passend traject is. De leerling komt alleen in aanmerking als andere arrangementen niet werken voor de leerling.

Dossiervereisten en voorwaarden:

- (geëvalueerd) OPP;
- verslag van een MDO-T;
- school heeft minimaal acht weken vanuit de eigen ondersteuning geprobeerd de leerling buiten de school onderwijs te bieden;
- een actief hulpverleningsaanbod;
- ouders, leerling en het Docent-op-de-Fiets-team zijn het eens over het te hanteren perspectief.

Bij aanvang van de huidige planperiode van het SWV voert het Teylingen College KTS in Voorhout het Docent op de Fietstraject uit voor vier leerlingen met vmbo-herkomst. Limes Praktijkonderwijs voert 'les op locatie' uit voor één leerling. De behoefte is groter dan het huidige aanbod. Daarom is de doelstelling het aantal trajecten uit te breiden: meer spreiding qua niveau én meer spreiding over de onderwijslocaties in de Duin- en Bollenstreek in de komende twee jaar.

School zonder Muren (Leo Kanner Onderwijsgroep)

De School zonder Muren (SzM) is er voor leerlingen die gedurende een kortere of langere periode geen onderwijs hebben gevolgd (thuiszitters) of dreigen uit te vallen binnen het reguliere aanbod van het (speciaal) onderwijs. De leerlingen blijven ingeschreven bij hun eigen school en gaan in principe terug naar de stamschool. Als dit niet mogelijk blijkt, stromen de leerlingen uit naar een andere vorm van onderwijs of dagbesteding.

Doelgroep: leerlingen vanaf 8/9 t/m 18 jaar met een (laag)gemiddelde tot hoge intelligentie. Een gemeenschappelijk kenmerk is dat zij allen een complexe (intensieve) ondersteuningsbehoefte of ondersteuningsvraag hebben en dat deze zich uitstrekt over de domeinen zorg en onderwijs. De oorzaak van hun ondersteuningsvraag is in veel gevallen een optelsom van factoren. Vanwege hun ondersteuningsvraag is deelname aan het onderwijs problematisch, op de achtergrond geraakt of zelfs volledig uit het zicht verdwenen.

Doel: uitstroom stamschool, andere vorm van onderwijs of dagbesteding.

Aanpak: onderwijs bij de leerlingen thuis of bij de dagbesteding. Een traject duurt maximaal 24 maanden. Elke 5-6 maanden wordt er gekeken of het traject verlengd wordt. De SzM geeft een beperkt aantal uren ondersteuning in onderwijs. Er is sprake van onderwijstijd-onderschrijving.

Trajecten:

- **Thuisonderwijs**
De leerkracht komt bij de leerling thuis. Er wordt gezocht naar ingangen om weer tot leren te komen en perspectief te bieden. In overleg komt de leerkracht maximaal twee keer per week zestig minuten. Dit kan ook via digitaal onderwijs. Als het haalbaar is, kunnen er huiswerkplanningen worden gemaakt.
- **Dagbesteding**
De leerkracht komt naar de dagbesteding waar de leerling verblijft. Er wordt gezocht naar ingangen om weer tot leren te komen en perspectief te bieden. Er wordt met verschillende instellingen samengewerkt. Afhankelijk van de belastbaarheid en in afstemming met de jeugdhulpaanbieder wordt de onderwijstijd opgebouwd. De dagen en onderwijstijd kunnen dus gedurende het tijdvak van de overeenkomst wijzigen.
- **Leerkracht voor kinderen op de wachtlijst voor opname bij LUMC Curium**
Leerlingen die op de wachtlijst staan voor de opname bij LUMC Curium kunnen thuis onderwijs krijgen, of op een andere locatie. De leerkracht onderzoekt de cognitieve ontwikkeling en hoe de leerling leert 'leren'. Dit doet de leerkracht ter voorbereiding op de klas van de ESB.

De SzM geeft begeleiding in onderwijs. Ze biedt geen volledig onderwijspakket en richt zich op de leergebiedoverstijgende doelen en de kernvakken. Doordat SzM een beperkt aantal uren begeleiding in onderwijs biedt op onderdelen van kernvakken, werkt SzM niet toe naar een diploma.

Voorwaardelijke condities: gedurende het traject denkt de SzM mee over een passend vervolgperspectief en geeft ze hier advies over. De zorgplicht blijft altijd bij de aanvragende school. Er is géén inschrijving mogelijk bij de SzM.

De stamschool en de SzM beëindigen de overeenkomst op het moment dat:

- de leerling in staat is vier dagdelen per week onderwijs op de stamschool te volgen;
- er sprake is van inschrijving bij een andere school;
- er binnen 24 maanden geen perspectief op onderwijs is;
- er bij een individueel traject na 12 maanden geen perspectief is op ingroei bij een zorgverlener waar sprake kan zijn van functioneren in een groepje (Zorg & Onderwijs).

Agora Underground

Agora Underground verzorgt sinds schooljaar 2020-2021 begeleiding en onderwijs aan thuiszittende leerlingen, die thuiszitten omdat het reguliere onderwijs op een po- of vo-school onvoldoende of niet aansluit bij wat ze in deze fase van hun leven nodig hebben. In Underground wordt via dagelijkse begeleiding en ondersteuning van bevoegde Agora-leraren weer de stap naar onderwijs gezet. Het doel van Underground is in eerste instantie om jongeren weer te laten ervaren dat ze ertoe doen, dat ze gehoord worden en dat ze over kwaliteiten en talenten beschikken die het waard zijn om verder te onderzoeken en uit te bouwen, onder leiding van een leraar. In tweede instantie is het doel om een stap te kunnen zetten naar een Agora-school of een andere school, of binnen Underground te werken aan een startkwalificatie en/of een diploma om toe te worden gelaten tot het vervolgonderwijs.

Underground biedt 'onderdak' aan jongeren vanuit het hele land. Maatwerk en tijd- en plaatsonafhankelijk leren zijn de belangrijkste pijlers in de organisatie van de aanpak en maken een landelijke aanpak voor thuiszitters vanuit één organisatie mogelijk. Underground maakt maximaal gebruik van de beschikbare technologische IT-middelen en de geleerde lessen op dit vlak tijdens de covid-lockdowns. Jongeren loggen elke dag online in voor een dagelijks opstart- en afsluitmoment met de hele groep. In de tussentijd gaat de leraar gedurende de dag met elke leerling aan de slag in de begeleiding van het eigen 'leerwerk' van dat moment. Daarnaast zijn er fysieke bijeenkomsten en kunnen de meeste leerlingen tussendoor ook naar een 'gastplek' op een bestaande Agora of op 'een locatie voor thuiszitters' in hun eigen omgeving.

Sinds het najaar van 2022 is de reikwijdte van Agora Underground beperkt tot de regio van de SWV's in Noord- en Midden-Limburg (Westelijke Mijnstreek, Midden-Limburg, Noord-Limburg en Weert, Nederweert, Cranendonck). Aangezien Underground deelneemt aan de landelijke experimenteerregeling onderwijszorgarrangementen, is dit initiatief toch de vermelding waard in dit onderzoek.

Ambulante Educatieve Dienst

De Ambulante Educatieve Dienst Leiden (AED) is het expertisecentrum van het speciaal onderwijs in de regio Leiden en omstreken. De AED biedt verschillende vormen van ondersteuning voor docenten en leerlingen: coaching, groepsondersteuning en co-teaching binnen de klas. Daarnaast biedt de AED begeleiding buiten de klas in de vorm van advies en begeleiding, leerlingbegeleiding, en scholing en intervisie.

Aanpak: scholen kunnen de AED inzetten van de middelen voor passend onderwijs. Hoe scholen de middelen inzetten staat in de Agenda Passend Onderwijs (APO).

Particulier aanbod

InterTeach

Dit is particulier onderwijs. Regulier onderwijs sluit niet aan bij de leerling, maar de leerling is te goed voor vso. Het is online onderwijs en voldoet aan de leerplicht. Ook is er ruimte voor online sociale interactie met klasgenoten.

IVIO

Leerlingen met bijvoorbeeld autisme of hoogbegaafdheid, maar ook leerlingen in een topsporttraject, hebben soms een individuele leerbehoefte. IVIO@School kan hierbij uitkomst bieden in de vorm van een individueel onderwijstraject. Door een passend programma aan te bieden kan een leerling alsnog toewerken naar een diploma.

IVIO biedt de mogelijkheid om individuele trajecten op te starten. Leerlingen kunnen dit zowel op school als thuis volgen. IVIO ontzorgt de school van inschrijving wat betreft de invulling van het onderwijs. Wel vraagt het van de school betrokkenheid door middel van een mentor. De mentor biedt begeleiding bij het maken van een passende planning en ondersteunt bij de doelstellingen zoals de terugkeer naar school.

IVIO biedt onderwijs aan op de niveaus: vmbo-theoretische leerweg, havo, vwo en gymnasium. Alle vakken zijn gebaseerd op gebruikelijke lesmethoden voor het vo in Nederland en leiden op tot het (staats)examen. De vakken in het vo kunnen los besteld worden, maar zijn ook als volledig programma te volgen. De lespakketten van IVIO bestaan uit de lesmaterialen, de toetsen, een digitale lesmap met bijbehorende jaarplanner en de elektronische leeromgeving. Daarnaast geven eerste- en tweedegraads vakdocenten begeleiding op afstand. De communicatie tussen leerling en docent vindt voornamelijk plaats binnen het leerlingvolgsysteem.

De school blijft het bevoegd gezag en is daarmee verantwoordelijk voor het onderwijs aan al zijn leerlingen, ook als dat wordt ingekocht bij IVIO.

Buiten de regio

Groeiklas Duinzigt

In de Groeiklas krijgen leerlingen de mogelijkheid om nog een jaartje door te groeien. Daarna kunnen zij met vertrouwen naar de brugklas op het niveau dat bij hen past. Leerlingen volgen een extra jaar zonder te blijven zitten. Om te voorkomen dat leerlingen na één jaar alweer van school moeten veranderen, richt de Groeiklas zich op leerlingen met een vmbo-tl- of havo-advies.

Aanpak: in de Groeiklas is er veel aandacht voor taal en rekenen en is er aandacht voor belangrijke vaardigheden zoals plannen en samenwerken. Verder maken leerlingen alvast kennis met de vakken die ze in de brugklas gaan volgen. Er wordt voortdurend in de gaten gehouden of de doelen moeten worden bijgesteld. Aan het eind van het schooljaar is duidelijk naar welk niveau de leerling doorstroomt.

In de Groeiklas zitten leerlingen op de middelbare school met dezelfde lestijden, pauzes, lokalen en activiteiten als de andere leerlingen. De leerstof en de aanpak lijken echter nog erg op de basisschool. Ze krijgen les van Duinzigt-docenten, maar ook van basisschoolleerkrachten. Dit is mogelijk dankzij de bijzondere samenwerking tussen het Teylingen College en de Sophia Scholen.

Er zijn verschillende redenen te noemen voor het gegeven dat het verstandig kan zijn om voor de Groeiklas te kiezen. In alle gevallen geldt dat leerlingen extra tijd nodig hebben om

zich verder te ontwikkelen. Dat wordt 'groeitijd' genoemd om taal- en/of rekenvaardigheden te verbeteren, zelfvertrouwen te vergroten, studievaardigheden eigen te maken, sociale vaardigheden te versterken en zelfstandigheid op te bouwen. Bij de start wordt er samen een 'groeiplan' opgesteld met persoonlijke leerdoelen.

Delta Entree

De Delta is een Orthopedagogisch-Didactisch Centrum (OPDC): een tijdelijke lesplaats voor leerlingen voor wie de bestaande onderwijssystemen niet altijd even toereikend zijn, om welke reden dan ook. De Delta biedt ondersteuning en begeleiding bij de hindernissen die leerlingen hebben bij het leren. De Delta is de bovenschoolse voorziening van het SWV VO regio Leiden.

Doel: na een tijdje keert de leerling weer terug naar de stamschool of stroomt deze door naar een andere school of de arbeidsmarkt.

Aanpak: leerlingen zitten in een kleine klas en krijgen intensieve begeleiding, om leerachterstanden (taal en rekenen) in te lopen, maar bijvoorbeeld ook om schoolse kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen en te werken aan de sociale en persoonlijke vorming (bijvoorbeeld sociale weerbaarheid en faalangst). Tijdens de lessen wordt ingespeeld op de ondersteuningsbehoefte van de individuele leerling en wordt waar dit kan rekening gehouden met leerachterstand, leertempo, leerstijl en niveau. Daarnaast vindt men het belangrijk dat leerlingen leren samenwerken, naar elkaar luisteren en kennismaken van de actualiteit. Leerlingen volgen vakken op vmbo-niveau, doen eindexamen of een Entreeopleiding.

Voorwaardelijke condities: het is niet mogelijk voor ouders hun kind zelf aan te melden bij De Delta. De aanmelding loopt via de school van de leerling én het Loket van het SWV VO regio Leiden. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen leerlingen die vanuit de basisschool (groep 8) naar De Delta gaan en leerlingen die al op het voortgezet onderwijs zitten.

BMC

Databankweg 26D
3821 AL Amersfoort

Postbus 490
3800 AL Amersfoort

(033) 496 52 00
info@bmc.nl
www.bmc.nl

KvK BMC Advies 32078667
IBAN NL91ABNA0504035754
BTW NL80.86.63.598 B.01

Colofon

22 augustus 2023

Classificatie : Intern gebruik

Namen adviseurs :

- Berien Bakker MSc
- Martine Grummer MSc MME
- Wouter Witteveen MSc

Projectnummer : PO032502

Kijk voor meer info op onze website: bmc.nl